

Szerkesztőség:

Az arad-országi egyesült vasutak palotájában, hvő a lap szellemi részét illető közlemények intézendők.

Bérmertelen leveleket csak ismert kőztől fogadunk el.
Késziratokat vissza nem küldünk.

Kiadóhivatal:

Az „Aradi Nyomdatársaság”, az arad-országi egyesült vasutak palotájában van, hvő hirdetések előfizetési pénzek és a kiadás körüli panaszok bérmertve küldendők.

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI, TÁRSADALMI és KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

Előfizetési árak:

Helyben	Videken
Egész évre . . . 12 frt	Egész évre . . . 14 frt
Fél évre . . . 6 „	Fél évre . . . 7 „
Negyed évre . . . 3 „	Negyed évre . . . 3.50
Egy hóra . . . 1 „	Egy hóra . . . 1.20

Egyes szám ára helyben 5 kr., vidéken 6 kr.

Hirdetések díja:

Nyolcz hasábos petitor egyzori hirdetésnél	6 kr
Minden következőnél	4 „
Bélyegdíj külön	30 „
Nyiltér sora	15 „

Karácsonyra.

Irta: Falk Miksa.

Évekkel ezelőtt ismertem egy becsületes mesterembert; reggeltől estig fáradhatlanul dolgozott műhelyében és még az ünnepnapok is csak segédeinek voltak azok, neki magának nem. Csak egyetlen napja volt az évnek, a melyre nézve kivételt tett. Midőn a karácsonyest közeledett, a szokottnál néhány órával korábban szüntette be a munkát, segédeit elbocsátotta, szerszámait félrakta és műhelyéből eltávolított mindent, a mi a napi munkára emlékeztetett. Aztán halomszámra vitte be a zöld galyakat, melyekkel a különben oly kopár falakat díszítette, a műhely közepére pedig odaállította szerény karácsonyfáját, alája rakta azon csekléségeket, miket kedves övéinek szánt és velök együtt ott töltötte a szent estét, megfellekedvén a sanyaru munkáról, melynek ugyanezen szoba egész éven át színhelye volt, tulemelkedvén az anyagi élet gondjain, főlemelve lelkét a Mindenhatóhoz, aki egyenlő kegyességgel fogadja a hó imát, akár egy dúsgazdag dynasta palotájának márványterméből, akár egy szegény mesterember alacsony műhelyéből száll fel hozzá . . .

Vajjon megengedi-e a t. szerkesztő, megengedi-e a nyájas olvasó, hogy ezt a helyet is, a hol e sorok megjelenendők lesznek, ezt a mi műhelyünket, a hol egész éven át dolgozunk és — veszekszünk, legalább erre az egy napra szintén az ilyen kis béketemplommá változtassuk át és ne szóljunk arról, ami bennünket elválaszt, hanem arról, ami egyesít vagy legalább kellene, hogy egyesítsen, — nem arról, a mit a múltkony nap a felszínre vet és egy következő nap ismét letünt, hanem arról, a mi maradandó az emberi kedélyben, a miben az örömet és vigaszt találévezredék óta, és fog találni még évezredék múlva is, a mig gyarló halandók tognak járni e földön. Ezen maradandó, csak is pillanatra elhomályosítható, de az emberi szívből végleg ki nem irtható érzelem a szeretet érzelme mindenkor meg volt az emberiségben, de vallássá csak az által lett, a ki 1890 évvel ezelőtt egy nyomorult bethlehemi istállóban született, a ki — aranyzáru Sz. János szavai szerint — noha az örök Isten valóságos fia volt a Dávid fiává akart lenni, hogy mi Isten fiai lehessünk; a ki szolgát választott atyjának, hogy nekünk szolgáknak magát az Istent tegye atyánká . . .

És ha ma, évfordulóján azon napnak, a melyen a szeretet vallásának megalapítója született, körülnézünk és, nem is messzire menve, csak azon eseményeket vesszük szemügyre, melyek saját hazánkban az utolsó időben történtek, azon elkeseredett küzdelmeket, melyek itt nem csak politikai, hanem ujabban, fájdalom, vallási kérdések körül is folytak, folytak azok között, akik valamennyien ama szeretetvallásának hívei gyanánt hirdetik magukat, holott a szeretet helyébe sok helyütt máris a gyűlölet lépett, még pedig oly gyűlölet, mely a tanácskozási termeken túl a társadalmi életbe is átszivárgott és ott minden lépten nyomon érezeti elmégesítő hatását — ha mindezt látjuk, akkor valóban el kell szomorodnunk és önkénytelenül is azt kérdezzük magunktól, vajjon ez-e az, a miért a Megváltó 19 század előtt a Golgothán szenvedte kínos halálát? Ez-e azon dicsőséges állapot, melyet — megjövendölt és melyért drága életét feláldozta?!

Tudjuk, vagy legalább szeretjük feltenni, hogy e küzdelemben mindenkiket, akármelyik részen álljon is, a tiszta meggyőződés vezet, és ha e meggyőződés őszinte, tiszteljük azon buzgalmat is, melylyel mindenki a magáé mellett sikrá száll; de gyűlöleté soha nem volna szabad elfajulni ezen buzgalomnak, éppen a mai napon jó volna megemlékeznie a küzdők mindegyikének arról, hogy még a legtisztább, a legbensőbb meggyőződés is lehet téves, és hogy az abszolút igazság felismerése, nekünk halandóknak nincsen megadva.

Eppen ezen napon kell, hogy észébe jussanak mindenkinek azon gyönyörű szavak, melyeket John Stuart Mill „On liberty” című remek dolgozatában mondott, és melyeket komoly megfontolásra ajánlva, idézni akarok azon olvasóim számára, akik talán nem ismernék. „Emlékezzünk meg — mondja Mill — azon eseményről, mely több mint 1800 év előtt a Kalváriahegyen történt. Azon férfi, aki mindazok emlékében, kik földi vándorlásának és beszédeinek tanúi voltak, erkölcsi befolyásának oly mély nyomát hagyta hátra, hogy 18 század a Mindenhatónak személyesítését tisztelte benne, — ezen férfinak, mint istenkáromlóknak, gyalázatos módon kellett meghalnia. Az emberek nemcsak jöltevőjüket ismerték félre, hanem éppen ellenkezőjét látták benne annak, ami ő volt és éppen oly gonoszoknak bélyegezték őtet, amely gonoszoknak tartjuk mi azokat, akik felette bíraskodtak; — pedig ezek alkalmassint nem voltak rossz emberek, legalább a közönségesnél nem rosszabbak, hanem inkább oly emberek, a kik teljes mértékben át voltak hatva k o r u k n a k és h a z a f i u i é r z e l m e i t ö l . Azon főpap, aki ruháját széttepte ama szavak hallatára, melyek az ő országának fogalmai szerint a legfeketébb bünt képeztek, minden valószínűség szerint felháborodásban és elszórnnyüködésében épp oly őszinte volt, mint a mily őszinték ma mindazon jámbor és tisztességes emberek, akik az akkor bünösként elítéltek elveit vallási ájtatossággal magukéknak vallják és ugyanezek, akik ma ama főpap eljárása felett elborzadnak, alkalmassint v a l a m e n n y i e n é p p e n u g y c s e l e k e d t e k v o l n a , h a a z a k k o r i i d ő b e n m i n t z s i d ő k j ö t t e k v o l n a v i l á g r a .” — ezt legyen szabad nekünk hozzátennünk — akik ma a vallási türelmetlenségnek rég eltemettnek vélt zászlaját újból akarják lobogtatni, vajjon mivel védhe-

tik, miután magokat a tetteket ők sem helyeslehetik, vajjon mivel védhetik az Albigenisek elleni irtó háborút, melyet egy pápa indított meg, vagy a szt.-bertalan-éji mézszárlásokat, melyeket egy másik pápa hálaímakkal ünnepelt, mivel védhetik a vallási háborukat, melyek vértengerrel árasztották el Európa legvirágzóbb országait, vagy a spanyol inquiziciónnak hajmeresztő kegyetlenségeit — mivel védhetik mindezt, ha nem azzal, hogy akik ily vérfagyasztó jelenetek okozói voltak, téves ugyan, de benső meggyőződésből cselekedtek, és hogy a szív mélyéből fakadtak nemcsak azon énekek, melyekkel a vértanuk a halál elé mentek, hanem azon énekek is, melyekkel a papok őket a máglyák felé kísérték? És vajjon nem volna-e jó éppen az ily tulbuzgó viadoroknak, a helyett, hogy saját meggyőződésük nevében a viszály konkolyát hintenek, hol az állam és egyház, hol az egyes felekezetek közé, szívünkbe venni az Údvözítő intését: „Ne ítéljétek, hogy el ne ítéltessetek.” Küzdjön kiki lelke egész hevével saját meggyőződése mellett, de a csatátér felett ragyogó égről soha ne engedje letűnnia s z e r e t e t n a p j á t , s o h a n e f e l e d k e z z e k m e g a r r ó l , h o g y m i n d n y á j a n t é v e d h e t ő e m b e r e k d e t e s t v é r e k i s v a g y u n k , k i k n e k a z Ú d v ö z i t ő m a g á t a z I s t e n t a d t a a t y j u k k á .” Nem álmodunk örök békéről és oly idylli állapotról, amidőn csak egy pásztor lesz és egy akol, de a nézetek leghevesebb összekoczanásának pillanatában tartsuk szem előtt azt, hogy minden emberi intézménynek csak egy célja lehet: hogy az emberi nemet jobba, boldogabbá tegye; ne felejtszünk meg arról, hogy az emberi élet oly rövid, hogy, bármily magasán álljon valaki, élete tele van sanyarúsággal, és hogy, Jean Paul szavai szerint mindent, amit valamely embertársunkkal teszünk, úgy kell tenni, mintha ez az utolsó volna, amit neki adhatunk és amit ő tőlünk elfogadhat . . .

nem örvendetes, de darabosságuk daczára talán mégis komoly megfontolásra méltó elmélkedéseket, és engedjük át magunkat teljesen és zavartalanul azon csendes örömek élvezetének, amelyek a mai ünnepnek inkább mint az év bármely más napjának vannak fenntartva . . .

Hallottam régen, nagyon régen egy gyermekkori tanítómától egy szép legendát; nem tudom, honnan vette, de miután azóta még sehol nem találtam, hát ide írom ugyanazon egyszerűségben, amelyben ő nekem előadta:

Midőn az eredendő bün következtében az Ur száműzte a paradicsomból az első emberpárt, a nőt arra kárhóztatván, hogy fájdalmak közt szüljön gyermekeket, a férfit pedig arra, hogy arca verejtékében keresse kenyerét, mig ismét porrá nem válik, amelyből keletkezett; akkor azon lángpallosu cherubin aki őrként volt oda állitva Éden kertjének kapuja elé, leborult az Ur színe előtt esdekelve: „Uram Istenem, a te parancsolatod szent, a paradicsom ajtaja zárva fog maradni azon szegények előtt, mig földi pályájukat be nem fejezték, de hiszen te az irgalom Istene vagy és mikor annyi sanyarúságot mértél rájuk, melylyel ezentul reggeltől estig meg kellend küzdeniök, adj nekik legalább valami olyat is, ami őket megvigasztalhatja.” Erre azt válaszolá az Ur: „Lengyen meg amit kértél, szenvedéseiket nem engedhetem el nekik, a büntetésnek oly nagyok kell lenni, mint amilyen a bün volt, de adok nekik egyet, ami őket minden sanyarúság közepete meg fogja vigasztalni: a c s a l á d o t !” És a férj szerető neje oldala mellett egy új paradicsomot talált annak helyében, melyből az angyal lángpallosa küzde, s ahová többé nem kívánczolt vissza, mert hiszen dolgozni és fáradni is öröm, ha azokért dolgozunk és fáradsunk akiket szerettünk; a nő pedig fájdalmak közt szülte ugyan gyermekeit, de midőn ezeknek szende arca mosolygott fe-

AZ „ARADI KÖZLÖNY” TÁRSZÁJA.
— December 25. —

Az elhagyott lakban.

Feljárom a helyeket, hol jártál;
Él kihelt szecetűl, szecetem;
Csóholom, kis csóholál, és nyugosom,
Hol te nyugodtál, mert végtelen
Szecetűl.

Ablakodon át nézem az alhonyt,
Nézem a vithuló ligetet;
Van-e annyi levele még, hányszor
Én mondtam e fontos szót neked:
„Szecetűl?”

Most is mindig ez az egyetlen szó,
Ez idős szó lebeg ajtímon;
Csóhol botítom el ablakod, s a
Betelelt üvege est írom:
„Szecetűl.”

Mily borús lett most e ragyogó lap!
Borús és homályos, mint szívem;
Ott is más csak az az egy világos
Él mi e hűlepte üvegen:
„Szecetűl.”

(—6.)

Az agg pályatársak.

Zajos csárda eleső zugában,
Együtt iszák a derítő nedvet;
Néma költő befagyott lelkével,
S vén cigány, ki többet nem felelhet.
Mai számunkhoz két ív melléklet van csatolva.

Egykoron ők pályatársak voltak,
Egyszerre vetett szivőkben lángot
S egyszerre mult el az éji szikra,
Mely ezerek telkébe világolt.

Hejh mert nagyon rég volt, a mikor még
Egyedsnak művészetén hevülve,
Mít az egyik szivéből merített,
Másika világáig hegedülte.

Most a zajos vigadók közül sem
Hederít már senki a vén párra;
Beléjük unt a világ, s úgy látszik
Bele untak ők is a világba.

Magokkal se törvődnek; a borról
Tekintetök alighogy letved . . .
Lehet, egymást szégyenelik, vagy tán
Azóta rég élis feledék: mert

Hejh, nagyon is rég volt, a mikor még
Egyedsnak művészetén hevülve,
Mít az egyik szivéből merített,
Másika világáig hegedülte.

Nyomdában.

— Az „Aradi Közlöny” eredeti társzaja. —
A szerkesztőségi előjegyzési naptár utolsó előtti lapja már a végére jár. Az utolsón is még csak négy nap áll, s a papír többi része üres. Az öreg Szilveszter bevégzi az esztendő, s az utána maradt, üres linázott papíros úgy tűnik fel, mint egy hirtelen félbeszakadt történet, mely mellől kidőlt a krónikás, és a többi az időre bízta . . .

A nyomdába szaladó villanyos osetgettyű egyre-másra, idegesen cseneg, s a fali óra ketyegése mindinkább gyor-

sulni látszik, mintha az is időt, embert siettetne. Az asztalokról nyálabbal kertil le a kézirat, s lázas szedés közben hosszú keskeny hasábokra változik át, melyekre éhesen ásit az egyik nagy gép. A másik már javában csatog, és zugása feltör ide hozzánk, szinte hallani vélem azt a zibongó zajt is, mi a szedő szekrények mellett támad, a hol a legnagyobb az izgalom. Órára, perczre készül minden sor; a nap az éjszakával együtt kevés annak a sok ezernyi ezer betűnek, mik hasábokba verődve kiadják a nagy karácsonyi számot.

A nyomda nehéz, ólmos levegőjében valami sajátságos érzés fog el. Az egész világ a szeretet nagy érzésének szolgálatában siet szíve szerint cselekedni, s a legridegabb hajlék is valami szokatlan melegségtől, a családiasággal vonzalmától derül fel, és itt ez a kegyetlen, erős munka, mely olyan végtelenné látszik. . . . A szekrények apró ónbetűcskéi rohamosan fogynak, s a már lehuzott hasábok papírjának margói megtelnek fekete ákom-bákomokkal, miket a korrektorok vetnek oda gyorsan. A metőrr sietve vagdalja szét a teleirt papírokat s a szedők kezén úgy tűnnek el azok mint egy-egy élő garatban. . . .

Jön az éjjeli posta. Ennek egy pillanatra ónbetűvé kell válni, s aztán a szedésnek vége. A színház is karácsony éjszakát ül. Onnan nincs mit várni.

A gépházban szinte forró a levegő. A csattogó gépek, a fogatlan szájkukból elővillanó lapoldalok, a gépezet nyughatatlan járása-kelése, mintha mind azt zsongáná, sühintáná: „Gyorsan, valamit ment-

sünk meg magunknak is az éjszakából . . .”
Jönnek a lapkihordók. A mint egyik-másik felnyitja a nyomda ajtaját, azon behatol az éjjeli misére hívó harang hangja . . .

Az expeditori asztalon már felgyült egy halom újság. Még friss rajtnak a festék, mikor rendes formájukba hajtják, s vasokos testüket átkötik a czimszalaggal. Még egy bélyeg reá, és aztán utnak indul a karácsonyi szám.

Ez alatt a szedő szekrények felett sorban kialszanak a lámpák, kiürül a nagy terem, s csak az egyik gép zakatolása — amint az utolsó számokat ontja — törí meg a beállott nagy csendet.

A szedőterem egy ablakát felnyitják. A fülledt levegőbe beleömlik az éles, csipős téli áradat, mely a közeli Maros felől vág be. Mintha egy kis szürke, alig csillanó világosságot is hozna magával.

A nyomda üres, csendes. A közönség nyugodtan alhatik. A lap készen, ki van hordva.

Csak egy kis baj van . . .
Mire mind hazakerültünk, elmúlt a karácsony éjszakája. Reggel lett belőle.

Mindegy. Hiszen azért mi is é b r e n voltunk . . .

Az Olympusról lenézve.

— Az „Aradi Közlöny” eredeti társzaja. —
Közönséges embernek közönséges a sorsa is. A sors, ő nagysága. nagyon megszokta nézni az emberek kábatját. Legfőlebb megfigyeli még azt is, mint hánya-veti magát valaki s aztán a

szerint taksálja, a szerint traktálja. Minapában is megjárta valaki a sorssal. Rá bízta magát, legyen ő a vezére s bánjék vele hajlamai szerint, ha vannak hajlamai, a mint sokan hiszik, vagy bánjék vele igazsága szerint, ha van neki igazsága, miként sokszor hangoztatják a prédikátorok.

A fatalistát a fátum vonzolja ide-oda, fel-le, ki-be és tolja erre-arra, előre-hátra. Fatalistának lenni elég kényelmes ekisz-tencziának, de aztán gyakran oly helyzetbe is juthat, a mely valóban fatális.

Embertünk is megjárta. Nem szokta ő a színházat rendszeren látogatni, de reudentül sem. Csak akkor megy ő ebbe a templomba a fenséges poezisnek, mikor valamit megfigyelni, valamit tanulmányozni akar. Nem bánja ő olyankor, milyen helyre jut, hiszen a színház úgy van építve, hogy figyelni mindenünnen lehet. Az aradi színházban pedig kell is figyelni, de nagyon is, ha teljes mértékben akarunk élvezni. Csakhogy ez alkalommal olyan helyre jutott, a hol még eddig nem volt.

A vak fátum oda vezette emberünket a pénztárhoz és azt mondta az ott szolgálóra készen álló Stiksiz Jankónak: „Nézd ez embert s adj neki óhajom szerint jegyet! Es lön neki kiadva egy utalvány az — Olympusra.

Es a sors vezette fel azon a kissé szűk, de nagyon köves és hosszadalmas uton, mely a terdekét reszketni és a tüdőt zihálni tanítja; mely a verejték-hullatását és a hátának aláztatos görnyesztését követeli.

Oda vezette, a hol egy Hébe hóba öltözött tola szét a ködszönyveget, hogy belépjen a magasak homába, hogy ott üdvözüljön, boldoguljon, ha úgy akarja. Aztán oda ültette egy helyre, a mely a legkedvesebb számmal volt jelölve, t. i. tizenhárommal.

De mielőtt odaért volna, meggyőződött azon igazságról, hogy az Olympu-

léje és a kised gyöngé karjai az anya nyakát ölelték át, ez örömkönyvek közt kebléhez szorítá gyermekét és oly gyönyörűséget érzett lelkében, amilyennél nagyobb, bensőbbet az Éden kertje sem nyújthatott volna. Így lett az első család és azóta örömben, buban, a leggazdagabb úgy mint a legszegényebb, a király úgy mint a koldus, családja körében találja meg azon benső részvétét, mely verőfényes napokon boldogságot fokozza, a bánat komor óráiban pedig enyhítő irt csepegtet vérző szívére.

Oda térünk be mi is! Dicsőség legyen Istennek a magasban és béke a földön a jóakaratu embereknek.

Arad jövője.

Arad, december 24.

A világ járása kérékelhetetlen logikával bánik el az emberekkel és az intézményekkel egyaránt. Háttérbe szorítja, majd meg egészen el is pusztítja azt, ami nem életképes, ami nem tud a fejlődés követelményeivel lépést tartani. És ezek a követelmények nem lassu egymásutánban, hanem leggyorsabb rohomon lépnek előtérbe és szedik adójukat mindattól, ami utjokba akad . . .

Haladás . . . haladás minden téren, minden irányban . . . Ezzel kell ma számolnunk. S gyakran csak egészen jelentéktelennek látszó mulasztás is rövid idő alatt oly következményeket vonhat maga után, amelyek a legjobb akaratral, a legtöbb erőfeszítéssel sem lehet aztán helyreigazítani.

Schol talán nem áll ez annyira, mint éppen egy oly életörökvő város életében — amilyenek Aradot mi magunk hittük, s amilyenek a csak most mult idők alatt elismerte az ország közvéleménye is.

1890-nek második fele sokáig, nagyon sokáig emlékezetes maradhat előttünk.

Ekkor történt az, hogy alkalmunk nyílt az egész hazai előtt bizonyítaniunk a közigazgatási téren való életrevalóságunkat; valamint a szellemi erők azon teljességét is, amelylyel mi hivatva vagyunk az ország egyik exponált pontján a magyar kultúrának hatalmasan utat törni.

A magyar közvélemény sok elismeréssel adózott Aradnak. S ez elismerés áttértette velünk azt az anyagi és szellemi erőt, amely felett rendelkezünk.

Megszilárdította önbizalmunkat. Bizonyosságot tett arról, hogy jó és célhoz vezető az az út, amelyen haladtunk.

S ime meg van ekként jelölve az az irány, melylyel Arad jövőjét biztosítaniunk lehet.

Aradnak minden erejével arra kell

törekednie, hogy amiként eddig volt, ezentúlra is központja legyen a körülöttünk fekvő nagy vidék anyagi és szellemi életének.

S ez igen nagy feladatokat ró reánk; óva int, hogy ne kövessünk el valahogyan oly mulasztásokat vagy éppen tévedéseket, amelyek városunk hanyatlását idézhetnék elő. Mert hiszen, ha ez bármely téren beállna nálunk — nagy kérdés, ha egyáltalában képesek leszünk-e még valamikor annak hátrányos következményeivel megküzdni, s ha vajjon a világ járásának megmásíthatatlan logikája nem tér-e egész jövőnk felett napirendre.

Az Arad polgársága körében uralkodó közszellem nem ismeréséről tennék bizonyosságot, ha nagyon is bőven fejtegetnék a reánk váró feladatokat természetét és jelentőségét. Tisztában van ezzel a mi polgárságunk, amely a multban is az által érte el a nagy eredményeket, s gyorsan el is tudta magát annak megvalósítására szánni, amit egyszerű jónak elismert.

Ezért csakis főbb vonásokban kívánjuk jelezni azt, amit a jövőben tennünk kell.

Ha Arad továbbra is vonzó-erőt akar gyakorolni a vidékre: meg kell teremtenie, vagy ha már megvannak — fokozatosan fejlesztenie kell mindazon intézményeket, amelyek lehetőségessé teszik, hogy itt nálunk az ide jövő vagy itt letelepedni akaró idegenek a keresetnek, illetőleg a megélhetésnek bő forrásait találják fel, s életmódjukat — a műveltséggel járó fokozottabb igényeknek kielégítése mellett rendezhessék be.

Nem fogja tagadhatni senki, hogy e részben Arad — egy vidéki város iránt támasztható igényekhez képest — ma is már sokat tud nyújtani. Nevezetesen pedig magas színvonalon álló kulturális intézeteivel, élénk kereskedelmével és iparával, nagyvárosias társadalmi viszonyaival oly helyet képez, ahol az idegen jól érzi magát, hogy itt hosszabb időre is vagy állandóan letelepedjék.

Elfogultság volna azonban azt hinnünk, hogy mindezen tekintetben megelégedhetnénk azzal, amink már megvan. Nem. A meglévő kulturális tényezőket, bármily áldozatok árán is erősíteniük, fokozatosan fejlesztenünk kell — oly mértékben, amiként azt az évről-évre erősödő igények megkövetelik. S itt vannak azután azok a nagy feladatok is, melyeket városunk éppen nem kedvező egészségügyének megörvösölása végett legközelebb már meg kell oldanunk.

Értjük az új vágóhídi-telep, azután pedig az általános vízvezeték és csatornázás létesítését. S e részben a város polgárságának, mely a legutóbbi két évtized alatt a magyar színeszet állandósításáért majdnem egy

fél milliót hozott áldozatul; s amely tanintézetekre aránylag még a fővárosnál is többet költ, s újabb és újabb terhekkel még most sem riad vissza — nem szabad szűkebbül begombolkozni. S meg vagyunk győződve, hogy nem is fogja ezt tenni. Mert hiszen a közegészségügyi viszonyok megörvösölása éppen úgy visszéve van növe, mint gyermekeinek a nevelése

Ha majd mindezzel készen leszünk: bizonynyal akad azontul is időről-időre elég nagy kérdés, amelyet az országban elfoglalt állásunkhoz méltóan kell megoldanunk. S meg is fogjuk azokat oldani — saját erőnkkel, nem számítva, nem támaszkodva senkinek a segítségére . . . ha csak az a kiválóan erős közszellem, mely eddig megteremtett alkotásainkban a főtényező volt — e város polgárságát cserben nem hagyja.

Nos hát éppen ezért a közszellem — a minden jót és szépet átértő és felkaroló, a társadalmunk által önként elvállalni szokott nagy áldozatok árán is megvalósító közszellem az, melyet teljes erővel ápolnunk, erősíteniünk kell.

Oda kell törekednünk, hogy a nagyvárosias fejlődés egyik legnagyobb hátránya, a klikk-szellem, egyes osztályoknak, a különféle magánérdekek körül való csoportosulása — erőre ne kapjon: hanem hogy közéletünkben a társadalom minden része közös erővel, közös jóakarattal működjék a főcélra — városunk közérdekeinek, úgy amiként azt Arad jövője megkívánja — előmozdítására.

Igen oda kell törekednünk, hogy minden életre való kezdeményezés, bármely oldalról jöjjön is, maga mellett lássa az egész polgárság rokonszenvét, áldozatkész támogatását; s ott, hol a közjó forog kérdésben — egy szívvel-éllelkel álljon egész Arad a küzdőtéren.

S ha ezt, különösen társadalmunk szellemi erje, szétforgácsolásának megállítását mellett sikerül biztosítanunk: nyugodtan nézhetünk majd Arad jövője elé, amiként általános elismert tény, hogy a multban elért eredményeket is csakis annak köszönhetjük, hogy polgárságunk képes volt élénken kifejtett közszellemével fogva — működésbe hozni mindazon tényezőket, melyek nélkül, kedvezőtlen külső viszonyainknál fogva — már régen hanyatlásnak indultunk volna.

Parócz István.

Szapáry gróf Becsben. Az osztrák fővárosból távirják 23-iki kelettel: Szapáry Gyula gr. miniszterelnök, ki ma délelőtt Ö Felsőge által hosszabb kihallgatáson fogadtattott és azután Károlyi gróf külügyminiszterrel és Szögyény osztályfőnökkel tanácskozott, ma visszatartott Budapestre.

Szögyény minisztersege. Szögyény-Márich László külügyminiszteri osz-

tályfőnöknek Ö Felsőge személye körüli miniszterre való kinevezetése, a B. C. híre szerint, csak az ünnepek után történik meg és az új miniszter december 29-én fogja átvenni tárczájának vezetését.

Megyei közügyek.

— Közyügyi sorrend. —

Aradvármegye törvényhatósági bizottságának 1891. évi január hó 12-én tartandó évnegyedek közgyűlésén felveendő ügydaraboknak sorrendje a következő:

1. Az alsópánkó érvényesek jelentése. 2. A számonkérő nyak eljárájáról felvett jegyzőkönyv. 3. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter intézvénye, melylyel gróf Montó Antalnak budapesti német császári konzullá történt kinevezetése tudatja. 4. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter intézvénye, melylyel Steinacker Ödön budapesti lakosnak, Libéria köztársaság budapesti konzullá történt kinevezetése tudatja.

5. Az igazoló választmányának 1891. évre való újalakítása.

6. A megbízási idejök lejártá folytán a közigazgatási bizottságból kilépő tagok helyeinek választás utján való betöltése.

7. A nyugdíjazás iránt folyamodó tisztviselők megvizsgálására hivatott orvosi szakbizottság újalakítása.

8. Ugocsa vármegye közönségének átirata, melylyel a betegpótlási potádó átalánosítása és országossá tétele iránt a m. kir. belügyminiszterhez intézett felirat megküldi.

9. Az E. M. K. E. átirata, melylyel tökéjének gyarapítására fordítandó sorsjegy-kölcsön engedélyezése iránt emelt kérelmét támogatás végett megküldi.

10. A vármegye alispánjának jelentése, a harkályi Köröshidon a vámszedési jognak további 5 évre leendő meghosszabbítása iránt.

11. A vármegye alispánjának jelentése a talpai Köröshidon a vámszedési jognak házi kezelés alá vétele tárgyában.

12. A vármegye alispánjának jelentése, a harkályi Köröshidon a vámszedési jognak haszonbérbe adása iránt.

13. A kir. tanfelügyelő előterjesztése, a soborsini közégi jellegű népiskola segélyezése tárgyában.

14. A kir. tanfelügyelő előterjesztése, a sikló közégi magyar népiskola segélyezése iránt.

15. A kir. tanfelügyelő előterjesztése, a talpai közégi magyar népiskola segélyezése tárgyában.

16. A magyarországi közégi és körgyűzők egyesületének emlékirata a közigazgatási államoktatás iránt.

17. Az árvászeknek jelentése, Danyilucza Joo butyini gyámpénztári adót behajthatatlan tartozásának leiratása tárgyában.

18. Az árvászeknek jelentése — a Keller Éva fakerti gyámpénztári adós tartozásának fedezést végett eladható tett ingatlanok megvételére iránt.

19. Övegy Kráitz Gézáé kérvénye kegydíjaztatása tárgyában.

20. Uj-Szt-Anna közeg képviselőtestületének határozata az előfogatási szolgálmányának bérbe adás utján biztosítása iránt.

21. Román-Világos közeg képviselőtestületének határozata, a tenyészbiák elhelyezése tárgyában.

22. Magyar-Világos közeg képviselőtestületének határozata, behajthatatlan legelő kártalanítási tartozás leírása iránt.

23. Glogovác közeg képviselőtestületének határozata fogasztási adó beszedési illeték című nyilvántartott 6 frt 50 kr. követelés leiratása tárgyában.

24. Zsigmondháza közeg képviselőtestületének határozata, a Biró család

tulajdonát képező nagyvendéglői épület megvétele iránt.

25. Pankota közeg képviselőtestületének határozata, a Szathmáry Szabó Antónia tulajdonát képező háznak, jegyzői lak cseljaira leendő megvétele tárgyában.

26. Borosjenő közeg képviselőtestületének határozata, fontosabb képviselőtestületi határozatok és feltevéseket a képviselőtestület elé leendő bemutatása tárgyában, s ezzel kapcsolatban a közégi jegyzőnek az ellen emelt felebbezése.

27. Borosjenő közeg képviselőtestületének határozata, a mezőbirt fizetésének felemlése tárgyában.

28. Magulicza közeg képviselőtestületének határozata 86 frt 50 kr számadási elmarasztalás leiratása iránt.

29. Elek közeg képviselőtestületének határozata, a bánkúti pusztá után fizetendő közégi adóra nézve 6 csász. és kir. Fensége József főherceg uradalmával kötött átalányegyezség tárgyában.

30. Agya közeg képviselőtestületének határozata az uradalmi korcsma épületének megvétele iránt.

31. Kurtakér közeg képviselőtestületének határozata, az inségkölcson tartozás törlesztése céljából kölcsön felvétele tárgyában.

32. Szányi József volt uj-szt-anna tanító özvegyének nyugdíjaztatás iránti kérvénye.

33. Gyulicza közeg képviselőtestületének határozata, az erdőörök fizetése tárgyában.

Aradon, 1890 évi december hó 17-én.

Kiadta:

Bánhidny Antal báró, jegyző.

Naptár.

December 25. Csütörtök. Róm. kath. naptár: Karácsony. — Protestáns naptár: Karácsony. — Görög-keleti naptár (dec. 13.): Euzsziat. — A nap kel 7 óra 48 perczkor. Nyugszik 4 óra 18 perczkor.

Külföldi hírek. Kínai Kínayvár nyitva van kedden és szombaton 8—4-ig és pénteken 11—12-ig. Hellyiség: polgári iskola, földszint.

Időjárás.

Légnyomás: reggel 7 órakor 759.1 mm. délután 2 órakor 760.2 mm. Hőmérséklet: reggel 7 óra kor + 0.3. délután 2 órakor + 2.3. Szél iránya és erője: reggel 7 órakor EN. 2. délután 5 óra kor N. 3. Felhőzet: reggel borult, délután borult. — Csapadék az utóbbi 24 órában: mm. hó és eső.

„Aradi Közlöny.”

Nagy és mélyen ható események folytak le közelünk színterén ez évvel, melynek végén most ismét olvasóink elé lépünk; és ezen események által — lettek légyen azok bár országos vagy szűkebb körben vidékünkre vonatkozó, érintettek légyen a társadalmat vagy a közigazgatást — az „Aradi Közlöny” álláspontját mindvégig és mindenben igazolva látjuk. Az őszinte, kendorozatlan szabadelvűség intézményeink megítélésében, a társadalmi rend és tisztesség feltételén és szigorú respektálásán a napi sajtó igazított és gyakran tulcsapongó életében, Arad megye és város közelebb fekvő érdekeinek méltatása és becsültetésének védelme, mind megannyi irányelve volt ténykedésünknek, melyek elől soha ki nem térünk. És hogy ez irányban annyiszor volt alkalmunk nehéz és kényszerű körülmények között sikra szállani, bizonyították a mellékleten.

son nem emberek honolnak, hanem szemelek, akik a földön válaszfalat képező urbanitást nem ismerik, akik midőn helyére hatolt, mind felállottak előtte és áldották őt, a maguk nyelvén.

Mi az erény? Azon jó, mit az ember szokásává tett. Emberünk nem tagadta meg erényét, a mely minden fatalistának közös és megadta magát a sorsnak. Megadta magát a sorsnak és bámulta a világot, mely előtte felterült. Fölötte lebegett az angyalok egész közelében. Teljes ártatlanságban hirdették neki a poezis dicsőségét sippal és mi egyébbel és egy cseppet sem voltak pikánsok, mint a hogy egész alulról látszanak.

Oly magasan ült emberünk, hogy a firmamentum világosságai alatta voltak, a hogy állik is a magas Olympus mellett. E szokatlan fénypompá s a mélységből felszálló illatár csendes elmélkedéséből, vagyis lassu gondolkodásából egyszerre kiragadta őt. Felébredt tehát öntudatra és kezdte a dolgokat észlelni. Észlelni? Igen, kezdte a rá ható tárgyakat felismerni, feszült figyelemmel kísérni, az egyes részletek sajátosságait megkülönböztetni és így a valóságot észrevenni.

És kezdet örülni, mert a látvány nem köznapi volt és a szín, melyben az egész felütn, teljesen elűt a közönségtől. A közönség hangyabolyvá változik, csupa apró, fekete bogár csücsül egy rakáson. Valami különös zümmögő, recsegő hang száll fel. Ott bizonyosan megragunk valamit, talán egymás kinézésén, magatartásán és egyben rágnak s a pikáns falatoktól csettegnak a nyelvek, csattognak a fogak. A pártérről azt mondja Lessing, hogy csak az élvezi valójában a

színművészetet, a drámai hatást, a költsézet virágait, mert a pártér képviseli a társadalmi lelkesebb részét. Talán az előadandó darabot beszéljük meg; talán a színészek tehetőségét lobogtatjuk.

Mit is adnak ma? Igen, sekszpiri tragédiát hrdet a színpad. Azért annyira megrakott a földszint és azért népesek az erkélyülések: Es talán azért is olyan üresek a páholyok!

Jaj, de csunyak az üres páholyok innen felülről — mondja emberünk. Alulról nézve koránsem olyan ridegek azok. Az ember látja a ragyogó díszleteket, melyek a páholyokat szegélyezik s annak is van némi vigasztaló hatása, bár hiányoznak is azok legszebb díszei, a szép hölgyek gyöngyosora. De innen az Olympusról utalatosak az üres páholyok. Csak távolgól irt lát az ember. Mindenüknek van egy pokoli sötét foltja, a hiányosság árnyéka, mely oly lehangelőan hat. Mert üresek a páholyok klasszikus tragédia előadásakor? Mi tartja vissza az arisztó- és plutokratákat a fenséges nézésétől? Talán csak a szépnak első fokait képesek élvezni? Csak Arlekinét és Columbináját szeretik-e nézni és Scaramuccio bohóságait nevetni? Vagy olyan gyenge lelkűek, hogy neheztükre csak végigküzdeni látni a tragédiában az egyes ember küzdelmét, a tévedő jellem harczát az erkölcsi törvényekkel? Vagy általában nincsen érzékek a színházi akció nemesebb fajtáira iránt? Vagy végre nem biznak a színtársulat erejében, ily nagyszabású művek előadásához?

No de mindegy, bármi oknál fogva maradtak a páholyok üresek, annyi bizonyos, hogy az Olympusról nézve kimondhatlan csunyak azok.

Most emelkedik a függöny. Hajh, de furcsa figurák a színészek innen felülről nézve! Mily rettenes nagy a fej, meg a láb! És mily rövid a derék. Mintha kerti üveggyolyóban látna az ember őket. Valóságos torzképek! Egynek sincs nyu-

lott arca, még Szakács feje is tömzsi, mint a macskáé.

Csak az óra nagy valamennyinek. A szem az Olympusra is úgy felvillan, talán jobban is, mintha másutt látja az ember. De már a száj az elűt. Az ember belelát mélyen és így a szájüreg iszonyu nagy. A kinek nagyobbacska foga van, az szépnak látszik felülől. Hanem a kicsi fognak eltűnnek s csak a sötét, sötét üresség látható.

A kik a lámpákhoz közel állanak, egészen eltörpülnek. Kik pedig a háttérben vannak óriásokká nőnek. A kinek szép attitűdje van, az az Olympusról nézve pompásan áll, de csak a lámpáktól távolabbra lépésnél.

A taglejtés mérséklését ez a magasság szempont tünteti csak fel igazán szükségesnek. Innen nézve, mivel a test törzse nagyon rövid, úgy tetszik a kézzel való hadonázás, mintha pók-lábak kapkodnának a levegőben.

Legérdekesebb jelenség a magasból nézve a színész járása. Innen lehet aztán kivenni, hogy nyugodtan, öntudatosan cselekszik-e a színész vagy amúgy öntelelten-e? A férfiak lépéseit tulságosan feszeseznek látszanak, mintha csak pulyka-lábakat nézne az ember. Szeretnénk oda kiáltani: mérsékelj magadat!

Legtanulságosabb az Olympusról hallgatva, a színész beszéde vagyis inkább szonoklata. Feladata az lenne, mint minden szonoklatnak, a hallgatókban művészi előadással bizonyos ezéba vett nézeteket s érzelmeket kelteni. Eszközölheti ezt azzal, hogy mindig helyesen és kellemesen hangoztatja a mondatokat. Ehhez ép úgy mint az énekes, kell hogy dressirozza összes hangszereit. Ott fenn az Olympuson lehet csak kivenni, kicsoda a színészek közül gyakorlott és tekintetben! A távolgás miatt, csakis a tisztán kijelentézes hangok tesznek hatást, míg ellenkező esetben csak úgy van eredmény ha torzszakadatan deklamál a színész. Innen felülől lehet igen jól kivenni, ki-

csoda spekulál az olos hatásra; valamint azt is, kinek van tökéletesen művelt orgánusa. Utóbbi, ha sutogva beszél is, képes metelni, meg előbbi legjobb erőfeszítéses hateti is csak felsikert fob aratni. A hatásához éppen nem szükséges, hogy csengő hangja legyen a színésznek, hanem igenis, hogy kellemesen ejtse ki a szavakat és helyesen szavalja a mondatokat.

A segédzsemezlyzet száma és felállítása, valamint a színpadi berendezés általában igen kényes bírálat alá eshetnek az Olympusról nézve. Mert onnan a színpad szörnyű nagygnak, rajta a tárgyak és ott mozgó személyek igen szétszórtan látszanak. A szépérzék gyakran bántva lesz egyes apró hibák által. Ott fenn az illuzióknak sokkal nagyobbobnak kell lennie, hogy az ember élvezhesse a cselekmény folyamát. A magasban ülők, ha az ember jól szemügyre veszi őket, egész lélekkel csüngenek az előadó személyeken s őket egészen kielégíteni látszik a dialogus meg a kosztüm, úgy, hogy mára figyelni alig marad idejök. Talán azért tudnak oly szívóbb örülni, ha a bűnös bűnhődik s az erényes jutalmat nyer.

Azért, mikor a sors által az Olympusra vezetett emberünk csak egy izben tapsolt a színésznek, illetve egynek, egy igazán mesterleg adott jeleneteért, környezete meg is szólította: „Hát az urat csak ez az egy beszéd érdekelte?”

Oh, nem, válaszolt ő, érdekel engem minden; de itt oly sok új dolgot, illetve a dolgokat annyira új szímben látom, hogy elbámolk és nem jut időm önmököm örülni annak, hogy olyan derekasan igyekedő, kedves megjelenésű színészek vannak. En majd csak otthon fogok örülni, mikor már nem fogom érezni a mögöttünk levő ajtón beáramló légvonatot, amely igazán kiállhatatlan. De hát az Olympusról egyebekkel együtt hideg levegő is szokott a mélységbe ömleni, ami nagyon egészséges lehet az

orkusban ülőknek oda lennt, de nekem már azok.

Azért, mikor a gonosztevő megöletett s elterült a színpadon és egy nem-ember elküldte magát örömben: „Ah, csak hogy meghalt a gonosz lélek!” emberünk sietett le az Olympusról, áldva a fátumot a maga módján.

Csak mikor már az utczán volt s a fris levegő dagasztotta mellét, akkor jutott eszébe, hogy a miért színházba ment, arról egészen megfeledkezett. T. i. azt akarta tanulmányozni, miként vesznek a sokat beszélő színészek lélegzetet beszéd közben? Miután pedig erre vonatkozólag éppen vizirányban és közelről kellett volna helyzet foglalni és nem madár-távolsban s ferde vonal irányában, az eredeti akart fűcsesba ment. A fátum nem ezt akarta neki mutatni, hanem mást. A többi közt azt is, hogy a földszintek közül, kicsoda melyik színész (nem-es értelemben) kedveli. Mert onnan az Olympusról még a szivekbe is belelát az ember, csak nézni kell.

A közömbös színház-látogató a földszinten úgy ül székeében, mint tézta a tepsiben. Csak mikor bizonyos egyének lépnek fel a színpadon, mutatkozik az élesztő gerjedelmé hatása. A derék megnyulik, a kebel dagad, a szem villog! Az ember macskát vél látni, mely léle egérekjét, Emberünk különösen a lapok referenseit figyelte meg, hogy kikfelvenezta őket a barátság vagy még ennél is nagyobb érdekelttség. Es rittig, mikor az illető egyéneket feljegyezve magának és másnak olvasta a lapokban a színházi tudósítást, az olympusi észlelet egyeztetés az újságban felalált kitüntetésekkel és kitűnőségekkel. No de régóta állítja már a közmondás, miszerint minden szentnek maga felé hajlik a keze.

Olyanokat látott emberünk, lenézve az Olympusról.

Máday Matyás.

nyitja legfényesebben az „Aradi Közlöny”-nek a helyi sajtóban szükség-szerű, hézagpótló létjogosultságát.

De miként a multban volt, úgy jövőre is fokozottabb mértékben lesz feladatunk a szabadelvű párt-nak — mely Aradon nemcsak számban, de intellektuális sulyban is a tulnyomó többséget képezi — állás-csolni s az igazolatlan támadások ellen védelmezni, mert bár a kormány erősebb ma, mint valaha, az ellenzék még sem szünt meg a legigaztalanabb és jogosulatlanabb támadásokkal ki-sebbiteni a kormányt és a többségi-kerit, és gyanusítani intenczióban a szabadelvűséget.

Pedig a nemzet zömének a kü-szöbön álló nagy reform-akcióknál osztatlanul kell kormányát támogatnia. S a kik e munkájában személyes vagy kislelkű pártszempontokból tekinté-lyének súlyát csorbítják: szándékosan vagy öntudatlanul a szabadság és a magyar nemzet ellenségeinek játszanak kezére.

Ezzel egyszersmind röviden kör-vonaloztuk azon viszonyt, mely az „Aradi Közlöny” magatartását a kor-mánnyal szemben szabályozza. E vi-szony nem csak ki nem zárja azt, hogy az egyes fölmerülő kérdéseket, mint eddig tettük — függetlenül és önállóan ne méltassuk; sőt egyene-sen kötelességünk teszi azt, hogy ott is, hol nézeteink eltérők, vagy hol — különösen a helyi ér-dekű kérdésekben — a kor-mány intézkedéseit célzra ve-zetőknél vagy kielégítőknél nem tartanók, legjobb meggyő-ződésünk szerint eltérő állás-pontunknak kifejezést ad-junk, s a nézetünk szerint helyesebb elvet érvényre juttatni igyekezzünk.

S ez önállóságot nem csak az „Aradi Közlöny” részére tartjuk fenn ott, ahol annak szükségét látjuk mindenben és mindenkiel szemben, ha-nem készségesen tért nyitunk minden tisztessé-ges nézetnyilvánulásnak és felszólalásnak akkor is, ha az esetleg a lapunk által képviselt néze-tekkel ellenkeznek; mert célunk, hogy az „Aradi Közlöny” egyrészt határo-zott elveket valló, s ezek mellett köv-etkeztesen helyt álló öntudatos irányban szerkesztett lap, de más-részt a közügyekhez hozzá-szólni kívánó nagy kö-zönségnek is rendelkezésére álló organum legyen.

És ebben a törekvésünkben hat-hatos támaszt bír az „Aradi Közlöny” az „Aradi Nyomda-Társaság” elő-kelők csoportjában, mely egy szil-árd realis alapokon nyugvó intézettől várható áldozatkész-séggel követ elmindent, hogy az „Aradi Közlöny” jövőre lehetőleg meg is ha-ladjá azt a nivót, melyen ma a leg-kiválóbb provinciális lapok állanak;

munkatársaink hatalmas és előkelő gárdája pedig a legbiztosabb garan-czia arra nézve, hogy a művelt ol-vasó közönség igényei minden irány-ban kielégítést találjanak szigoruan megválogatott közleményeink sok-feleségében, mire nézve álljon itt e névsor, mely a legutóbbi időben megjelent cikkeink szerzőit mutatja be, és a következő ismert neveket foglalja magában: Goldis János, Laukó Albert, Náményi Lajos, Kohlbauer Ferencz, Szöllössy Károly, Varjassy József, Varjassy Árpád, Tóvölgyi Titusz, Parecz István, Fényes Dező, Simonkay Lajos dr, Lauka Gusztáv, Ötvös (Silberstein) Adolf dr, Gyarmathy Zsigáné, Lejtényi Sándor, Vass Géza, Verner László, Máday Mátyás, Gurnesevics Lajos, Takácsy Sándor dr, Boros Béni, Dálnoky-Nagy Lajos, Avarffy Ferencz dr, Öry Aladár, Szász Károly, Wattmann Filo br., Widiczky György, Pálffy József, Végh Boris, Csik János, Hoór Mór dr, Földes János, Csiky Gergely, Jancsó Benedek dr, Márki Sándor dr, Lukácsy Miklós, Németh Ignác, Rozsnyay Mátyás, Fésüs György, Pulszky Ferencz, Falk Miksa, Hermann Gyula, Kardos Izsó, Kövessi Albert, Boros Sámuel, Kemény Mihály, ifj. Pekár Károly, Dáni János, Vizer Péter, V. Szócs Géza, Kövér Liza, Hajnalka, Vásárhelyi Janka, Füzesi Kálmán, Csernyei Gyula, Somogyi Gyula, Dancs Ferencz, Pósa Lajos, Kon-sitzkyné-Eötvös Margit, Szathmáry János, Haág Mariska, Kozma Ist-vánné, Dus László, stb. stb. és nagy számu álnév alatt író dolgozótárs, kik jövőre is fenntartják összekötteté-seiket az „Aradi Közlöny”-nyel.

A lap élén **Vásárhelyi Béla** fele-lős szerkesztő vezetése alatt: **Boros Vida** főmunkatárs és **Törös Tivadar** segéd-szerkesztő fognak maradni.

Midőn tehát ezzel megnyitjuk az előfize-tést az „Aradi Közlöny” VI-ik övfolyamára, mindent el fogunk követni, hogy politikai cikkeinknek hangja és a közvetlen érte-sültség tekintetében mi kíváni való se-maradjon fenn; újdonsági rovatunkat ez-után is a jó izlés hangján fogjuk írni, és amíg Arad- és Csanádmegyék életének tükrévé tesszük, kizárunk abból minden erőszakolt pikáncsiat és reklámhajsza-tot; színházi rovatunk, Arad város jogos igényeinek respektálása mellett, a tárgyi-lagos kritika szolgálatában fog ezután is maradni, míg közgazdasági rovatunkat, ál-landó szak tudósaink által, ellátjuk az üzleti tudósítások ös zses ágaira vonatkozó hiteles és gyorsan hozott közleményekkel.

Videki levelezőink ma már — tekintet nélkül a kiadásokra — teljesen szervezve vannak Arad- és Csanádmegyében.

Eredeti tárczáink és regényeink méltó folytatását fogják képezni azon köte-tekre menő szórakoztató és értékes ol-vasmányainknak, melyekkel e nagy gond-dal vezetett rovatunk eddig olvasóinknak szolgált.

Távíratok bősége ezentel sem fog

apadni, és lehető legterjedelmesebb sür-gönyökben számolunk be a nevezetesebb világeseményekről is.

Az „Aradi Közlöny” hétfői száma jö-vőre is az egyedül hétfői lapja lesz az aradi közönségnek, a melyvel minden aradila póthuszonnégy órá-val előzünk meg.

Figyelmeztetjük tehát előfizetőinket és elvbarátainkat az „Aradi Közlöny” VI-ik övfolyamára, és felkérjük, hogy az „Aradi Közlöny”-t ismerőseik körében terjeszteni sziveskedjenek.

Arad, 1890. Deczember 22.

Az „Aradi Közlöny” szerkesztősége.

A január-márcziusi évnegyed küszöbén tisztelettel kérjük lapunk azon előfizetőit, kiknek előfizetése deczember végén lejár, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek, mert felesleges példányokat nem nyomtatunk és így az expediciónál zavar állhat be.

Az „ARADI KÖZLÖNY”

(Megjelen mindennap.) előfizetési árai:

Helyben	Vidéken
házhöz hordva:	szétküldve:
Egy évre 12 ft — kr.	Egy évre 14 ft — kr.
Fél évre 6 — — —	Fél évre 7 — — —
Negyed évre 3 — — —	Negyed évre 3 — 50
Egy óra 1 — — —	Egy óra 1 — 20

Egyes szám ára helyben 5 kr., vidéken 6 kr.

Az előfizetési pénzek valamint hirdetési és egyéb díjak az „Aradi Közlöny” kiadó hivata-lának küldendőek, ugyzintén ide utalando minden oly ügy, mely a lap anyagi részét illeti.

Mutatványosokat egy hétig ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatal.

Az „Aradi Nyomda-Társaság”.

HIREK.

Lapunk legközelebbi száma a köz-beeső szent ünnepek folytán, szombaton reggel jelenik meg.

Az „Aradi Közlöny” mai számá-nak tartalma a következő: A fölapon: „Karácsonyra”. (Falk Miksa). Arad jövője”. (Parecz István). „Az elha-gyottlakban”. (— b). „Az agg-pályatársak”. (— r). „Nyomda-ban”. (S—n). „Az Olympuszról lenézve”. (Máday Mátyás). Regény. (44. fejelet). „Aradi Közlöny” — „Egy karácsony Turóczban”. (Laukó Albert). stb. — A melléklet: „A Kőlcsey-Egyesület múltja és jövője”. (Szöllössy Károly). „Karácsonyra”. (Bilkei-Pap Mihály). „A régi Aradból”. (Lukácsy Miklós). „Egyedül”. (— h). „Egy magyar nő utja a föld körül”. (Márki Sándor dr). „Az élet”. (Fényes Dező). „Visszaemlékezés a hadgya-korlatokra”. (Vásárhelyi Janka). „Tolsztoj Leo gróf”. (Viditzky György). „Egy legátus”. (Rozsnyay Mátyás). — Lapunk mai száma 12 oldal-t tartalmaz.

A karácsonyi ünnepek a templo-mokban. A karácsonyi ünnepek alkalmá-ból az ünnepi isentiszteletek a következő sorrendben tartanak meg: Karácsony első napján délelőtt 9 óra-kor magyar szentbeszéd, tartja Zatykó Fridolin lelkész. Fél 10 óra-kor Bel-esik Kornél lelkész tart magyar szent-beszédet. Délelőtt 10 óra-kor nagy énekes-mise, melyen Jánossy Demjén dr. rendfőnök fog pontifikálni fényes segéd-let mellett. Délután 3 óra-kor vecsernye.

Karácsony másodnapján reggel 8 óra-kor Fejér Alfréd lyczeumi hittanár magyar, fél 10 óra-kor pedig Kardos Lambert lelkész német szentbeszédet tart. 10 óra-kor énekes nagyimise, melyen Bal-lay Ádám házfőnök pontifikál fényes se-gédlettel. Délután 3 óra-kor vecsernye.

A református templomban első napon délelőtt 10 óra-kor Csécsi Imre h. lelkész tartja a szentbeszédet, mely után urvacso-ra-osztás lesz. Délután 3 óra-kor rendes isteni tisztelet tartatik. Második napon szintén Csécsi Imre fogja tartani a prédikációt.

Az ágostaitemplomban ka-rácsony első napján délelőtt 10 óra-kor magyar prédikáció és urvacso-ra-osztás lesz. A szentbeszédet Frint La-jos lelkész tartja, A második nap sor-rendje ugyanaz.

A városban karácsony első napján reggel 7 és fél óra-kor a rabok számára mise, délelőtt 10 óra-kor pedig zenés nagy-mise tartatik. Karácsony másodnap-ján délelőtt 9 óra-kor a róm. és gör. katolikus legénység vonul a várbeli templomba egy mise meghallgatására.

A király adománya. A király Ó Felsége Gartner Károlyné aradi la-konőnek 20 ft-nyi adományt küldött.

Erzsébet királyné Ó Felsége szü-letésnapja alkalmából tegnap délelőtt ün-nepély misé tartatott a minoriták tem-plomban.

Jókai Mór arcképe. Jókai Mór a Kőlcsey-Egyesület alelnökének baráti emlékül egy igen díszes arcképet küldött, s az alelnököt felkérte, hogy mindazon urak és hölgyek neveit, kik a felolvasás alkalmával koszorút nyújtottak át, nemkü-lönb a Neumann-család uraszonnyának és azon urhölgynek nevét, ki a diszlakoma al-kalmával egy vésett poharat adott át, sür-gősen közölje. Bizonyára mindannyian kedves karácsonyi ajándékban fognak ré-szesülni.

József főherceg adománya. Jó-zsef főherceg Ó Fensége a Sikkó községben ujonan létesült községi magyar népiskola segélyezésére 100 fo-rintot és hat öltőzifát aján-dékozott. A Fenséges Ur ezen áldo-zatkészsége, nem különben az uradalmi tisztség érdeklődése nevezett iskola fel-vidékezésének biztos zálogát képezi.

Eljegyzés. Gross Károly az aradi állami főreáliskola derék fiatal tanára, tegnap este szük családi körben eljegyezte a szellemes és bájos Polgár Anna aradi leányiskolai tanítónőt. — Sok boldogságot!

Népiskola Gurahonczon. Gurahoncz községben az újabb betelepülések köv-eztében a magyarajku tankötelesek száma annyira felszaporodott, hogy egy községi jellegű magyar népiskola létesí-tésének elrendelésére a törvényes alap imán fennforog. Az iskola az ünnepek után mulhatlanul megkezdí működését. Ezzel kapcsolatban a legnagyobb örö-mel közölhetjük, hogy az utolsó négy év leforgása alatt Zsigmond háza, Szintye, Bokszeg, Sikkó, Tal-pas, Nagy-Halmagy, Maros-Szalina, Kovaszincz, Szap-áriliget, Zimbró, O-Pécska, Seprős községben, a megyesi és a pankoai pusztaikon keletkeztek magyar népiskolák. A gurahonczai iskolával vár-

magyénk minden községeiben, hol a ma-gyarságnak csak legkisebb magja is volt, magyar népiskolák szerveztettek, s így Aradvármegyében a magyar népnevelés és közművelődés szempontjából szük-ségesnek mutatkozott szervezési munkála-tok — legalább hosszú időre — teljesen befeljeztettek lehetnek.

Ováció Meskó alispánnak. Csanád-megye minapi közgyűlésén Lonovits József főispán beszédben emlékezett meg arról a kitüntetésről, melyben a megye alispánja, Meskó Sándor dr részeseült, ki a vaskorona-rend lovagkeresztjét kapta. A közgyűlés összes tagjai testületileg jelen-tek meg a népszerű alispánnál, hol a főis-pán meleg szavakkal tolmácsolta Csanád-megye közönsége örömet, Meskó Sándor meghatoltan válaszolt, köszönetet mondva az ovációért. — A megyei közgyűlésen még elhatározták, hogy az árvtartalékalpól 50,000 ft-ot költséggel Makón árvaházat épí-tenek.

A fogoyi önkényes ügye. Joa-no-vics Sebőnek, az ismeretes Kossuth-közön-tés miatt letartóztatott önkényesnek ügye-ben, Aradon lakó édes anyja, öz. Joa-novics Jánosné is intéztt a mult hűten kegyelmi kérvényt a királynőhöz. A katonai körök ugyanis azt kifogásolták, hogy nem a család tagjai, de a Joano-vicstól távol álló egyetemi ifjúság folyamodott érte kegye-lemért. Joano-vics büntetése különben már nemskóra letelik s így a kegyelem alkalm-asint későn is érkeznek.

Szegények krisztkindlije. A város szegényeinek is hoz valamt a kis Já-zuska. Szombaton, e hó 27-én osztja ki közöttük Bérczky Antal városi kama-rás azon 200 forintot, melyet Neumann Adolf adományozott e célzra. Neumann Mariska halálának évfordulója alkalmából.

Gyűjtés a szegény tanulóknak. Szévin Krisztina kisasszony a szegény árva iskolás gyermekek segélye-zésére 8 ft 50 kr-t gyűjtött, mely összeg-hez adakoztak: Szévin Krisztina 1 ft, Weiner Alajosné 50 kr, Heinrich Ádám 20 kr, Szévin Mariska 30 kr, Kozák Jó-zsef 50 kr, Klein Jakabné 20 kr, Was-vári Jánosné 30 kr, N. N. 10 kr, Stun-per Paula 10 kr, Czitronyi Dezső 20 kr, N. N. 10 kr, Szabó Zsuzsika 10 kr, N. N. 20 kr, Jászai Mihály 20 kr, N. N. 20 kr, Alter Rozália 20 kr, Liptowsky Irma és testvére 20 kr, Liptowsky Ede 20 kr, Bolzer József 10 kr, Holczinger Mátyás, 20 kr, Schneider Ferencné 60 kr, Cser-noczy Jenőné 20 kr, N. N. 20 kr, Ram-mer Miksa 20 kr, Agots Pálné 20 kr, Lovrov Antal 20 kr, Wesszely Róza 20 kr, N. N. 20 kr, N. N. 20 kr, Toderscha Mihály 10 kr, Mező Emma 10 kr, Kauf-ner János 10 kr, Boros Imre 30 kr, Pál Lajos 50 kr, Zankl Mór 10 kr, Kriyakov Lyubomir 10 kr. Az összeg a szegény tanulókat segélyző egyesület elnökségének átadott.

Társas estély. A kereskedő ifjak közművelődési köre január hó 8-án saját helyiségében (minorita palota) egy min-den tekintetben sikerültnek ígérkező tár-sasestélyt rendez, melyre vendégek szí-venes látatnak. Az estély műsora a köv-eztelő:

- 1. A „Kochin”, szabadon előadja: Bácska i Béla dr.
- 2. „Und ob die Wolke sie verhülle” (Cavatín), a Büvös vadász című dalmból. (A fülemeli szerelmi dala R. G. Storchól, éneklí Heller Mór ur, zongorán kíséri K a n i t z e r Kálmán ur.
- 3. A „méh” románc, szavalja T á r n o k y Gizella kisasszony.
- 4. L’Elisire d’Amore Danizettitől, elő-adják Scherhag Ernő gondonkán, S chat-telesz József fuvolán, Mayer Ede he-gedűn és Kanitzer Kálmán zongorán.
- 5. Humoros monolog, előadja K ö v e s i Albert ur.

A zongorát Krispin József ur volt szíves díjmentesen átengedni.

Megugrasztott úgynök. Egy élet-biztosítási úgynök minduntalan a nyakára járt e-gy ismert aradi uri embernek, hogy bizto-sítsa nála az életét.

Az uri ember véletlenül olyan egészsé-ges, mint a makk s anyai élet van benne, mint három más emberben.

Neki hát nincs szüksége arra, hogy az életét biztosítsa. Szüksége neki békét az ipisz. Megmutatja, hogy merre csinálta a kézm-ves az ajtót. „Alázolgája”.

Az úgynök hűszer ment ki az ajtón s nyolcvadszor is csak azért jött azon vissza, mert az ablak nagyon magasán feküdt.

— Ne tessék rezuerozni az urnak, éppen a saját érdekében ne. Velem igen elő-nyos üzletet lehet kötni.

Az uri ember belátja, hogy ezt a fi-loxerát le nem rázhatja magáról.

— Nos hát jó. Csináljunk üzletet.

Az úgynök a legvidámabb arcot mu-tatja. Egy pillanat alatt előtte a notiz.

— En — folytatja az uri ember — 50 éves koromig akarom biztosítani az éle-temet . . .

— Kérem, kérem, az lehetséges — vág közbe az úgynök és siet jegyzetét csinálni.

— Várjon, várjon — csillapítják a tá-zesevéri úgynököt, — hadd beszéljem ki magam. Hát, a mint mondom, 50 éves koromig bizto-sítottatnám magam, de csak egy föltétel alatt . . .

Brooke Finchley leánya.

(Regény.)
Az „Aradi Közlöny” számára angolból fordította: **Vásárhelyi Janka.**

— Helyesen, — örvendett a fiu, ra-gyogó arccal szemlélvén őket; — akkor hát Graham a fivérem lesz. Oh, Daff, ki fog akkor a kutyuskáimra felügyelni, ha te elmégy?

Daphne könnyű újból folyini kezdtek, elgondolván, hogy oda kell majd hagynia édes anyját és forrón szeretett kis öcsését, habár a gyerekes kérdés első pillanatban mosolyra fakasztá is.

— Csenedesedj, kedvenczem, — szólt közbe nyugtatólag Mrs Orlinecourt. — A mai nap sokkal örvendesebb, hogyszem könyvekkel volna szabad áztatni. Azon-kivül Grahamnek el kell mennie, hogy atyjával beszéljen, s nekem írnom kell lord Linmorenak.

Graham örömet azonban még az aty-jára való emlékezés sem bírta mérsékelni. Tudta, hogy ugy is bele kell egyeznie és miért is ne egyeztet volna bele?

A szerelmes pár még néhány órát töltött egymás körében, s aztán Graham Freeleybe távozott, egy kimerítő és rend-kivül szívelyes levelet víve magával, Mrs Orlinecourttól atyja számára, melyben Mrs Orlinecourt örömeinek adott kifejezést a fiatal pár összetalálkozásá föltét, s tudatá lord Linmoreval, hogy micsoda hozományt szánt nevelt leányának.

„Halálom után még néhány ezer fonttal többet fog kapni, — állt a levél végén, — s az ellenzék, ki tudja, talán örökre boldogtalanná tenné mindkettő-jüket.”

Graham soh’so mesélte el Daphné-nak, hogy milyen haragos arccal olvasta el atyja Mrs Orlinecourt levelét s mint dobta azt földre, dühösen kiáltva:

— Ha nem lett volna az a nyomorult nagybátyád, most nem kellene ezt a méssalliance-ot túrnóm. Oh! Előre láttam,

hogy ez lesz a dolog vége. De nincs más mód hátra, bele kell egyeznem. Ah, talán még jó is lesz. Ki tudja, ezt hallva Lily néni, nem fog-e megengedelődni. Ugy van. Nekem nincs más hátra, mint „igen” mondani, Graham. Azok az idők már el-multak, mikor még büszkén fenn hord-hattuk a fejünket, a tolvaj tagokkal bíró családban már nem igen dicsekedhet a ne-vével. De mielőtt teljes beleegyezésemet adnám, át fogok menni Linmore Lodgeba, hogy biztosítam magunkat a jövendőbeli feleségem esetleges koldus rokonai ellen.

Atyjának minden egyes szava mélyen sérté a gyöngéd érzelmű Graham szerető szívét. Ő sohasem képzelte, hogy a nemes ösök nélküli származás olyan nagy szálla legyen a világ szemében. De szigorú itél-kezésű atyja jobban ismerte a világot, mint ő.

Az idősebb Graham másnap korán reggel utnak indult Linmore felé, s egye-nesen Mrs Orlinecourt után kérdézősködött, egyedül óhajtván vele beszélni.

— Nos, lord Linmore, rendkívül ör-vendek, hogy újból láthatom, — üdvözlé Mrs Orlinecourt a várva várt vendéget.

— Ön valóban nagyon kegyes; én magam is meg vagyok győződve a felől, hogy a leghelyesebb vége megőszelé-sünknek az lesz, hogy eljegyezzük egy-másnak a két gyermekét; Grahamot, az én fiamat, és Daphnét, kit ön leányának fogadott. De mi van a leány igazi roko-naival? Kik azok, hol és milyen körül-mények közt élnek?

— Daphném szegény, de becsületes, munkájok után élő szülők gyermeke, kik tizenkét évvel ezelőtt vándoroltak ki Amerikába. Atyja meghalt, még midőn a leányka alig volt két éves, és anyja . . . azt hiszem, hogy szintén meghalt. Neki soha sem voltak több gyermekei, s így nem kell félniök alkalmatlan rokonok megjelenésétől. Különbön, miután azon tizenöt év alatt, hogy kedvenczem nálam van, egyetlen egy rokona vagy ismerőse sem mutatta magát, de sőt még levéllel

sem alkalmatlankodott nekünk, merem biztosítani, hogy ezután sem kell hasonló dolgoktól tartaniok.

— Ha ugy van, — szólt Linmore gróf, — akkor hát semmi kifogásom fiam választása ellen. Azt azonban ön maga is beláthatja, hogy ha nem lett volna az a szerencsétlen esemény családuknak, ugy fiam kissé magasabba is nézhetett volna. Egyben még is nagyon szerencsésnek mondhatja magát Graham; ugyanis kétem, hogy a magasabb körökben talált volna-e egy Daphnehoz hasonló, kedves, bájos és szép leányt.

Mrs Orlinecourt végtelenül örült, hogy terve ily pompásan sikerült. Daphne tehát idővel Linmore grófnő lesz.

Lord Linmore a megbeszélés után azonnal visszatért Freeleybe, de csak azért, hogy nejt és leányát is magával vihesse Linmoreba. S midőn a koci ismét megállt ősei kastélya előtt, a fel-járatnál már az ifjú jegyespár üdvözölte őket.

Graham és Daphne tehát jegyesek voltak s mind lord Linmore, mind pedig Mrs Orlinecourt megegyeztek abban, hogy az esküvő azonnal megtartassék, amint a menyasszony elérte tizenkilencedik évét.

Az eljegyzés híre azonnal az egész grófságot bejárta, s mindenféle találgatásokra adott okot.

A leány természetesen nagyon csinos és pénze is van, — jegyez meg az emberek nagyobb része, — de nincs szü-letése. De hát tekintetbe kell venni, hogy már a Linmore grófok se nagyon dicse-kedhetnek öseikkel, a Brooke tette óta. Bizony nem is hiszem, hogy kapott volna más leányt feleségül, — mondá a másik.

Az egyetemes vélemény azonban az volt, hogy igen helyes pár, egyik a má-sikat egészíti ki.

inkább óhajtottam. Legalább azon a hely-en fogom őt látni, mely őt leginkább megilleti, a hol neki joga van lenni, — mondá magában.

Tényleg az egész grófságban senki sem volt, aki ne örült volna ennek az eseménynek, kivéven az erlészt, ki most már egy meglehetős öreg ember volt; ugyanaz az erlészt, kinél egykor Judith Brooke Finchley után tudakozódott.

Midőn meghallotta, hogy Graham Finchley miss Orlinecourt akarja, nőül venni, haragra lobbant, s aztán arczát te-nyerébe rejtve, sokáig gondolkodott.

Tedd be az ajtót Polly, — szólt leá-nyához, ki most már egy szép telnött 21—22 éves hajadon volt. Tedd be az ajtót és hagj gondolkodnom. Többé egy szót ne említs nekem arról a dologról, hogy grófnak fia, miss Orlinecourtot akarja elvenni.

— Miért nem apám? — kérde Polly.

— Mert az nem járja, hogy rangján alól házasodjék. Oh, bár csak elmehetnék erről a helyről örökre.

— Neveltség, apám. Ugy összeille-nek, mintha egymásnak lettek volna te-remtve, Mr. Finchley és Mrs Daphne. Aztán egy napon Linmore grófné lesz belőle.

— Éppen ez az, ami bánt, — dör-mögött az erlészt.

Polly csodálkozva nézett apjára. Sok idő telt el azonban, míg megtudta érteni különös viselkedésének okát.

XIX. FEJEJET.

Mialatt Daphne élete legboldogabb perceit élvezte, egy napon, január vége felé, az egyik vasuti kocsiából egy élénk tekintetű, szürke szemű asszony szállott ki a brookhami állomáson. Rongeteg kisebb-nagyobb csomaggal terhelve, tehe-telennül nézett ide-oda, nem tudván, hogy merre menjen, vagy mit tegyen.

(Folytatása következik.)

A karácsonyi angyal.

Magy.

a hit, remény és szeretet hatalma.

Tüneményes, látrányos színmű, ének és csoportjátok melódriái zenekísérettel, egy előjáték és 4 képletben. Irta Lukács Sándor.

SZEMÉLYEK:

- Stellaria, karácsonyi tündér . . . Follinuszné.
- Rémfi, karácsonyi krampusz . . . Károli.
- Solaris, a nap . . . Havas Aranka.
- Nocturnus az éj . . . szellemei . . . Arányi Bella.
- Sólyomvály Gyula, gardag birtokos Szakács.
- Laura leánya (7 éves) . . . Szabó Mariaka.
- Udvarny Menyhért, örvény . . . Bács.
- Lajos fia, gádatászt . . . Péchy.
- Mariaka, leánya . . . Angyal Ilus.
- Kutasi kertész . . . Bács.
- Terka, leánya . . . Tárnoki G.

Kezdeté 7, vége 10 óra előtt.

Felolós szerkesztő: Vársárhelyi Béla.

Nyitott.

Mélyen tisztelt közönség!

Van szerencsém becses tudomásukra hozni, miszerint külföldön tett tanulmányomból visszatérve, hol a fogművelés, valamint a fogtechnikai legújabb vívmányait nevezetesen minden névű nevezendő plombírozásokat arany-, ezüst-, platina stb. stb., ugyszinte új fogorok készítéseit magamnak a legkétségtelenebben elsajátítottam. A mélyen tisztelt fogbetegeim és a n. é. közönség óhajának engedve, ismételtén Aradon egy fogtechnikai műtermet nyitottam.

Törekvésem mindenkor oda fog irányulni, hogy a mélyen tisztelt fogbetegimet kielégítem és a nagybecsült bizalmukat továbbra is kiérdemelhessen.

Mély tisztelettel:

Dr. Morgenstern Gyula,

Arad, Deák Ferenc-utca sarkán lévő takarékpénztár épületben, a „Fehér kereszt” szállóval szemben, II. emelet. 830 3-20

VÉRTANUK SZOBRA közelében van a Maresch Gyula

diszmi- és játék-áru üzlete, a hol most is, mint minden évben a legdiszesebb karácsonyi ajándéktárgyak kaphatók. 821 8-3

„Fehér-Kereszt” Szálloda.

A karácsonyi ünnepek alkalmából van szerencsém a n. é. közönség becses figyelmébe ajánlani dusan felszerelt raktáromat, francia és magyar pezsgők, francia Cognac, valamint kül és bel földi borokban. Különösen ajánlom a most frissen érkezett Whistable native osztrigát a legmérsékeltébb árban.

A t. háziasszonyok becses figyelmébe ajánlom üzletemben bármelyik időben kapható feldisztített halak, vadak és egyéb finom ételeket, melyekre névű szives megrendelések pontosan és gyorsan eszközöltetnek.

Arad, 1890. december 24.

Tisztelettel:

Pohl Károly,

szálloda és vendéglő tulajdonos.

Világ-színház.

Arad országban az egyedüli természettani mechanikai műszínház

KISS A DOLF igazgatója alatt Uj-Aradon, a „Szőlő”-höz címzett vendéglő nagytérmeben naponta nagy előadás tartatik. 842 1-1

- Műsor:
1. Szakasz. Nagy regényes körülutazás a föld körül 12 képből, és pedig: a hamburgi kikötő, hajótorony Hamburg és New-York között, életveszélyes vadászát jégmedvékre az északi sarkterengeren, a keleti-fok, Japán, Melbourne, Brazília őserdője. — Betűhöz a piramisok és sphinxcolosok, homokfergeteg a Sahaarán, Róma, Napoly.
  2. szakasz. Az indiai kőlétkészítés mutatóváltásai és szolgája.
  3. szakasz. Egyiptomi Alexandria bombázata az angolok által tengeren és szárazföldön.
  4. szakasz. 15 perces falun. Svédországi esendőt.
  5. szakasz. Mitológiai tündérelőjáték. A tavasz őrdedése Flóra kertjében.
  6. szakasz. A közkeletűség Dioma (kődfátul-képek). Világ és természeti tükör, karikatúrák, szín- és vonaljátékok.

A szünetek alatt a színházi zenekar játézik. Előadás mindennap tartatik.

HELYVÁRAK:

Zártsék 50 kr. — I. hely 40 kr. — II. hely 30 kr. — Karzat 20 kr. — Gyermekok 10 éven alól szülők kíséretében felét fizetik.

Jegyek előre válthatók a színházi pénztárnál d. e. 10 óráig 12 óráig, d. e. 3 óráig 5 óráig. — Este pénztárányítás 8 órákor.

Színházi teljes műsor német vagy magyar nyelven a pénztárnál kapható.

Az előadás fél 8 órakor kezdődik. Színház nem minden előadás alkalmával osztatik ki, de előadás mindennap tartatik. A terem fűtve les z.

* E rovat alatt közöltékért nem vállal felelősséget a szerk.

a birtokot ugyan nem, de az eltagadott koczáz azaz az üzenettel adatta át: „Itt küldi János bácsi az eltagadott koczát”. Ilyen és elhöz hasonló események történtek vele életében. Felesége a mult évben halt meg, azóta legfőbb óhaja volt a halál. Nagy vagyonát rokonaira és számos jótékony intézetekre hagyta.

A nők pártfogásának kétségkívül nagy része van a valódi Brandt Richard gyógyszerész-féle svájci labdacso (70 kr. a gyógyszerárakban) mai elterjedtségében, amennyiben azok kellemes, biztos s teljesen fájdalomlan hatásukkal a nők kegyét megnyerve, minden más szert körülbelül kiszorítottak s manapság az emésztési zavarokban (székrekedés), szívdobogás, vértörődés, fejfájás stb. ellen csakis e labdacso használtatnak.

Színház.

— Az ünnepek és a színház. Ma csütörtökön, az ünnepek első napján. Délután félórakkal. „A királyfogás” látványos operett, este „A karácsonyi angyal”, vagy: „A hit, remény és szeretet hatalma” tüneményes színmű dalokkal, kerül színe. — Pénteken délután félórakkal: „Paraszt Kisasszony” népszínmű dalokkal és táncokkal. — este „Sataniel” látványos nagy operett. — Szombaton, Szentiván-éji álom” Schakesspeare vigjátéka Mendelsohn zenekísérettel.

Csarnok.

Egy karácsony Turóczban.

— Az „Aradi Közlöny” eredeti rajza. — Furcsa kis vármegye ez a Turócz, alig akkora mint Ugoessa, s mellette ez utóbbi non coronat, mig Turócz nagyon is szánót tesz, megmutatta a Rákóczy-féle idején, mikor egymagára mert dacolni a többi hetveneggyel, még akkor is három vármegye között osztották föl, mert bizonyosan egy megye nem birt volna vele.

Különbözik már fekvésére is különbözik más megyétől, mintegy látat fordít a nagy magyar földnek s dacosan néz éjszakra a Vág völgyére, mint a benne lakó derék pánszlávok a nagy csár birodalma felé; délen, délkeleten csak szűk uton fért hozzá, s ha az ember addig a nyakát ki nem törí azokon a keskeny utakon, hol két kocsi egymásnak ki nem térnet, Stubnya furdójében akár agyon forrázhatja magát.

A boldog deák-korban, ezeltől husz évvel, szerencsés voltam a kis áruló-fészekbe bejutni. Amint a karácsonyi esteit kikaptuk, felültünk a trojkára, amelybe azonban csak a középső ló volt befogva, a jobb és bal lógos hiányzott mellőle. Csakhamar eljutottunk a stubnyai hágróra, mely oly keskeny utat képez, hogy beillenék a Pyrenaek-be, csakhamar a brávók hiányzanak, Detvától éppen ellenkező irányban vagyunk, itt már szelidebb erkölcöket találunk. Mindamellellegleg égnék állhatott tájunk, ha a borzasztó szakadásba lenéztünk, mely alattunk tátongott s hol éppen egy kutya lezuhant ló-hullán ragódott. Jobbnak is láttuk leszállani a trojkáról, mivel kegyetlenül farolt, s így könnyebben, biztonságban fölkapattunk a lázra, hol egy vén korcsáros fogadott bennünket kisdől-bédől viskójában. Mintán az átalvatóból előkerült az elemózsia, jól falatoztunk s egy kis vutkival a tetejében, csakhamar visszatértünk trojkánkhoz, ez alatt a kis mokány is kifújhatta magát. Nemokára elértünk Stubnya-furdóhoz, melynek jó meleg vizében lemosák a pánszlávok minden bűnökét, melyet Magyarország ellen elkövettek. A tót-föld s a székyi föld között éppen az a lényeges különbség van, hogy amaz meleg, ez hideg forrásokban bővelkedik, pedig a székyi föld hegyeit a tűz, amaz a víz hozta létre.

Lassanként közeleddünk utazásunk tulajdonképeni célpontja Znio-Váralja felé. Soha sebb karácsonyi képet mint ez, nem láttam. A szép egyenes völgyekből környékszerű fenyvesekkel borított hegyfalak veszik körül, éppen ekkor a fenyvesek sötét koronáját vastag hóréteg borította, mely alatt a fák között tiszteleljes homály uralkodott. Mintha ezer meg ezer karácsonyfát díszített volna föl a természet, hogy e nagy ünnepek annál szebbé tegye. Nem csoda, ha a pogány időkben az ó-szlávok Turóczot tettek szentélyükké, hova háromfejű bálványuk, a triglav tiszteletere összesereglettek, mint az igazhivők Mekkába. Itt mutatnak be sokszor embervérrel öntözött áldozatukat a hatalmas háromfejű lénynek, hogy áldja meg fegyverüket, melyet ellenségeik számára mindig kifenve tartottak.

Végre megérkeztünk Znio-Váraljára. éppen jókor, mert Mosótz felől, a nagy tót költő Kollár János szülőhelye felől, már nagyon élesen süvöltött az esti szél. Mennyire elbámultak a jó atyafiak, mikor elevenen magyart láttak, éki alig tudott egy dobrevése tótul elmondani. De mikor látták, hogy ez is csak olyan mint ók, barátságosabbak lettek. En is igyekeztem jószágukat meghálálni, az ó kedvükért én töttem a tótót, ók kedvemért a magyart, s végre mégis csak megértettük egymást. Különbözik hogy ne értettük volna meg, mikor környezetem csupa nékből állt.

A szép Turóczot a természet nem kényeztette el valami nagy bőséggel, azért aztán minden ember, aki csak férfinék tudta magát, a pap meg a tanító kivételével, nyakába veszi a világot, s elmegy ki olajárunknak, ki gyolcskeskedőnek, ki keletre pénzváltónak, sonkolónak, még talán drótosnak is, s az Aniczákat, a fiatal menyecskeket, otthon hagyják, éljenek ahogy tudnak, éljék világotat amennyire tehetik; azért oly kiváló Turóczmegye szép asszonyai miatt, A kellemes fogadtatást azonban csaknem

zetések köszönettel fogadtatnak s hírlapilag nyugtáztatnak. Pénztárányítás 7 órákor, — Kezdeté 8 órákor.

— Ingyenes beiratkozások. Az aradi iparos-íjfék önképző és betegsegélyző egylete, folyó év december 8-án tartott választmányi ülésén elhatározta, hogy december 14-től kezdve, 1891. január 31-ig jelentkező iparos-íjfékat, beiratási díj nélkül a tagok sorába fölveszi. A tagok kötelezettségei: I. Hetenkiint 12 krczart befizetni a pénztárba. Kedvezmények: I. Betegség esetén hetenkiint 4 frt 50 kr. pénzegély orvos, és gyógyszer. II. 800 kötetből álló könyvtár. III. Tizenegy külföldi politkai-, napi-, heti- és szaklapok. IV. Tagok a dalkörbe díjlanul felvétetnek. Továbbá az egyleti helyiség nyitva áll reggel 8 óráig est 10 óráig. Ugyszinte beiratások eszközöltenek minden este 8 óráig 10 óráig. Vasár- és ünneppnapokon 3-8-ig az egyleti helyiségben, Szent Pál-utca 7. szám alatt. Felhívjuk tehát az Aradon lévő összes iparos-íjfék, ezen kedvező alkalmat el nem mulasztani s ezen igazán nemcsak feladott teljesítet egyeletet becses pártfogásukkal megfizetni. Tisztelettel: A választmány.

— Meghívás. Az aradi általános munkás betegsegélyző-egylet december hó 26-án, karácsony másodnapján délelőtt 9 órákor a városháza kis tanácstermében rendkívüli küldötték gyűlést tart, melynek napirendje a következő: 1. Két jegyzőkönyv hitelesítő megválasztása. 2. Megb. Gyöngyösy Albert helyének betöltése, illetve az új elnök megválasztása. 3. A központi választmány előterjesztése négy tiszteletbeli tag megválasztása ügyében. 4. A módosított alapszabálytervezet előterjesztése. 5. Indítványok és netani felszólamlások. Ezen rendkívüli küldötték gyűlésre a t. egyleti tagársak és küldötték tisztelettel meghívotnak, egyben felkértenek a tagság igazolásul tagkönyveiket valamint meghatalmazványaimkat magukkal hozni. Kelt Aradon, 1890. évi november hó 21-én. A központi választmány.

— Megkerült tolvaj. Mint említettük, Mihály János kovácslegény Petőfi-utcai lakásáról egy órást láncoztal, egy kabátot és nadrágot loptak el tegnapelőtt. A tettest a rendőrség még aznap este elfogta Bogdán Magdolna ismert tolvajné személyében.

— Választmányi ülés. Az aradi iparos-íjfék önképző és betegsegélyző egylete e hó 29-én esti 8 órákor rendez választmányi ülést tart, melyre kéretnek a választmányi tagok minél számasabbban megjelenni. Arad, 1890. december 29. F. d. er Gusztáv, egyleti jegyző.

— A csukamajjal árusítása. Aradváros főkapitánya, az orvosi hivatal véleményése alapján elrendelte, hogy csukamaj-elajat 560 grammnál kisebb mértékben nem szabad árusítani.

— Jótékonyág. A Pölcz-féle sör-csarnokban lévő asztaltársaság sziveskedt az ott elhelyezett persely „krajczáros” gyűjteményének eredményéből hét szegény tanuló, ezek között Kohn István, az izr. iskola első osztályába járó árva fiút is, új öltönyt és lábbelivel ellátni, miert kedves kötelességemnek tartom nevezett asztaltársaságnak emberbaráti jószívűségéért az árva nevében hálás köszönetemet nyilvánosan kifejezni. Neumann Armin, h. igazgató.

— Vilmos császár Párisban. Több párisi lap egybehangzóan azt jelenti, hogy Vilmos német császár Párisban átszándékozik Cannesba és innent Sa-Rem-óba utazni. A lapok rendkívül ingerülten nyilatkoznak erről az utazási tervről, melyet egész Franciaország ellen intézett kihívásnak nyilvánítnak. Különösen a „Cocarde” fulmináns cikket közöl ebből az alkalomból és többek közt ezeket írja: „Ha Vilmos császár eljön Párisba, úgy ezer meg ezer francia hazafi lépten-nyomon meg fogja neki mutatni ama pusztítások nyomait, melyeket nagy atya golyói Párisban retek és minden egyes francia állomáson visszakövetelnék tőle azokat a kincseket, melyeket a német katonák Franciaországból magukkal vittek.” A „Cocarde” felszólítja a francia kormányt, hogy minden tőle telhetőt kövessen el a végből, hogy a német császárnak tervbe vett utazását megakadályozza, mert máskülönben igen veszedelmes belső bonyodalmakat fog előidézni.

— Egy paraszt nábob halála. Nagy András János, a paraszt nábob, H.-M.-V. Á. s árhely legdagabb embere, a napokban elhunyt. Szegény szülőkől származott, de esze és szorgalma által nagy vagyont szerzett magának. A vagyon azonban nem tette elbizakodottá. Megmaradt egyszerű parasztembernek egész haláláig. Neve néhány évvel ezelőtt lett ország hírvé, mikor a város részére egy artezi-kutat furatott, mely 25 ezer forintjába került. A szegényneknek igazi jótéveje volt. Két évvel ezelőtt ő felesége a koronás érdemkeresztal tündette ki, amikor polgártársai részéről nagyszerű ovációban részesült. Az elhunytat a következő megtörtént esemény kiválóan jellemzi: Egy szegény ember egy éjjel álmat látott. Almban Nagy András János hívatta és azt mondta neki: Nekem többfel van birtokom, öreg vagyok, már nem tudom magam kezelni. A makói utfélen levő birtokot magának adom: holnap kimegyünk és mindent, ami a birtokon van, átadok. Az álom szerint másnap csakugyan kimentek a tanyára. Nagy András János az álmodozót körülvezette a gazdaságban. Bevezette az istállóba. Itt van 8 fejőstehén 16 ló, 32 kocca. Ez mind, mind a magáé. Másnap alig virradt, emberünk a 8, 16 és 32 számokat a lútriba tette. A 8, 16 ki is jött, de a 32 helyett 33 jött ki. No, János bácsi eltagadott egy koczát, mondá a reményében megszalott ember. Midőn Nagy András János ezt meghallotta,

— A polgári jótékony nőegylet. árvali karácsonyfájához a következők kerültek és urak voltak szivesek pénzbelileg hozzájárulni: Ötv. Kertay Ivánné 1 frt, Schellényé 2 frt, özv. Gebhardt Jánosné 1 frt, özv. Habereger Györgyné 1 frt, Stampfel Györgyé 50 kr, Kolb Ferdinánd 1 frt, Ghigor Józsefné 50 kr, Czizler Sebóné 50 kr.

— A Dományi-féle alapítvány kiosztása. A „Domány-Stefánia alapítvány” 1890. évi kamatai 20 frtos részletekben karácsonyfa ajándékul, az ezen alapítvány ügyeit intéző küldöttség által Berczy Juliska, Gyórfy Jolán, Weiserschütz Jakab, Lammerfeld Katalin és Kis Mariska árvalk között osztoták ki.

— A siketnők-Karácsonyfájára az eddig már kimutatottak még következők adományok küldettek be: Wächter Gusztáv ur (Bécsből az „Aradi Közlöny” útján) 50 kr. Erneyé és Prinner czég pedig egy karácsonyfát és egy doboz gyertyácskát. Ez adományokat köszönettel hozza nyilvánosságra. Arad, 1890. decz. 23-án, Roboz József.

— Adakozások tombolára. Az arad izr. nőegylet által a „Fehér Kereszt” termében 1891. évi január hó 6-án tartandó tánczszal és énekel egybekötött műkedvelői színi-előadás tombolájára adakoztak: Herzl Bernátné 2 darab fényképtartó, 1 pár japáni virigtartó 4 darab kínai hamutartó, 3 japáni tányért. Reich Jenni 1 darab Mikádó legyező, 1 darab bronz flakont. Reich B. Károlyné, 1 darab vizitkártyatartó, 6 darab terracotta csemege tartó. Lustig Arminé, 3 darab kis szőbröt, 1 kosárrát, 1 csészt, 1 vázát. Deutsch Adél, 1 darab könyv „Diekust”, 1 darab szép asztaldisz és 2 elegáns kés. További adományok köszönettel vétetnek Dr Schuster Henrikné urnó által. Az izr. nő-egylet elnöksége.

— A kereskedő íjfék társulata tegnapi választmányi esén örömmel vétetett tudomásul, miszerint a január 3-án az egylet helyiségében rendezendő férfi es tely tránt az érdeklődés általános. Az egyletbe utjonnan számos tag lépett, úgy hogy azok száma tulhaladja a 300-at. Az egylet beléletére vonatkozó üdvös intézkedések megtétele után Barth Lajos meleg szavakban ajánlja Kossuth Lajos könyvének előfizetését. Indítványa egyhangulag elfogadtatván Sonnenfeld V. elnök az ülést berekesztette.

— Apróságok. Nő: Kedves doktor ur, nem találja, hogy hosszú távollétem alatt onyább lettem. Orvos: De nagysád, hogy mondhat ilyet, hiss az teljes lehetetlen! . . .

— Az állatseregletben. Fiu: Mond csak nagybácsi, mért hívják a tevétevének. Nagy bácsi (fejt vakarva) hát, izé, hát azért, mert 14 napig kibírja ivás nélkül.

— Szokás szerint Szobalóány: Az istenért Gyuluska, jöjjön le az ablakról. Még le talál esni és bezuzza a fejét s aztán, szokás szerint megint azt mondja, hogy „nem én voltam.” . . .

— Sokat mondó felelet. Szabó: Méltóságos gróf ur, mikor számíthatok némi tőrlésztésre. — Gróf: Mindig, édes barátom, mindig.

— Sietős Ur: (kertészéhez.) Ha egyszer meghalek, gondoskodtam arról Gyuri, hogy magam is kapjuy egy öszegzet. — Kertész: Oh, ezért nagy hálaival tartozom nagyságodnak. Egyébiránt a jövő héten nagy szükségem volna rá.

— Iparosíjfék tánczvigalma. Az aradi iparos íjfék önképző és betegsegélyző egylete saját pénztára javára 1891. évi január hó 18-án, az iparosház dísztermében zártkörű tánczvigalmat rendez. Beléptijegyek: személy-jegy 1 frt, család-jegy 2 frt, — előre váltott személy-jegy 80 kr, család-jegy 1 frt 80 kr. Jegyek előre válthatók az egylet helyiségében (Sz.-Pál-utca 7. sz.) ugyszinte a rendezőségél. Felülfizetések köszönettel vétetnek és hírlapilag nyugtáztatnak. Kezdeté 8 órákor. — Vége kivilagos kivradtokor. Tánczkozót a dalkör közreműködik.

— Köszönetnyilvánítás. Az aradi izr. jótékonyegylet részéről kibocsájtott felhívás következtében adományozni sziveskedtek: Pászti Ignác 10 frt, id. Pollák Ignác, Pollák Vilmos 5-5 frt, Ráth Lajos, Schaffner Lipót 2-2 frt 50, összesen 25 frt előbbi kimutatás szerint 11 és fél öl tűzifa és 297 frt, összesen 11 és fél öl tűzifa és 322 frt, mely nemesszív adományokért az igen tisztelt adakozóknak hálás köszönet fejeztetik ki. Arad, 1890. december 24-én. Lustig Adolf elnök.

— Munkás-bál. Karácsony másodnapján tartja tánczvigalmát az aradi általános munkásbetegsegélyző egyesület az ipartestület emeleti termében. A mulatság, az előjélekből ítelve, igen sikerültnek ígérkezik. Meghívók és jegyek íránt a t. közönség Aradon: a rendező bizottsági tagoknál, valamint Marx és Fejér fűszerkereskedő uraknál, Regényi K. ékszerész urnál, továbbá: Szevén R. ékszerész Rieder-féle vendéglőben (Adám-utca 10 sz.), Frenner-féle vendéglőben (Fejsze-utca 1. sz.) Huzó-féle, a „Kossuth”-hoz címzett kávéházban, Kollár élelőt Weitner-féle kávéházban, Nagy-féle ipartestületi vendéglőben és az egylet helyiségben (Tökölj-tér 5 sz.), valamint a tánczestély napján a pénztárnál rendelkezhét. Uj-Arad-Szigmundháza: az egylet irodájában Bretschnieder Antalnál. Jegyek-ára személyenkint 70 kr. — A pénztárnál 80 kr. Egyleti tagok személyenkint 50 krt fizetnek, ezen kedvezmény-jegyek azonban csak az egyleti központi irodában kaphatók. Felülfi-

— E rovat alatt közöltékért nem vállal felelősséget a szerk.

Aradvárosi színház.
Évadbérlet 83. sz.
Havibérlet 19. sz.
Csütörtökön, 1890. december 25-én:
Délután bérletzúnetiben:
A királyfogás.
Eredeti operette 8 felvonásban. Irta Csiky Gergely.
Kezdeté 3 és fél órákor félórakkal.

A „Kölcsy-Egyesület“ múltja és jövője.

Az „Aradi Közlöny“ számára írta: Szöllősy Károly.

I.

A „Kölcsy-Egyesület“ Aradváros és megye monographiájának küszöbön való kiadásával működésének első periódusát kétség kívül fényesen fogja bevégezni. Hat évig tartott, míg az Egyesület a Maecenas várossal és megyével a monumentális műnek, ezer éves állami életünknek mintegy emlékéül, a 12.000 forintot tevő szép összeget összehordta, hogy immár az anyai szenvedésen és oly sok változáson keresztül ment megyének történetét megírassa; hat esztendőig, vagy talán még tovább is fognak dolgozni azok a nemeslelkű, kik kedves ambíciójuknak, kötelességszerű nemes feladatuknak tartották a kettős törvényhatóság politikai, társadalmi, közgazdasági és népismei múltját megírni. A mű tehát csak a közel jövő kérdése.

Mit tett most már az Egyesület a Monographia megírásán kívül, hogy létét, melyet kitűzött céljaihoz kötött, igazolja? Tett-e valami érdemesebbet a Monographián kívül?

Első céljával a nemzeti közneveltség és a magyar nyelv terjesztését tűzte ki. Ezen legszébb és legnagyobbszzerű célját az Egyesület komolyan meg is kísérelte elérni. Es miért nem kísérlete meg elérni? Azért, mert kezei meg voltak kötve. A Monographia elterjedését négy éven át 500—500 forintot hasított ki; másik 4—500 forint kellett az Egyesület adminisztrációjára; kellett a tisztviselők és a helyiség fizetésére; a mi kevés ezen fölül megmaradt, az a második cél elérésére: a hazai irodalom pártolására kellett. Eleinte 40—50 forintot, később már százot költött irodalmi művek beszerzésére. E második célját már nagyobb szerencsével érte el, mert a „Nyilvános könyvtár“ eszméjével hódított. Nagylelkű és derék férfiak igazán becses művekkel járultak a nyilvános könyvtár megteremtéséhez; maga Bogdánffy fejlethetetlen Gyula fiának százakat érő könyvtárát adta ide. Bogdánffy könyvtár“ czime alatt, hogy egyetlen fiának ez által örökre tisztelt nevet biztosítson. A nagyszámú adakozás szekrények beszerzését igényelte. Ez is megtörtént, és ma már Aradvárosának az egyesületi tagok járulékaiból és áldozatkész polgárainak adakozásából, nemkülönben a m. t. Akadémia jószívűsége folytán olyan csinos és becses könyvtára van, hogy Aradváros művelt közönségének csakugyan használatára szolgál.

A hazai irodalom pártolása mellett, a hazai régiségek, kéziratok gyűjtését is elhatározta. Ezen irányban való működése Dömötör László volt egyesületi titkár érdeme. Az ő munkássága nélkül a mi kis „Museum“-unk soha se létesült volna, vagy ha létesült is, csak a távol ködében derengne még ma is. A harmadik célja: a tudományok népszerűsítése volt. Ezen célját a legkönyebben és legszébben érte el. A helybeli királyi középiskolák tanárai állandó és igaz munkatársai voltak az egyesületnek ezen célja elérésében. Változatossá és érdekessé tették ezen fölolvasásokat városunk nő- és férfi dilettánsai, kik majd az irodalom, majd a zene legszebb ternekeivel hozták össze Arad hölgyvilágát. A pénteki esték a város házi torony alatt, a gyönyörű díszteremben, az irodalom és művészet igen látogatott jour fixei voltak. A fölolvasások évről évre látogatottabbak és érdekesebbek lőnek. Páratlanul magasra rugott föl azonban a látogatások és fölolvasások mérője a folyó évadban, midőn azok megtartására a minden áldozatra és munkára kész alelnök hazánk első íróját Jókai nyerte meg. Lázas izgatottsággal fogott el mindenkit Jókai fölolvasásának híre, sietett is boldogboldogtalan magának azt a ritka szerencsét biztosítani, hogy nemzete legkedvesebb, legnépszerűbb írójának, Jókainak fölolvasásában, még pedig a legérdekesebb, minket legközvetlenebbül érdekelt fölolvasásában: Az aradi hősnök bemutatásában gyönyörködhessek.

A nagy öröm megvolt. A város színe-java ott volt és kitörésszerűleg

adott hálójának kifejezést, hogy a nemzet első költőjét üdvözölhette és előadásában pazarul gyönyörködhetett.

Hogy pedig az ez évi, ugyszólván korszakot záró fölolvasási ciklus sokáig felejtethetetlen legyen, gondoskodott az alelnökség, hogy a legkedvesebb íróját, Beniczky-Bajza Lenkét is Arad város lelkes közönségével megismertesse és hogy irodalmunk eme két nagy jelesét más nagy nevű tudós és államférfiu is kövesse. Szóval a mostani periódus ciklusa pompásan, a legkényesebb igényeknek is megfelelőleg fog végződni.

Az utolsó célja volt az egyesületnek: a művészetek pártolása és fejlesztése. A milyen szép és hazafias ezen cél, épp oly sokba kerül annak elérése is. Az egyesület ezen a téren a jó kívánságok terén maradt. Hiába, csak nagy anyagi erővel lehet ezt elérni. Ez utóbbi hihetőség igen soká, csak a „jövözené“ fog lenni.

Összegezve már most mindent, mit mutathat föl a Kölcsy-Egyesület tíz évi működéséből, mint marandót? Fájdalom a Monographián kívül édes-keveset. Ez az egy, mi létét eddig érdemessé tette. A többi az alig jöhet szóba ott, hol marandó alkotásokról van szó. A könyvtár legnagyobb részét ajándékból jött létre; a fölolvasások elmulnak, legfőlebb egyik-másik fölolvasóra hagyott kedves emléket; erősebb nyomokat ezek sem hagynak maguk után. Kedvesek és érdekesek voltak, ameddig tartottak, de azután megint csak a hétköznapi próza következett utánuk. Az előkelő közönségnek egy kedves találkozási adatként, és a mit a közönség ott látott és hallott, az, fájdalom, minden eddigi látott és hallott dolgok módjára a boldog feledékenység homába repül s marad, mi volt: a pusztaság.

Mit tegyen már most a Kölcsy-Egyesület, hogy nemzeti és hazafias föladatának a jövőben jobban feleljen meg? Erről majd a következő cikkben fogom nezteimet elmondani.

II.

Ha rajtam állana, a Kölcsy-Egyesületnek csak egyetlen egy nagy és igazi célja lenne ez: Arad megyében lakozó magyar véreinknek nyelvünkben és nemzeti szokásaikban való megtartása. Minden egyéb cél lehet szép, hasznos és kellemes, de nem elsőrendű nemzeti szükség.

Ha kissé elgondolkozunk a minket minden oldalról körülvevő nemzetiségi állapotok fölött, lehetetlen, hogy ne jöjjünk arra a gondolatra, hogy mi lesz akkor, ha az Arad megyei románok is a kívülről tápláló nemzetiségi üzemek következtében praepotenciájukat minden téren ki akarják vinni és ennek következtében a közibök szórt magyarságot megadásra kényszerítik vagy mi ezzel azonos, hogy minden községi ügyben így az iskola, a népnevelés ügyében is tehetetlenségre leszünk kárhoztatva; a mely szerencsétlen állapot különben, már majdnem egész általánosságban minden nagyobb oláh községben meg van. Ezen állapottal nekünk most már komolyan kell számolnunk, mert ha a nagyhalmgyi, szintyei, kovaszinczi, talpasi, sikló, gurahonci, zarándi, alcillli és zimbrói magyarságot magára fogjuk a bekövetkezendő nagy küzdelemben hagyni, akkor ezek a szegények követni fogják a vegyiprocessus folyamatát és hogy mintsem odahagyják drága otthonukat, edesiket, beolvadnak a nagyobb masszákba és lesznek románok, a mint az egész Arad Hegyalja románsága is ily előladosodott magyarokból származott.

Ez az, amitől én félek, és hogy félek, annak okát közvetlen tapasztalattal, alapos információval igazolom. A mint el is fogom mondani:

Az idén a magyarországi minioriták nagyérdemű fejével, Jánosy Demjén dr.-ral Erdélyt bejártam. Persze azon utazásom alatt sok oly derék férfivel találkoztam, kinek szive telve volt aggodalommal, hogy mi lesz velünk, meddig fogunk a románság napról-napra érezhetőbb térfoglalásával szemben fajunk és nemzetünk fentartásában összetett kezekkel maradni?

Van csa, balázsfalvi érsek ki-mondotta a nagy szót: „Cujus regio,

ejus religio.“ Vagyis kié az ország, azé a vallás. Már most mit csinálnak a Kárpátokon inneni és Kárpátokon túli románok?

A Kárpátokon inneni, vagyis erdélyi románok három bankot alapítottak, mindhárom Kolozsvárt. Az egyik a „Transsylvania“, a másik az „Oeconomul“ és a harmadik az „Opincea“ vagyis bocsorosok bankja. Minden tisztességes román kappénzt földet vásárlására. A hol csak eladó föld van, ott megjelennek az emiszionáriusok, licitálnak és meg is veszik. Minekutána azonban a magyarság észrevette, hogy a románság milliókkal rendelkezik birtok vételre, megijedt és maga is megjelent a licitáción, csak hogy a románoknak megnehezítse a vásárlást. Mit tettek a románok? Kiszélték, hogy olcsón csak úgy vehetnek, ha magyar embert küldenek licitációra, a kitől aztán egy kis „borravaló“ mellett szépen átveszik a birtokot és ilyen magukat a románoknak eladott magyarok fájdalom Kolozsvártot is vannak.

Az „EMKE“ a románok birtokferjeszkedését ellensúlyozandó, alakult, csak hogy részben későn alakult, mert az oláh pénztézetek megizmosodtak és a balázsfalvi érsek veszélyes jel-szava már minden jóra való románnak a hiszekegye.

Es mit csinálnak Romániában úgy a magyarság, mint a katolikus vallás megsemmisítésére?

Romániában ez idő szerint van 126.000 római katolikus, kik közül 34.000 osztrák-magyar alattvaló, azonkívül van még 14 ágostai és helvét hitvallású hitközség is.*

Ennyi szívós néppel úgy vél a román politika célt érhetni, hogy az eddigi római katolikus missziókra, úgy Romániában mint Moldvában saját fiait fogja küldeni. At fog majd vagy 100 román ifju a katolikus vallásra térni, katolikus papokká lesznek és az eddig magyar és olasz papok által adminisztrált plébániákat elfoglalják, és midőn egyikük majd a bukaresti érseki székebe ülend, ez ki fogja mondani a római katolikus egyháztól való elszakadást és valamennyi pappal és hívővel átternek az orthodox görög keleti vallásra. A katolikusoknak nem lévén se lelkipásztoraik, se hívők, meglesz a valóságban és nyelvben egységes Románia.

Igy állván a dolgok, nekünk, kiknek vérei a románok százai között elszórvá élnek, legelső kötelességünk azok nemzetiségének megvédése. Ezt pedig csak úgy tehetjük, ha minden veszélyeztetett ponton iskolát alapítunk és azt minden eshetőséggel szemben biztosítjuk. Mert az, a mit eddig a Kölcsy Egyesület a nagyhalmgyi, kovaszinczi iskolákkal tett, az nem sok. Nem egyéb az egész, mint hogy az iskola mától holnapig élhessen. A Kölcsy-Egyesületnek iskola alapot kell teremtenie és ezen alaptól az iskolák örök fönn maradását biztosítani. Ha ezt megteszi, akkor mondhatja, hogy a magyar köznevelődés és a magyar nyelv terjesztésére tett valamit, de addig, a mit tett, csak alamizna és semmi egyéb. Az iskolák megvannak, de mint Mohamed koporsója, az ég és a föld között, a lét és nem lét fájdalmasan keserű viszonyai között lebegnek. Hogy miként gondolom az iskola alapot megteremteni, arról mindjárt fogok szólni.

A „Kölcsy-Egyesület“ feladata tehát az eddigiek után az lenne, mi az EMKE-é, még pedig vagy vele vagy nélküle.

Hogy tehát nemzeti érdekeinket az aradmegyei magyarságnál megőv-hassuk és fentarhassuk, okvetlenül szükséges iskola alapot teremtenünk. Ez alapot első sorban a Monographiára adott 500 forint évi adományból teremtenők, lehetne még növelni ez alapot a tisztviselők fizetésével és az új lakhelyiség folytán megmaradt lakbérrel. Azért vettem föl számításomba a tisztviselők fizetését, mert minden krajczárra egető szükség van és mert a tisztviselők munkáját nem tartom oly rengeteg nagygnak, hogy azt édes hazánknak és nemzetünknek hozandó áldozat fejében becsületből meg ne tehetnők.

Arad városának van oly intelligens és hazafias közönsége, mely a leg-

magasztosabb eszméert: a nemzet fentartásáért tenni és áldozni kész.

Ezen a czimen kétszáz forintot vélek félretehetni és pedlg 100 forintot a titkár- és 100 forintot a pénztárnok fizetése czimén. A könyvtáros kapjon fizetést, mert ő az ő munkáját nem végezheti avval a kényelemmel, mint akár a titkár, akár a pénztáros; ezek otthon, ha kell, meleg szobában; ha kell, hűvös szobában, munkájukat egy hónapról a másikra pompásan elvégezhetik.

Ha összerakosgattunk vagy 10.000 forintot, akkor az összes veszélyeztetett pontokon örök időkn át segíelyezhetnők az iskolákat, akár fennáll a Kölcsy-Egyesület, akár nem. A nem rendes segíelyezéseket az évi jövedelemből közöszölhetjük.

A Zichy-képek sokszorosításából bejövő összegből ismét két célunkat segítenők diadalra és pedig a Zichy-képek pénzének egyik feléből segíelyeznők a magyar művészeti akadémia tanári karának ajánlatára egy Arad városi vagy Arad megyei művész-növendéket; a másik felét pedig egy „szabadság harci muzeum“ alapítására adnók.

Az elsővel Zichy hazánkfának is nagy örömöt tennénk és figyelmünk által továbbra is leköteleznők, ha ugyanis azon összegből, melyet neki köszönhetünk, felét a művészet ápolására és fejlesztésére adnók vissza. Hogy pedig egy „szabadság harci muzeum“ alapításával Egyesületünk mily érdemeket szerezne és városunk is mit nyerne, annak taglásától teljesen fölmentetnek érzem magamat.

Hátra van még a könyvtár gyarapodásáról szólanom. A könyvtárt, mint Arad város közönségének tulajdonát minden évben 2—300 forinttal szaporítanók; ha pedig az ezután is megtartandó fölolvasások többet engednek e célra szentelni, úgy a fölolvasásokból bejövő összeget tekintet nélkül a könyvtár gyarapítására vélem adni.

Ezek volnának szerény nézeteim a Kölcsy-Egyesület múltjára és jövőjére nézve. Méltóztassanak velük értékük szerint elbánni.

Karácsonyra.

(December 24.)

Az „Aradi Közlöny“-nek írta: Bilkel-Papp Mihály.

*Csodás világ! Nagy Mindenség!
Melynek fényáradatában,
Elhal a képző erő,
Mint neaz, szél zugadában.*

*Csak a földgömb, — létki oka —
Fogható fel némileg,
Áthatatlan, s csalhatatlan!
Egyedül, — az emberek!*

*Bűn és Erény, ellátkozva
Él az ember létkében,
Egymást marja, — ázi, — ősi,
Soha sem él békében.*

*Pedig, a meg ma hatalmas:
Holnap gyenge, — vagy halott,
Egyaránt a földbe rejtek,
Szabadtól és a rabot.*

*Am az örök emberharczban,
Egyből jött a békező:
Büntőtőket, „isten ember“
Szűlessen, mint „Megoldó“.*

*Kiben a bűn elenyészelt,
S a „Lélek halhatatlan“:
„Örök élet“, „Feltámadás“:
„Hű“ legyen, — s csalhatatlan.*

A régi Aradból.

Az „Aradi Közlöny“ számára írta: Lukácsy Miklós.

Napot nap után járat le az idő kereke, s az új nemzedék midőn felemlítik előtte, hogy Arad önérejéből milyen nagy várossá fejlődött, még csak megközelítő fogalmával sem bír annak, hogy ötven év előtt, milyen kinézésű volt a mi kedves szülővárosunk?

A Kölcsy-Egylet tulajdonát képezi a régi Aradot feltüntető három olajfestmény, mely az Avarffy család sziveségéből került oda.

Közbe veszi ez a három kép az egész Aradot a radnai utól kezdve, köröskörül a városligetig, — s a ki a jelenlegi új nemzedék közül megnézi a három képet, legfeljebb is csak a minoriták templomáról, s az ahhoz tartozó egy emeletes házról gyanítja, hogy e képek az egykori Aradvárost ábrázolják.

A főtéren, — az Andrassy-uton, — s a főuton, — valamint a mellékutcáknak némelyikében fenáll ugyan még mintegy harmincz a régi Arad városi jellegét feltüntető épület, minők például, a „Három Király“ vendéglő, — a legujabban férfiruha áruk üzletévé átváltozott: „Király kávéház“ épülete, a régi színház épület, sat, — de a mostani számos modern bérház és palotaszzerű épület, mind az utolsó fél-század építő mesteréért magasztalja.

Szándékosan soroltam fel a fentebbi három épületet névszerint, mivel ezek mindenikéhez, a régi Arad társadalmi életének több évtizedes eseménye fűződik.

A „Három király“ vendéglő mely előtt ma közömbösen halad el a fiatalság, avagy az innesső oldalon menve reá sem tekint a már rozoga alkotmány, első emeleti alacsony terméval, farsangi mulató helye volt az úri és polgári osztálynak.

Ha e két osztály közt határvonalat húzok, szükségképen azért tesszem, mert tudni kell, hogy a negyvenes években még az: uri osztály czimén — a nemesi családok, — a polgári osztály elnevezése alatt pedig, a szorosán veit azon családok szerepeltek, melyeknek férfi tagjai, a szabad királyi várost megillető jogok alapján, polgári oklevelet nyertek, — melyet tisztességes magaviseit, és becsületes munka árán kellett kiérdemelni. De azért azután az, ki a polgári jogot megkapta, sok tekintetben a nemesiségtől megilletett kiváltságokban is részesült.

Igaz ugyan, hogy ennek dacára, a nemesi, vagyis az uri osztály sohasem törekedett a polgári osztályt a maga körébe belevonni, de a polgári osztály is birt anyni önézettel, hogy sohasem kapaszkodott olyan szeker saroglyájába, melyről tudta, hogy oda ugyan fel nem veszik, — vagyis érthetőbben beszélve, nem tette ki magát azon megaláztatásnak, hogy például bálokban a nemesi osztály magát töle tüntetőleg elkülönítse.

Mulatott tehát mindenik osztály egy s ugyanazon fedél alatt, de külön-külön a magakörébeli embereivel, s épen azért olyan fesztelenül, s oly vígan, hogy számtalan esetben, az egy estén megkezdett tánczvigalomnak, még másnap délután és alig birt vége szakadni.

Az ezen alacsony, és térfogatilag szűk helyiségben lefolyt, — valóban családias jellegű tánczvigalmak, főleg azért voltak oly kedélyesek, mert a mostani táncztermek pazar fényű kiállítására, nem feszélyezte a mulatókat.

Két vagy háromszintű organtinnal, ránczokba szedett díszítéssel takartattak részben az egyszerűen festett falak és tükrök, és a terem menyezetéről lecsüngő két darab tizenkét faggyu vagy viaszgyertyás csillár, melyeknek kellő világítása gyakori koppantással volt rendben tartandó, fokozták a dobogó szívű leánykák illuzióját.

Ez a családias jellegű kedélyesség azonban, nem emelkedett a mostani „csárdások“ aethetikai magaslataig, s az apáknak sem okozott leányai báli kiállítására anyni aggodalmat mint jelenben, mert az uri és polgári osztály leányai egyaránt fehér vagy szines mousselin ruháikkal egészítették ki, a természet adta szépségüket.

A király kávéháznál, mely csak ez évi november elsőjén mult ki aggszági évkörében, mindenekelőtt megjegyzendőnek tartom, hogy újabbkori elnevezése tévedésen alapult, mert ez semmiféle királyi tiszteletere sem lett ekkéut elnevezve, hanem a ház tulajdonosát hívták: König Józsefnek, s ez alapon volt: „König kávéháza“. Ez az idők folyamán feledésbe menővén, lett belőle név magyartítás vagy egyéb alapos indok nélkül: „Király kávéház“.

Ezen egyedüli uri kávéház volt a negyvenes évek közepéig, midőn a „Fehér Kereszt“ felépült, az összes intelligencia központja, — mert a polgári osztály akkor nem járt el a kávéházba. A garçon uri emberek itt étkeztek is, még pedig meg lehetős olcsón, mert egy négy fogásból álló ebédet egy ezüst huszárért szolgáltak fel; a mi a mostani forinttal szemben harmincznégy krajczárt tesz.

Hogy itt a biliárd és sakkjáték mellett, a harminczkét lépés biblia forgatásának is megfelelő rész jutott, elképzelhetni abból, hogy az akkori aradi intelligencia legtetemesebb részét képező megyei, városi és kincstári tisztviselőktől, nem kívánták oly szigorúan a hivatali órák betartását mint jelenben.

Egyébaránt az akkori viszonyokat eléggé megérthetően tüntette fel a Banyó Pető szerkesztősége alatt 1848-ban megjelent: „Arad“ című politikai s irodalmi közlöny julius elsőjén megjelent számának: „Csamegék“ rovatában adott következő közlemény:

* L. Keleti Károly, A Balkán-félsziget 115—118. l.

„Olyan formát hallottunk, mintha Arad város tanácsvezeményi következtében körül akarná magát táncztatni. Ezen rendkívüli műtétel megkezdésére, mi legelsőben is a Fehér Kereszt és Könyv vendégházak sernyélő közönségét indítványozzuk ásóval a kapával ellátatni, hanem az nemzeti történelmi emlékeket nem teljesít ugyan, de azért hivatalt fenn visel (az az hivatalába fenn jár el) hanem annál jobban lógázza lábait reggeltől késő estig, a sörös poharak mellett.“

Hogy itt lettek apróra felmelve a napi események, — az természetes, mert a Schwester Ferencz szerkesztésében minden szombatot megjelent: — „Aradi Hirdető“ — s ennek iker testvére az: „Arader Kundschafts-Blatt“ csak nehezen bicsegett utána a vasárnaptól szombatig előtte futott oly eseményeknek, melyek közlését a cenzor ur megengedni jónak találta.

De nevezetes egy pár ujság is volt ez a kettő, a más napi sajtó gyors menetéhez képest. Mivelésének főga természetesen a hirdetések voltak, — mely mai napig oly fontos üzletág, az 1848. július 1-jén először napvilágot látott: „Arad“ nem nagy fontosságú tulajdonított, s emiatt a Schwester lapjainak létjogosultsága továbbra sem szűnt meg.

A gyors közlésre vonatkozólag Schwester lapjainak élén: „Memerto mori“ gyanánt ott áll, hogy minden hirdetés, melynek közlése a legközelebbi szombati számban czéloztatik, a megelőző szerdaig mulatlanul beküldendő, mert ellen esetben ez csak is a jövő számban lesz felvehető.

Külömben pedig nagyon igyekezett a szerkesztő az események színvonalán állni, a mit leginkább beigazolt, hogy a midőn 1849-ben a világiós fegyvertétel után, megszállották a császáriak Aradot, más nap megjelent lapjaiban azon friss ujdonsággal lepte meg olvasóit, hogy az ellenség csapatai tegnap a városba bevonultak.

Persze hogy vitték ezért a naivságáért meglebén szuronyok közt Schlick osztrák parancsnoktól tábornok elé, ki aztán gondoskodott arról, hogy ne kellessék néhány héti lapja jövedelmét saját ellátására fordítani.

A kedélyesség, mely a gondtalanabb megélhetés miatt, az akkori társadalmat egyáltalán környezte, okul szolgálat szomatlan fufang s ártatlan tréfa kieszelésére, melyek központja a Könyv kávéház volt; s a melyek közül csak egyet akarok példaként felemlíteni.

Volt a vármegyének egy Sz. M. nevű táblabírája, ki észbeli tehetőségi miatt, nem nagy tekintélyben állt ömerősei előtt, de ennek daczára a sakkjátékban némi tekintélyre vergődött. Ennek az uri embernek a megtréfálása végett, szövetkezett az egész kávéházi társaság, és szembe ültették vele ellenjárszónak egyik kollégáját Cs. Pepit, ki nálánál gyöngyösből játékos volt. — Mivel pedig nemcsak a játékos, hanem az őket körülállók is mindannyian csibukoztak, — akkor midőn a játszma Cs. részére rosszul állott, az pipája füstjét bele fújta a figurák közé, — s ugyanezt tették a körülálló gibiczek is mindannyian, mi által oly füstgomolyag támadt a két játszó közt, hogy Cs. az előre kiszemelt döntő figuráját Sz. által észrevetlenül tolta valamely előnyösebb mezőre. Mikor aztán ilymódon Cs. megnyerte a játszmát, volt persze nagy halota és öröm, s ezzel mulattak napokon át mindaddig tovább, míg valaki valami újabbat ki nem eszelt.

A külalakilag még most is fennálló régi színházban, hosszú évtizedeken át, — előbb német, aztán pedig magyar nyelven folyt színi előadásokról, e czikkem szük keretében nem emlékezhetem meg, és csupán a mai színházak gyakori leégésével szemben, akarok azon szerencsére utalni, melyben Arad közönsége a rozoga faalkotmányban részesült.

A kinek kedve telik benne, ma is betekinthez azon négy fal közé, melyeknek belsejében a jelenlegi színház festő terme van, s el fog csodálkozni, hogy a fehér kereszt termét sem magasságban, sem térfogatilag meg nem közelítő ürbe, belevolt alkalmazva: a pénztári kis előcsarnok, s a nézőtérben két sor páholy a felettük levő karzattal. A földszinti közönség számára kilenczven zártszék, s az első emeleti páholyok alatt mintegy kétszáz nézőnek állóhely. Még volt huszzenés számára a zeneház is, s az a kis színpad, melyen kiállításilag is olyan előadások kerültek színre, minőkkel a leégett óta felépült új színházban sohasem találkozunk. — Pedig a zsufolság megtelt jelenlegi Eötvös-utcai alkotmányban, rendezvények mellett a legnagyobb jövedelem sem haladta meg a három száz forintot.

De azért a szinigazgató, ki e ketreczért naponta tíz forint bért fizetett a tulajdonosnak, tartott operai, operett, drámai és népszínmű előadásokat, még pedig oly

változatossággal, hogy bámulat fogja el az embert ha végig tekint az azon időkbéli előadások sorozatán.

S hogy a színházban az előadások a mű igények mily magaslatán állottak? erről legjobban tanuskodik az, hogy tudvalevőleg annak idejében az aradi színpad pótolta a még nem létezett színi képezdét, s az aradi közönség nevelte azon művészi erőket, melyek közül a nemzeti színház számos hírnevessé vált első rendű tagjait toborozta.

De az erre való reáutalást csak azért említem fel, hogy beigazoljam, hogy a sokat hánytorgatott változott idők korzelleme, nem minden irányban hozott javulást.

S hogy mindaz, a mit fentebb felsoroltam, a jelzett térfogatra beszorítható volt, szüleménye volt azon szerencsétlen eszmének, mely nem tudott felemelkedni azon gondolatig, hogy egy tűzveszélyi esetében, melynek ez a színház naponta a legkönnyelműbb módon ki volt téve, — onnan egyetlen egy ember sem menekülhetett. Azon a négy falon belül ugyanis helyszüke miatt, minden a legapróbb részletekig, fából, — papírból, és festett vászomból volt összerakolva.

A világítás eleinte gyertyákkal, később olaj, és legutóbb, a közönség nagy öröme, miut rendkívüli haladást jelző módon, petroleum lámpákkal eszközöltették, melyek közül pedig a legutóbbi volt a legveszélyesebb, mert csak valamelyik lámpának szétrobbanása, mi az akkori köölaj minősége mellett csoda hogy meg nem történt, avagy ezek egyikének feldőntése, elegendő lett volna, a leghajmeresztőbb katasztrófa előidézésére.

De a mellett volt még egy másik, még ennél is könnyebben vést hózó belülről fülő nagy pléh kályha a földszinti helyiség baloldali sarokjában elhelyezve, melynek feladata volt az egész színházi helyiséget bemelegíteni. Ezen kályha, s a fal közötti térben, rendszerint egy nyolczad öl tűzifa volt elhelyezve, melyből a fázékonyabb természetűek, kényük és kedvük szerént dobtak néhány hasábot a kályhába, mi által ez naponta annyira izzóvá vált, hogy akárhánny esetben zsufolt házak alkalmakor, midőn a földszint álló közönsége a kályháig tolongott, az, — ki legközelebb szorított ahhoz, — mert hát ruhatárról szó sem volt, — csak akkor jutott tudomására, a felső kabátja hátuljába beleégett lyuknak, midőn a körül állók szágol szérvei, a perzselés bütét kutatni kezdtek.

De mivel nemcsak a díszőség, — hanem a műélvezet is bajjal járt, az efféle kis intermezzo, melynél a károsultnak a kinevetetéstől nem kellett gondoskodnia, — nem zavarta az akkori emberek kedélyességét, és csak beigazolta a közmondást, mely szerint: „Egy véka szerencse többet ér, — egy kis tudományál.“

Egyedül.

Olyan néma, olyan pusztas,
Oly sötét, oly szomorú a
Csillagtalan éjszaka,
Mintha az egész világra
Nehezült keservek gyúszta
Egén ott borongana.

S ah, mi szép volt még az este!
Tanuja volt, mint rebegette
Kedvesem végszavait;
Fellegből a nyugodt nap
Kivillant s a távozónak
Megaranyáztá útjait.

Lesz-e még a földön hajnal?...
Bár csak én e fájdalommal
Meg ne érném sohasem!
Mit ér új világra kelmem,
Hogy ha benne több fel nem
Találom a kedvesem.

—h.

Egy magyar nő útja a föld körül.

Az „Aradi Közönségnek“: Irta Márk Sándor dr.

Magyar ember, Maximilianus Transylvanus tudósította először a világot, 1522-ben, a föld körülutazásáról; föl azonban Vékey Zsigmondot, csak igen kevés magyar ember járta körül a földet s még kevesebb írta le tapasztalatait. Nem kétkedhetem ugyan, hogy a most is Budapesten lakó Streibigné asszony módjára, ki egy olasz hercegnővel hét évig utazott a föld minden részében, más magyar nők is tettek ily nagy arányu utazásokat; de ha ezek előttem ösmereletem, némi jele, hogy tapasztalataikat nem örökítették meg könyvben.

Egyetlenegy budapesti nő mondhatja el magáról a cornevillei harangok Henrijével, hogy „bejárta kétszer a világot“, a mennyiben harmadfél év alatt, nem is számítva korábbi utazásait, a föld körülétél kétszerte nagyobb, t. i. 88,000 kilométernyi utat tett meg. S mert oly

vidékeket érintett, hol magyar nő kivüle alig fordult meg, bátorságot veszek arra, hogy könyvét valamivel bővebben ismeressem.

Férjének egy kérdésére hirtelen, szinte ötlesterien határozta el az Ostendében forduló Gillmingné, Fischer Hermina, hogy átutazik Amerikába“) s félévét Uj-Yorkban tölt, hogy a következő 1876. évi világkiállítást az angol nyelv teljes ismeretével tanulmányozhassa. 1875 szept. 30-án már odahagyta Ostendét, október 24-én pedig a kápolnában buzgó végzett ma után a szép „State of Nevada“ gyorsvitorlásan Antwerpen is. Kissé késve, nov. 8. szállt ki Uj-Yorknál. A város az első pillanatokban nem elégitette ki, hogy kisételje magát, a 12 km. hosszú Broadway gyalog s mikor elfáradt, omnibusson ment végig. Első ételle osztriga-leves volt, első útja pedig Stewart nagy divattárházába vezetett. Ep úgy tetszett neki, mint az a figyelem, melyet a nők iránt általában tanusítanak. O maga is csakhamar meglátogatott egy 1000 növényekkel bíró felsőbb leányiskolát s azt érdekesen írja le. Az iskolákon kívül azonban a nagy üzletek is érdekelték s férje és barátai kíséretében ezek közül sokat fölkeresett. A látványokat már az első napokban szorgalmasan fölkereste. Kivéve talán az egyiptomi modorban épített börtönt, hol épen három negért akasztottak fel, midőn megakarta tekinteni.

Nov. 27. „kirándult“ a Niagara-hoz. Oda-vissza 12 napha került a 2312 kmnyi ut megtételre; hanem azért csak kirándulás számba ment. Albany, Buffalót s magát a híres zuhatagot és Montrealt, hol talán az lepte meg leginkább, hogy a látványt is szántalpakon haladt, igazi kalauz utá-jára mutatja be. Montrealban egyik utatársának magyar megjegyzése, hogy a vándorok talán brillánsokat keresnek náluk, majdnem kellemetlenségbe keverte s a teljes átkutatástól csak a kíséretében levő urak magyar szedatvejtéje mentette meg őket. Bostonon át tértek vissza Uj-Yorkba, honnan 1876. január 27. indultak délfelé. Philadelphiában először is a világkiállítás épülete iránt érdeklődött, csakhogy ez akkor még nagyon is magán hordta a bevégtelenség bélyegét. Baltimore, Washington Charleston nevezetesebb városok angol türelemmel vette szemügyre. Az öserdők, a St. John-folyam s a bájos Ocklawabriveren tett hosszabb ut, az ültetvények, a meggadagodott négerok, pl. az általa meglátogatott afrikai exkiriály életmódja stb. nem kevésbé érdekelték őt. A Sz. Augustine mellett levő Anastasia-szigeten örzött indián főnököktől nyelvükön még számlálni is tanult s az udvarias indiánok csak akkor kacagták ki őt, mikor megmagyarázta nekik, hogy az egyiköknek birtokába került fogkeze nem a gombnak, hanem a fognak tisztogatására való. Ebben Tamások voltak.

Florida más vidékeit is meglátogatván, febr. 23. Cuba szigete felé hajózott. Utközben, a Ráktérítőtől délre, kivált a repülő halacszkák gyönyörködtek, ellenben kevéssel a szigetre érkezése előtt a nála sokott módon, meglehetősen realisan leirt tengeri betegség jelenetei bosszantották. A hajón és a száraz földön, a szép Havanna városban, folyton érdeklődött a konyha iránt, jó barátságban, élt a szákcákkal, vendéglősökkel s pazarul élvezte a déli gyümölcsöket. S mert mindent ismerni akart, bühmódese sem maradt el, a menyinyiben a yuka-gyökér, mint valami csiriz, majdnem összeragasztotta száját. Pedig erre szüksége volt, hogy teljesen tisztán ejthesse ki a spanyol szavakat, miket üres idejében most nagy szorgalommal tanult. A mint ugyanis új nyelvvidékre érkezett, mindjárt nyelvtant vet, hogy legalább a legközönségesebb dolgok iránt tájékozódhassék. Az angol, francia nyelvet nem beszélték tökéletesen s a hol lehetett, mindenütt németül beszéltek; magyarul rendszeren csak maguk közt, ha nem akarták, hogy mások is értsék őket. A népszokást mindenütt tanulmányozni kezdte; s erre igen jó volt a vendéglősökkel való barátkozás, noha, mint máshol is általában, itt sem nélkülözte a jómódu polgári családok pl. a svájci konzul ismeretségét. Bika- és kakas-viadal mindenestére az újdonság színezetével bírt előtte. Természetes, hogy egy nagyobbszeri szivargyár meglátogatása sem maradtott ki a programmból s e miatt nagyobb kirándulást tett Matanzasba. A megszeretett Cubát csak 3 hét múlva, márcz. 22. hagyta oda.

Egy a Missisipi torkolatának zátonyaiban megakadt angol hajó által károsított, csak ötödnap ért Uj-Orleansba. Geographiai botlásánál nagyobb téhát, mint áldozat, ha a Missisipit az egész föld legnagyobb folyójának nevezi. Különbö szeretreméltóságának tanujele, hogy a hajókapitány, hajókalauzok és tiszték trifás oklevéllel lepték meg, melyben kineveztek First-Ecte-pilotnak, vagyis I. osztályu hajókalauznak; ennek fejében azonban egész órahosszat kellett két kézzel s egyik lábával vezetnie az óriási kormányrudat.

April 7-én már St.-Louisban olvashatta az Uj-Yorkból való eljövetele óta nélkülözött magyarországi lapokat, melyekből Deák Ferencz haláláról, a budapesti árvizről stb. értesült. A magyar dr. Kolbenheieren kívül, itt is több ismerőst szerzett s fardathatalan volt a híres börtön s más nevezetességek meglátogatásában. Mint nagy újságot említi a lapok nyomásánál használt körben forgó (rotációs) gépet.

April 13-án indult tovább s 6 napot, 5 éjelt töltve a gőzkocsin, szerencsésen eljutott San-Franciscoba, miközben a tájékról,

melyen átrohant, csak futólag emlékezik. San Franciscóban mindjárt kezdetben három természetismerővel barátkozott össze s ha a kínai színházat, yankeedaltársulatokat s a többi jellemző dolgokat szokott módon látogatta is, ez alkalommal inkább a környék természeti szépségeinek hódolt. Nevenapiját is a gázsírook vidékén ünnepelte. Az óriási Wellingtoniakat sem mulasztotta el fölkeresni s a 427 darab közül ő is, mint mindenki, a Grizzly Giantot bámulta meg leginkább. Általában véve kedvesen vázolta a Sierra Nevada féje s egy társaság kíséretében tett útját.

Vasuton ment a Nagy-Sóstó városba, melynek mormonjaira oly kíváncsi volt. Szállóházának mormon tulajdonosától jó darabig nem merte megkérdeni, hogy vannak a feleségei, mert félt, hogy elneveti magát. Pedig e mormon épen az apostolok közé tartozott, — az ő jó kedve azonban a szent városban egyáltalán nem akart szűnni. S ez baj volt, mert nem látogatható meg egy mormon családot sem, ha azt nem vehette komolyan. De mikor a 74 éves főpótolnak (Brigham Young) most is 21 élő felesége van; s ha a holtakat gyászolni akarná, 32 méter magas kalapot kellene hordania, hogy minden feleségéért fátyolt köthessen reá.

Innen a Pacificon keletre folytatta útját Cheyenneig, honnan a Szikláshegyesség mentén délfelé kanyarodott s Denverből a Pikes-Peak környékére számos jutalmazó kirándulást tett. De ime, a modern utazás kellemetlen oldala, — a leggyönyörűbb tájakról, parkok közül egyszerre néhány száz kilométerrel odább, Omahabe röpit bennünk a Pacificon, onnan pedig, az egész Towan át egy hálókocsiban, Chicagoba, hóv. június 12-én érkezett meg. Két és fél hónap óta nem kapott híreket hazulról s most testvérének halála és más újdonságok szomorították meg. Pár óra múlva azonban a régi elvenséggel s érdeklődéssel csodálta a nemzeti elevatort a Stock-Yardot, vagyis barom-állást, sőt a középületek meglátogatása után, Mr. Rothbartnak igazi amerikai kényelemmel berendezett magán lakását is.

Egy hét múlva már Cincinnati felé zakatolt gőzöse. Utközben, június 22-én meglátogatta a híres Mammut-barlangot (Mammoth Cave), melyben többször oda-ütötte ugyan fejét, vagy karját, hanem azért el volt ragadtatva. Százhusz méternyire a föld alatt még csalnakázott is a Lethetavon s 59° F. mellett a Washington-csarnokban, meglehetősen hideg kövön ülve ebédelt meg. A majdnem 13 óráig tartó földalatti ut uty előirásztotta, hogy gyakran nemcsak az összerokadáshoz állt közel, hanem a siráshoz is. Másnap azonban már a cincinnati új Grand Hotel 285 szobájának egyikében nyughatott, a turistika terén szerzett friss bérjárán. Június 26-án pedig ismét Philadelphiában volt, hogy alaposan megnézze a világkiállítást, mely mind voltakép Amerikába jött.

Huzamos és behatóan tanulmányozta azt s több magyarul is találkozt, pl. a rozsz magyar csardában, hol huszár-egyruhába bujtatót pinczerek szolgáltak fel, ha ugyan volt, kinek.

Philadelphiből és Uj-Yorkból, honnan Brazília szándékoztak utazni, míg a hajó a teherzálltmányokat fölvette, kirándultak Amerika legszebb fürdőjébe Saratoga, New-Portba stb.

Autverpentől idáig 23567 kilométernyi utat tettek már meg, midőn szept. 9-én ismét a három árbozú „The Brothers“ (A testvérek) hajóra szálltak. A hosszú utat, melynek unalmát bajosan enyhíthette a hajó 36 darabból álló könyvtára a hajónak s a rajta folytatott életnek minden apróságával együtt csinosan írta le, pl. a czápafozást, a mesélgető babonás matrózkat s azt, hogy egy sziválva a kezében mint köszöntötte föl nevenapján urát, kit mindig férjcséjekének nevez. Több, mint egy hónapi bajlódás után november 11-én kötött ki Rio Janeiroban.

Brazília fővárosában előkelő, gazdag rokoniak voltak a ezeknek körülményeiről, különösen az egyik lány menyegzőjéről, egyelőre többet hallunk, mint magáról Rio Janeiroiról. Nov. 22—28. tettes első kirándulását a környékre s ekkor látott először óriási kávéültetvényeket. Nov. 30-án Rio szép öblén végighajózva, Manától Petropolisig vasuton folytatta útját. Onnan kocsin hajtatót Entre-Riosig, hol ismét vasutról gyönyörködhetett a Paraíba szép völgyében. Egészben dél, vagyis Belein-felé kanyarodva, igen sok alaguton kellett keresztül jönnie s minden előbukkanásnál oly szép tájképek lepték meg, hogy elragadtatásban a föld legszebb országának nevezte Braziliát. Visszatérve még 3 napot töltött Rióban decz. 10-én tengeren utazott tovább délnek. Más nap már kiszállt Santovál, hol szintén rokonokat talált, Fischeréket, kik igen szívesen látták. Deczember 21. pénteken a Göthe nevű német gőzhajón indult tovább s vele 101 más utas, Montesides felé igyekezve. Azonban már harmadnap (decz. 23.) hajtórést szenvedtek és csak szerencsés véletlennek köszönhetően menekvészt a Gilling-pár is. Négy órai csolnakázás után ugyanis elértek a Maldonadotól (Uruguayban) nem messze levő Punta del Este földnyelvet s nemokháza szegény halászkö kunyhóiban térhettek magukhoz ijedelmökből. Egy-mást megcsókolva adtak hálát Istennek szabadulásukért. Két látájuk megkerült; a harmadik azonban, melyben Gillingné gyújteményei, jegyzékei stb. voltak, menthetlenül odaveszett. A segítségül jött hajón nemokhára folytathatták útjukat s Montevideóban kötöttek ki. Ott azért el kellett beszélniök az egész szerencsétlenséget a Times tudósítójának.

1877. január 6-án Argentína fővárosa, Buenos-Ayres előtt vetettek horgonyt. E tudluga városban elég unalmasan töltöttek egy hetet. 13-án gőzhajóra ültek; a Paraguyon föl Rosarioig haláltak s másnap, nyugatnak, vasuton haladtak a Cordillerák felé. A gauchok bizonyára nem

kárpótolhatták őt a síkság unalmáért. Tuccumannál érték el a vasut végpontját. Onnan lóháton érdekes kirándulást tettek az örökhóval fedett Aconquija éjszaki lejtőseire. Ezt azonban a 100° F. melegben kevés kedvű lehetett ismételni. Kirándulásukból, melynek tartama szónagyzerű délibábok és pampa-égek aló-rakoztatták őket, január 31-én este 9-kor vörögtek „haza“ Buenos-Ayresbe; hanem egy iparkiallítás meglátogatására még mindig maradt idejük.

Febr. 7-én Montevideoba mentek, s onnan még aznap egy angol steamerre szálltak, 13-án és 14-én keresztüljutottak a Magelhaens-uton, s 18-án, 4461 km-terre a kiindulás pontjától, Chilében, Valparaisónál horgonyozták. A Santiagoba tett kirándulás után febr. 24-től ismét a Csendes-óceánra folytatták útjukat. Olvasással s különösen spanyol könyvekkel töltötte idejét; e részben kivált egy limai nő segített rajta s kedvéért valóságos gyakorlatokat kellett írnia. Márcz. 4-én érték Callasba, Lima kikötőjébe s 6-án magába Limába, hol csakhamar a földrengés által okozott általános rémületnek lettek tanúi. Márcz. 14-én már ismét az angol Santiago, márcz. 29-én pedig, Panamában való egy heti tartózkodás után, a China steameren ültek. A husvétet (ápr. 1.) a pusztas-arenai öbölben (Costaria) töltötték s tovább utaztukban az unalom még valami szindarab felének eljátszására is rávitte őket. Gillingné közben, buzgó katholicus létére is összerperelt egy jezsuitával, — Acapulcánál attól tartott, hogy egy, a mexicói katonák által keresett menekültet a kapitány kiad, azután egy fiatal amerikaiak halála szomorította meg őt, szokása ellen maga is betegeskedett kissé, szóval csak némi izgalom után érkezhettek San-Franciscoba, ápril 22-én, hogy onnan május 5-én az Alaska gőzhajón viszont Japánba s Kínába utaztak. Utközben egy japáni postamester tájékoztatja őt, hazájáról, mi kellemesebb dolog, mint Dickson Walter-től olvasni Japán történetét. 26 napi szakadatlan hajózás után május 31-én Yokohamánál szállt partra, hogy legalább egy napot töltsön Japán fővárosában, Tokióban, hol először is a Siba-Tera templom nézte meg. A nyelv miatt több kellemetlenség akadt; pl. az arzenálba vittek, mikor a színházba kíváncsiak voltak. Alomként vonultak el előtte a keleti élet szokatlan képei, mert június 2-án már ismét a nyílt tengeren kellett unatkozni, ámbár ő mindig talált foglalatosságot.

Június 10-én Hong-Kongnál érintette Kína földét, hol először is a termék földéletén mindig működő óriási legyekről leplek meg kellemesen. 12-én Cantonba rándult ki, hol gyolghintójában eléggé megbámulták ugyan, hanem azért személyre vett mindent, kezdve az 500 isten templomán le az utcai élet sajátosság voltáig. 13-án este a magyarországi Arntstein vámhivatalnok látogatta meg s be-szélte el kalandját. 16-án indult tovább Indiába. Utitársai közt volt egy calcuttai ur is, ki 69 nap alatt járt körül a földet, reméli azonban, hogy azt 57 nap alatt is meglehetne tenni. Nem csoda, ha Gillingné, ki már két év óta volt uton, kissé mosolygott a derék turistának. Szivesebben hallgatta egy utitárs elbeszéléseit Ausztráliáról s a Földi-szigetekről, vagy Osborn erzedését Indiáról és Kaszmirról s még szivesebben írta le, mint ki utjában legtöbbet ugys az ebédéről beszélt, a ritka exotikus ételek készítésének módját. Utközben kiszállt, megnézte Singaporet, majd Penarog-sziget hasonszerű fővárosát, hol egy családnál tett látogatása alkalmával meglepte, hogy ott az újszilottet nem pályázzak s hogy egy ingecskén kívül nem adnak rá „gyebet.“

Hátsó-Indiát megkerülve, júl. 8-án a Hoogley torkolatába s más nap Calcuttába érkezett. Utjában idáig mindenütt szerzett magának ösmérősokeket, kik egy-egy idegen helyen kalauzolták; ez alkalommal különösen Osborn erzedes volt gavallérja, s ki nemcsak hindosztáni nyelvtanuln ajánlkozta meg a nyelvi szorgalmas tanulóit, hanem — kezdve, az ékszeres boltban — elvezette mindenüvé, a mi csak egy nőt érdekelhetett. Pár nap múlva vasuton indult a Ganges völgyen fölfelé. Benaresben csodálkozott, hogy a pap épen az áldozatra szánt egyik koszorut ajándékozván neki, a hívek ezt nem vették rossz néven. Dvurga Khond templomában gyönyörködött az áldozathoz való 2000 majom vidám életében. Luknownál, hol oly szívesen tekintett volna meg egy háremet (zenava) s Agránál, melynek szent földjén huzamosabban időzött, még jobban érdekelte őt Delhi, hóv. júl. 22. érkezett s melynek régiségeit sorra járta. Onnan éjszaknyugatra, a Himalaya aljában levő Simlába rándult ki, de csak rövid sétát tett a hegyek közé, melyek elbájolták. Utközben egy braman azt fejtegette előtte, mily baj, hogy az angolok nem engedik meg az özvegyek elégtetését, mert azok így örök kiura vannak kárthatatva, a mennyiben másodsor nem mehetnek férjhez, rokonságuktól pedig ezer bosszantást szenvednek.

Aug. 3-én ért Bombayba s a klasszikus Elephanta szigetre is kirándult, a nélkül, hogy sejtethné velünk annak igazi kinccseit. 11-én indult vissza a hazába, melyet harmadfél év óta nem látott; 23-án már a Verestengerbe ért, pár nap múlva Hodeydánál Arabia földre lépett s itt is annyira megnyerte egy arab tetszését, hogy az nem győzte eleget kínálni gyümölcsseivel; 30-án Dsidánál meglátogatta Eya anyák sírját, de Mekktát már, ugy látszik, nem akarta látni. Szeptember 11. Rudolf trónörökös volt az első „földi“, kit a „hazában“ üdvözölhetett. Triestben még aznap partra szállt és 1877. szeptember 19-én szerencsésen megérkezett — Budapestre. Tapasztalatait 6 év múlva némétül terjedelmes könyvben örökítette meg s művét élete és útja hű társának, férjének

ajánlotta, ezüst lakadalmá (1881. febr. 2.) alkalmából.

E hosszú uton alig volt tárgy, mi figyelmét nem foglalkoztatta volna; nem járt a turisták szokott túrelmetlenségével; s egyes helyeket behatóan megvizsgálta; kedves modorával mindenütt szerzett ösméréseket, kitélt a kalauz könyvek száraz felvilágosításán kívül egyebet is meg tudhatott; mindenre kiterjedő figyelmével sok érdekes részletről tájékozott, s ha magánélményeivel kellett volna foglalkoznia is, sok olyat ír le, ami különösen növekedés érdekelt. Irásmodora néhol száraz, egészben véve azonban könyve vonzó olvasmány. Sajnálunk, hogy németül írt; de harmadfél év alatt 88,000 kilométernyi utat tévén meg, ő az első magyar turista nő, ki ily nagy utat járt be.

Az élet.

— Az „Aradi Közlöny”-nek írta: Fényes Dez. —

Több oldalú okoskodások már régebben vezettek arra a gondolatra, hogy az élet nem egyéb, mint folytonos átmenet a születésből a halálba. E szempontból tekintve a halálnak legelső oka a születés, a születésnek czélja a halál, eszköze az élet. Viszont aztán minden egyéni halálban a régi egyén újabbak alakul átál s ha e megfordított állapontból nézzük a dolgot, azt fogjuk találni, hogy a halál czélja a születés, eszköze megint az egyéni élet. Az, ami e folytonos átalakulásokban állandó és örökös, maga az élet, míg az egyéniség csak az örök élet egy-egy lüktetésének a hordozója: egy csomó sár, melyet az életnek egy kőzsa hulláma pár pillanatra meg-lódit, értelmet és húsagot, érzést, szerelmet és gyűlöletet hazudva reája.

Pflüger megkísérelte összerakni azokat a feltételeket, melyeket ez az életet hordozó anyag megkíván, hogy vendégét kifogástalanul láthassa el s egyszersmind felhasználja a tudományának e tekintetben elért vívmányait annak a bizonyítására, hogy magát az életfolyamatot ismert természeti erőkből lehet kimagyarzni, a nélkül hogy ismeretlenekre, melyeket legfőképpen sokszor épen nem természetesnek állított működésük módja már előre is gyanusakká tesz, reá szorulnánk.

Hogy bármilyen anyag részét képezhesse valamely élő szervezetnek, előbb bizonyos meghatározott formába, a minden élőnek, állatnak és növénynek legapróbb és saját külön léttel bíró elemét képező sejtbé kell beágyazni. Az, ami az életet magán hordozza, épen az élő sejt; az élet annak az anyagkombinációjának, mely a sejtet alkotja, épen olyan saját sátság mint a kőszén a gyűlékonyság vagy a borostyán az elektromosság.

Amint a szén kellő hőmérsékre hevítve oxigén jelenlétében meggyulad s a borostyán dörzsöltetve elektromossá válik, épen úgy a sejtet alkotó anyag is kellő fizikai és kémiai körülmények közé jutva: él, e körülmények hiányában pedig nem él azaz tetszhalott és még életre képes, ha anyaga az életre kedvező körülmények elvonása közben meg nem változik, és meghal, ha a kedvezőtlen körülmények között olyanok is vannak, melyek a sejt kémiai vagy fizikai alkotását megbontják.

Az élő lények pedig maguk nem képesnek valami felbonthatatlan egységet; épen ellenkezőleg bizonyos rendszerű csoportosulásból állanak csupa élő, külön-külön egyéni léttel bíró sejteknek: minden élő növény vagy állat állomást képez, melynek élete az őt alkotó, néha kis számú, néha sok milliárdnyi sejt egyéni életének az összeredménye.

Arra a kérdésre, hogy élő sejt képződhet-e „életlen” anyagból, Pflüger, úgy látszik, nem hajlandó felelni. Legalább a mikroszkopiai vizsgálatok mindig azt bizonyítják, hogy sejt csak már meglévő sejtől képződik oly módon, hogy a sejtek az élő testben köztük áramló tápláló folyadékoktól megkötődnek és ketté szakadnak. Ez a folytonos oszlás minden egyes sejten bekövetkező, voltaképeni oka az állati test növekedésének és fejlődésének. Ha már most, magában az élő testben, a sejt életére legkedvezőbb viszonyok között sem képződnek sejtek mintegy „maguktól,” hanem csak osztás útján más sejtől, legalább is nem valószínű, hogy az élő testen kívül legyen lehetséges, vagyis hogy sejt nem sejtől keletkezhesse. Pasteur érdemét képezi annak a kimutatásának, hogy élet sohasem keletkezik olyan anyagból, a melyben élet nincsen.

Nekem azonban úgy látszik, hogy ez a fontos és sokat megvitott kérdés már feltéve sem helyesen van. Mihelyt elfogadjuk azt a különben be is bizonyított tény, hogy az élet nem más, mint a sejtek tulajdonsága, mely az őt alkotó anyagok állományától és fizikai körülményeitől függ, akkor nem tehetünk elvi különbséget élő és élettelen anyagok között. Ha életnek nevezünk a szénnek viselkedését az élő sejtben belül, akkor nem nevezhetjük egyéni sejtnek azt a folyamatot sem, mely közben ő kiserleti lombikjainkban oxigénnel érintkezve meggyulad és szénsavvá ég el. Annál is inkább jelölhetjük a két folyamatot ugyanegy névvel, mert lényegükben azonosak is egymással. Azok, a kik azt hiszik, hogy az élet valami egyéb, mint az anyagok összetulajdonsága, mely különböző körülmények között különböző módokon jelentkezik, hanem az életet valami magasabb, nem „anyag” (váltaképes) jelenségnek tartják, azt mindenesetre kénytelenek lesznek belátni, hogy az élettelen anyagot az élet körülményébe csak az anyagcsere lopja be s hogy így az élet eredete voltaképen az emésztésre vezethető vissza.

Mihelyt tehát élő és élettelen anyag között különbséget tenni nem engedünk, nem tarthatjuk élvileg lehetetlen dolognak azt sem, hogy, hogy alkalmas körülmények között képződhetik olyan vegyületek is, melynek tulajdonságai közé az élet is tartozhatik. Pflüger bizonyítékai csak azt igazolják, hogy ilyen esethez a buvárok még meg nem figyeltek. Ami még nem zárja ki azt, hogy a dolog mégis csak megtörténhetik. Ne felejtjük el, hogy az által, hogy az élet megjelenését arra alkalmas anyagokon egyáltalában lehetetlenek állítjuk, épen az élettérrel hypothesisének támogatói közé sorakozunk, mert ezáltal az élet első megjelenésének természetes magyarázatát lehetetlenek mondjuk ki.

Az élő lények sejtjeit pedig úgy a növényi mint különösen az állati szervezetben bizonyos áthidalások kapcsolják össze egymással, részben azért, mert a szaporodáskor az oszlás nem végződött teljes kettéfűződéssel. Az állati szervezetben ezek az áthidalások gyakran igen hosszú és vékony fonalak, az idegek, melyeknek összetartozó rendszere épen az egész szervezet egyéniségét, majdnem azt szeretném mondani: öntudatát képviseli. Vannak azonban egymástól különvált és semmiféle összetartozást nem mutató sejtek is, különösen a vérben és nyirokban. A vérnek és nyiroknak a táplálékot való képződése teljesen ismeretlen s itt azt hiszem, már épen olyanféle esettel állunk szemben, melyben ha mindjárt más élő szervezetből is származó, de az emésztési procedúra közben egészen átalakult anyagokba új élet leheltezik.

A vérkeringés ezeket az elszigetelt vér és nyiroksejteket elszelítja a szervezet legkülönbözőbb részeibe s ezek ott ismét meg ismeretlen módon, eme szervek fejlesztésére és növekedésére, tehát sejtjeiknek táplálkozására és szaporodására használtatnak fel.

Miután tehát beláttuk, hogy a sejtek működése az ő életük, mely e szerint az összes élő lények életének az alapja, fölvehetjük azt a kérdést is, hogy mi az élet lényege?

D'Alembert szerint az ember természete, a melynek kifürkészése annyira szűkező, az emberre magára nézve örökké kifürkészhetetlen titok fog maradni. Pflüger az ő gyönyörű beszédében harczol ezen határkijelölésnek jogosultsága ellen s azok, kik beszédét elolvassák, kénytelenek lesznek a győzelem pálmáját neki itélni oda.

Tudomány — ugymond — nagy számú, részben kiváló tehetségű férfiak munkájának eredménye. Mindenki felhasználja előzőinek munkáját s így tovább jut mintsem e nélkül juthatott volna. Aki már most határt akar szabni a tudománynak a legtovábbi jövőre, az a saját szellemi munkáját legalább is épen oly jelentékenynek tartja, mint az utána következő nemzedékek munkájának összességét.

Az élet jelenségeinek az ismert fizikai és kémiai tünetényekhez képest bonyolódott volta okozta azt, hogy sokan azt hitték, hogy az élet magyarázására külön elvet, az élettér, kell felvenni, dacára annak, hogy az élő és élettelen testeket alkotó anyagok ugyanazok, az erők pedig csak tulajdonságai az anyagoknak.

Azon kitűnő buvárok közül, kik az élet jelenségeit természetes okokra akarták visszavezetni, különösen az angol Reil említened meg, aki már a múlt században úgy nyilatkozott, hogy az állati testek összes különbségeit ezek anyagi összetételének és alakjának eredeti különbségeiben kell keresnünk. Az elemek az élő szervezetekben a kémiai vonzás törvényei szerint hatnak egymásra s az oly sokféle különböző anyagok a szervezetben való egyesülésén alapszik az életjelenségek sokfélesége. Az állati test mintegy nagy köztársaság, mely különböző részekből áll s ezek határozott viszonyban egyenkint közreműködnek az egésznek fenntartásában, azonban mégis mindegyik rész a saját erőt által hat; az anyag, a melyből a szerv áll, ennek alakja és összetétele magában rejti a szerv valamennyi jelenségeinek okát. Külön élettérre tehát, mondja Reil, mint olyan alaperre, mely ezen jelenségeket megmagyarázza, nincsen szükség; e kifejezést legfőképpen rövidség kedvéért használjuk az anyag azon fizikai, kémiai és mechanikai erőinek összefoglalására, melyek az életjelenségeket létrehozzák.

Ami már most a szervezett egyének belső életét illeti, könnyű felismernünk, hogy testünk minden szervének, a szívnak, tüdőnek, az izmoknak, az egyes mirigyeknek, az egyes szervekben végződő és meghatározott szereppel bíró idegeknek k i l ő n, szabatosan meghatározott és másféle szerv által nem pótolható működése van s épen ebben rejlik a szervezet tökéletessége, hiszen már Aristoteles szerint is, valamely eszköz csak akkor lehet tökéletes, ha nem sok czélra, hanem csak egynek kíván megfelelni.

Ha pedig a legkülönbözőbb szervekhez tartozó sejteknek életfolyamatait pontosan elemezzük, arra az eredményre jutunk, hogy mindezen folyamatok ugyanazon, egyetlen alaphemának variációi s mindannyian egy azon forrásból fakadnak. A sejtek elemi sajátosságain alapszanak és épen ezért nem lehetnek egymástól nagyon eltérők, hiszen a sejtek valamennyien testvérek. Feladatunk tehát az lesz, hogy erre az alap themára, a mely minden állati és növényi sejtnek közös tulajdona, ráakadjunk, azaz hogy a sejt életműködését, tehát magát az életet mint tulajdonságot tüzetesen megismerjük.

Az élet folytonos keletkezés és enyészet, mely sajátosság összetételű anyagon megy végbe. Dr Julius Robert Mayer 1842-ben mutatta ki először, hogy a természet egyes tünetényeinek okai az erők, mennyiség tekintetében változatlan, de minőségükben folytonosan változó és egymásba átalakuló sajátosságai az anyagok. Az erők sokszor csak képesség, u. n. potenciális energia alakjában vannak jelen a testekben s valami

befolyás következtében működésre indulnak, eleven erővé, aktuális energiává alakulnak át. A megtöltött ágyuban a puskapor potenciális energiája semmivel sem árulja el magát, míg nem a legkisebb szikrácska, mely a puskaport fellobbantja, működésre nem indítja a rejtett erőt, mely aztán azonnal a győly hatalmas mozgásával változik általa. A világnak egész erőközlését az energiának ezen kétféle, aktuális és potenciális alakja képezi. Az életfolyamat már most a mai tudomány szemében épen nem egyéb mint a potenciális energiának aktuális sá váló átalakulása.

Az első, ki e tekintetben a valót megsejtette, verulami Baco lord volt, ki 1636-ban „Historia vitae et mortis” című munkájában ezeket mondja: A szellemek (spiritus) között levő másik különbség az, hogy az élet szelleme némi égésnek látszik, mintegy tüzből a levegőből álló lehet; ez az egész különös mozgásokat és képességeket tesz lehetővé; de az élet szellemének ezen égése gyengébb, mint a legbágyadtabb borszeszláng. Az égés nem egyéb, mint az elégethető anyag vegyülete a levegő egyik alkotórésze az oxigénnel. Igen lassu égésnél tényleg nagyon kevés égethető részecske egyesül az oxigénnel, e szerint a melegfejlődés is csak csekély lehet és az égés fényfejlődés nélkül megy végbe. A phosphoradarabot lassu égése közben nappal csak füstölni, éjjel világítani is látjuk. Az élő sejtekben is lassu égés és melegfejlődés megy végbe, sőt ez a folyamat sokszor fényjelenség által is észrevehetővé válik. A tengernek éjjeli világítását élő állatok és növények a korhadt fátörzsek és rothadó állati maradványoktól élő gombák okozzák. Be van bizonyítva, hogy ezek az élő szervezetek csak oxigén jelenlétében világítanak s hogy a halállal megszűnnek világítani.

Az oxigént Priestley és Scheele 1774-ben mutatták ki egész határozottsággal és mégis, egy századdal ezelőtt, 1679-ben, 34 éves korában halt el egy olyan élelástásu angol tudós, John Mayow, aki égő testek és élő állatokon végzett kísérleteiből való következtetés által jutott arra a gondolatra, hogy kell valaminek a levegőben lennie, a mi a lángot élteti; mert légiures térben elalszik a láng. A lángot, ugymond, és az életet ugyanazon levegő alkotás tartja fenn. Kísérlet útján meggyőződött arról, hogy elzárt helyen valamely állat hosszabban marad életben, ha egyidejűleg nem ég gyertya is az elzárt helyen, sőt azt is felismerte, hogy a körüli levegő csak részben áll élettér levegőből, míg másik alkotórésze, az a melyet ma nitrogén néven ismerünk, az égés és élet fenntartására alkalmatlan. Mayow határozottan kiemeli, hogy az állati meletet a levegő élettér részének testünk alkotórészeivel való vegyülése okozza. Felismerte azt is, hogy a vér a tüdőben veszi fel az oxigét és szállítja a szervekhez, sőt még azt is, hogy ez teszi lehetővé az izmok összehúzódását. Mayow még azt a kérdést is felvetette hogy mi annak az oka, hogy az élettér levegő a folytonos elhasználás dacára sem fogy el, sőt, mint azt későbbi vizsgálatok kiderítették, még nem is kevesedik. S itt ismét egyenesen zavarba ejtő módon gyanítja, hogy az elhasznált levegő a napfény hatása alatt visszajótatlik, amennyiben Priestley 1771-ben kimutatta, hogy a zöld növények napfény behatása mellett épen a tüdő által kilehelt rothlott levegőnek visszaadja azt a képességet, hogy az égést és lélegzést fenntartsa.

Az állati életfolyamatot fenntartó égethető anyagok legnagyobb része a növénysejtekben készül a napfény hatása alatt s így legalább a földi életnek a napfény a végső erőforrása. Az élet és égés között azonban mégis mutathatók ki bizonyos eltérések. A gyertya tiszta oxigénnel világosabban és gyorsabban ég el mint a légköri levegőben. Az élő sejt a kintlétező oxigén mennyiségétől egészen függetlenül ég tovább s oxigénfelvétele csakis attól függ, milyen nagy mértékben van a tevékenysége igénybe véve. A működő izom ugyanazon idő alatt sokkal több oxigént használ fel mint a pihenő. A másik különbség az, hogy a gyertya oxigént nem tartalmazó helyen azonnal elalszik, az állati élet azonban, egyébként kedvező körülmények között, ily helyen örökig is eltarthat. Ez minden nemű állatra egyformán áll ugyan de legfeljebb mutatható ki a kétélűen.

Ha például a békát előbb egy ideig oxigénmentes levegőben hagyjuk lelegeni, mindaddig míg a vérben és tüdőjében levő oxigént elhasználta, testmozgásának energiája, ingerlékenysége s egy általában minden más mégis azt mutatja hogy semmiféle életműködése nem szenvedett zavart. Csak több óra elteltével véletlenül rajta észre-bizonyos tunyasság, mely lassankint a tetszhalába megy át. Szíve még akkor is lüktet, ha az állat több óráig tartott s a többi szerv már rég megszűnt működni. Ha az ilyen állatot békát végre ismét a körülré hozzuk, ismét felülhúhat, ha csak az állat fölötté sokáig nem tartott. A kémiai elemzések azt mutatják hogy a béka eközben mindamellet majdnem csak anyagi oxigént használt fel mintha oxigéntartalmú levegőben tartózkodott volna, amiből látszik, hogy az égés a sejtekben még akkor is folytatódik ha nincs is több szabad oxigén és pedig abból az oxigénkészletből, mely a sejtekben, mint azoknak potenciális energiája, felhalmozva volt, épen úgy mint a puskapor teljesen oxigénmentes térben is ellobbanhat azon oxigénkészlet rovasára, mely egyik alkotórészeiben, a salétromban volt felhalmozva.

Amint továbbá az égéshez bizonyos hőfok szükséges, melyen alól az égethető test meg sem gyulad, égy úgy hanyatlak és szűnik meg lefutásra az életfolyamatok energiája az állatok és növények összes szerveiben. Elégéses alacsony hőmérsékelnél az élet megszűnik, anélkül hogy elővírály-zattal végzett kísérletekben az állatból való feledés ki volna zárva. S ez még akkor is áll, ha az állat szilárd jégtömegbe

fagyott. A test ezen állapotban semmiféle változást nem szenved, nem rothad s azt, mint valamely kémiai készítményt tetszésintől függő ideig el lehet tartani. Ezt az abszolút állatát a lassankint melegítés éb-reszti ismét életre, mely az élet lángját újra fellobbantja.

Saissy Chatin és mások kísérletei azt bizonyítják, hogy még a melegvérű állatok összes életműködései is szünetelhetnek, főleg ha téli alvók s ha a téli álomban elég alacsony hőmérsékelnél a lethargia bekövetkezett. A vérkeringése, a tüdő mozgásai megszűnnek, oxigén nem használtatik el s elhasznált levegő ki sem lehetetik. Még az emberen is észlelték a hidegnek hasonló hatása. Nagy hidegben legyőzhetetlen álomossá fogja el az embert s ez tudományos szempontból még fontosabb lenne ha be volna bizonyítható, hogy ilyenkor az öntudat enyészését is az agyvelő csökkent hőmérséklete okozza. Fothegrill közli hogy 1799. február 21. egy kergfogat találtak North-Walesben, aki mintegy 7 óra hosszaiig fekvő állapotban a hóban, pulzusa és szívverése teljesen elállott s a meleg hatása alatt lassankint mégis feléledt.

Az égési folyamat a csigákban O° hőmérsékelnél elalszik, 1°-on nem lehet többé oxigén-elhasználást kimutatni; a szívverés és a nedvek keringése megszűnik. Gaspard azt is konstataja, hogy a csigák levágot szarvainak újra növeése telen teljesen szünetel.

Rendkívül nagy hidegben lárvák, bábok és teljesen kifejlett rovarok kemény jéggé fagynak, de kedvező körülmények között, ha a hőmérséklet változásában az átmenetek lassuk, mégis újra éledhetnek. Fagyott hernyók, melyek üvegbe dobova úgy kopantak mint a kavics, bogarak pedig, a melyek egész belsejükben meg voltak fagyva, lassu melegítés után magukhoz tértek. Ugyanez áll a telen egész fenekéig megfagyó szibériai tavak kárászarái és a Gay-mard által jéggé fagyasztott békákról. Ez a kísérlet azonban csak akkor sikerül, ha a megfagyásztás lehetőleg lassan történik.

Ez élet alkalmilag a növény vagy állat élő testének megszáradása következtében is szünetelhet. Így a sodró állatnak, melyeket Fontana kiszáritva évekig tartogatott, vízbe téve őt óra múlva ismét feledtek, köztük egy olyan is, mely üveglemezre száritva egész nyáron a napon állott és egy cseppenké száraz evynyvek látszott. Növény-száritás és száritott növények kedvező feltételek mellett évekig eltarthatók s megnedvesítés ismét felélednek. Némely növénynek római sirokban talált magvai állítólag 1000 évnél tovább is megőrizték csirázó képességüket.

Az a felfogás, mely az élet folyamatot a rothadással és erjedéssel foglalja egy kategóriába, meg nem állhat az újabb kiderített tények világítása mellett, mely szerint minden élő lénynek felbomlását közvetve vagy közvetlenül élő gombák tevékenysége idézi elő; a bomlás tehát életet tettelevén fel, meg nem magyarázhatja az életet.

Megelőző elmékedéseink végeredménye tehát a következőkben foglalható össze. Az élő testben, épen úgy mint a tööttött agyu elrobbanásakor, a kémiai potenciális energia folytonosan meleggé, fénynyé, elektromossággá, mechanikai munkává, s az idegrendszer ingereit képviselő atomrezgésekké alakul át. Minthogy pedig az erő átváltozást égési folyamat okozza, ezen égés közben a sejt anyaga az égésnek kémiaiag előre meghatározható termékeire bomlik szét.

Az állati táplálékok olyan anyagokat foglalnak magukban, melyek kémiai összetételük tekintetében igen közel állnak a sejtek felépítő anyagokhoz, vagyis olyanokat, melyekben a kémiai energia már fel van halmozva, mint az agyu energiája a puskaporban. Maga az a mód, mely szerint a növények a levegőszűrőanyagokból ezeket az energia forrása gyanánt szolgáló tápláló anyagokat készítik, valamint az, a mely szerint az étel a szervek anyagává áthasonnatik, még eddig legalább megfejtetlen rejtély, a természet titkainak egyik legnagyobbika.

Visszaemlékezés a hadgyakorlatokra.

Egy rezervista naplójából.

A véletlenség úgy hozta magával, hogy én rá bízta a század vezényletét. Pár óráig nyomtunk már előre, az ellen-séget levő, de még mindig hiába nézünk szét, nyomuk se látszott. A nap forrón tüztel le ránk, s az országot, pora kegyetlenül kiszáritja a torkokat. Egész szomj kinezott mindnyájunkat. Eppen egy tanya előtt mentünk el, s ekkor emberi érzelmem fölül kerekedett bennem, s nem engedtettem meg, hogy ezeket a nyomorult agyonmaszított katonákat tovább kinezom. „Halt!”-ot kiáltottam tehát, és nagy kegyesen megengedtem, hogy a tanyát körülvevő fák árnyában kissé megpihenjenek. Természetesen, első dolgak az volt, hogy a tanyai kutlós rohanjanak, és már csaknem türehtelenül vált szomjukat kissé csillapítsák.

En is követni akartam példájukat, de mert méltóságom alól tartottam legényeim közé elegyedni és velük együtt a vederből inni, a ház felé indultam azon reményben, hogy ott talán még egyebet is kaphatok egy pohár viznél. Képzetelemben már hivatolag ott csillogott a fehérre strolt asztalon egy ital arany-színű bor. Eppen a kilincset fogtam már, midőn az ajtó kinyilt, s egy őszhajú, haragosképi, de épen nem törődött kinézésű aggastyán jelent meg a küszöbön.

— Haszontalan naplopók ti! — kiáltott az öreg mérgesen. — Hogy lehettek oly vakmerők, engedélyem nélkül a birtokom határát átlépni? Azonnal takerodjatok!

— Bocsánat, — szólék én — de az embereim nagyon szomjasak, és megvagyok győződve róla, hogy őu sokkal jobb, mintsem ellenezné, hogy ezek a szegény ördögök száraz torkukat egy kis vízzel megmedvesítsék; önnök ezzel a pár csöppel már úgy is sem többje, sem kevesebbje nem lesz.

— Mindegy; de én nem akarom, hogy az én földemet tapodják! — kiáltott ő ugyan oly méreggel mint előbb.

— De uram, gondolja meg, hogy mi nem saját jószántunkból bolygatjuk őnt, mi a hazát szolgáljuk! — kiáltam én páthoszzal.

— Az ám, a botot szolgáljátok meg; vagy talán azt hiszitek hogy ezzel a katonasági játékkal csakugyan valami hasznót hajtok a hazának? Komédia az egész; és hiába való időlopás.

Az öreg annyira beledolgozta magát haragjába, hogy láttam, miszerint itt karba vettett minden fáradság és argumentálás, s inkább a retirálásra gondoltam. De ebben a perczben egy kis párnázott női kacso nehezedett az öreg vállára s egy szelid szemrehányó hang kiált:

— De atyuskám! hát mióta vagy te ilyen kevéssé vendégszerető. Nehány korty vizért ilyen patáliát csapni! a szívverés és a nedvek keringése megszűnik. Gaspard azt is konstataja, hogy a csigák levágot szarvainak újra növeése telen teljesen szünetel.

— Jól van jól, Erzsikém; de lásd olyan méregbe hozott, hogy ezek a géz-göngy nap... akarom mondani, ezek a katonák csak úgy szabadlára tesznek-vesznek az én saját portámon.

— Oda se gondolj atyuskám, — aztán hozám fordulva, barátságos mosolylyal kérdé: — Nem szivesebben venne én egy pohár bort, vagy tejet?

— Oh kisasszony, nektárnak nem örülnék jobban e perczben, mint egy pohár bornak.

A fiatal leány eltűnt, s néhány percz múlva egy palack bor s egy pohárral tért vissza. Erzsike szép karcsu magas leány volt, meglehetősen csinos vonásokkal, gesztenyeszín hajjal és kék szemekkel. Egész lényén azonban az egészségs, s a mivel sem tördő falusi leányok gondatlan vidámsága ült.

— S aztán a katonaságon kívül nincs egyéb mestersége? — kérdé gyanus tekintettel a birtokát védő meztelülűt orszlán.

— Legyen nyugodt, csak néha-néha viselem a császár ruháját, különben ügyvéd vagyok, — válaszoltam én nevetve.

— Itt van la; van egyéb okosabb teendője is, és mégis itt komédiázik, — dörmögé az öreg, leánya szemrehányó tekintetűre hirtelen elhallgatva.

— Mi ki lettünk küldve ma, két csapat, két különböző irányba, s ahol össetalálkozunk, ott kis csapatát rögtönözünk; — szóltam én magyarázólag a fiatal leányhoz.

Képzelem, hogy elfáradhatnak önök naplementig, — mondá félénk tartózkodással Erzsike.

— Ami engem illet kisasszony, én élvezem ezt a cserét. A városi irdó poros atmoszférájá helyett a szabadég alatt tiszta levegőt szivni, s a csupán négy fal és penészes akták helyett szép tájakat, s magát a gyönyörű természetet látni, valóban sokkal kellemesebb dolog.

Erzsike olyan áhítatosan figyelt, mintha szent prédikációt hallgatott volna. A sötét ajtófélfához dülve s egyik kezét egy mellébe ülő okos számú kutya fejére nyugtatva úgy tűnt fel, akár valami festett kép.

— Nekem úgy tetszik, mintha katonákat látnék ott a láthatár szélén megjelenni, — szólalt meg hirtelen Erzsike kezét szeme fölé emelvén, hogy jobban lásson. — Talán az önök ellenségei jönnek.

— Isten ugye! azt hiszem, hogy igaz van, — kiáltam kellemetlenül meglepetve. Olyan jól esett ezen üde falusi gyermek társasága. Futtában megköszöntem a szives vendéglátást, mire Erzsike fulig pirult, s gyorsan csapatom szervezéséhez fogtam.

Néhány pillanat múlva már messze mögöttünk maradt a kis tanya, azonban még akkor elhatároztam, hogy amit vége lesz a hadgyakorlatoknak, azonnal ismét fölkeresem a szép Erzsikét.

— Valjon ott fogom-e még találni? — kérdém magamat, amint néhány hét elteltével, ezuttal azonban már cziviben a tanya felé közeledtem. — Oh mindenestre ott lesz, — mondá belső meggyőződésem, hiszen Erzsike egyik foalkat-részt képezi annak a tanyai képek; s melyből ha kivenuém, mit sem érne az egész.

És ebben a perczben, mintha csak kérdésemre felelet akart volna lenni, megpillantám a leányka karcsu alakját, éppen abban a helyzetben, az ajtófélfához dülve, mint amilyenben akkor láttam, midőn elhagytam.

— Jó estét, Erzsike kisasszony! — kiáltam kalapot emelve. — Tartok tőle, hogy már rá sem ösmer; talán megengedi vissza idéznem emlékébe, hogy egy három-négy héttel ezelőtt egy század katonaság tartott pihenőt itten, kikkel szemben ön ugyanakkor az irdalmas számarítanus szerepét játszta.

— Ah igen már emlékszem, — szólta leányka, ki első megszólításomra csodálkozva, idegenül nézett reám. — Nem akar bejönni?

— Köszönöm, szivesen, ha atyjának nincs ellenére, hogy az ő saját portáját tapodjam — válaszoltam én nevetve.

Erzsike azonban észre sem véve a czeizást, komolyan felelé: — Dehogy van ellenére, s főleg most, midőn nincs is

1) Notizen unserer Reise um die Welt in den Jahren 1875-1877. (Nevét csak az ajánlásnál említi). Budapest, 1881. — N. 8. r., 427 lap.

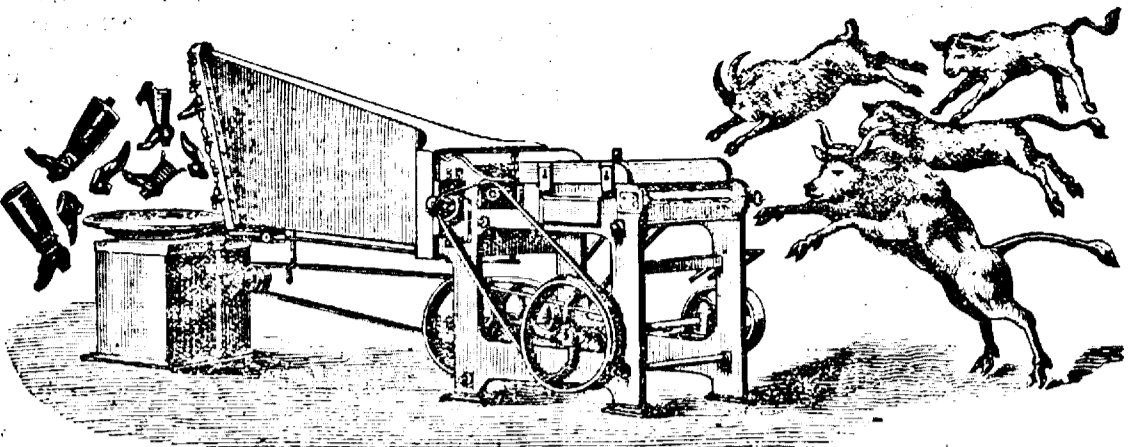
E czikk épen átdolgozott kivonata akar lenni E. F. W. Pflüger bonni egyetemi tanár rektor székfoglaló beszédének, mely magyar fordításban a Természetudományi Közlöny az évi novemberi számában jelent meg.

Aradi cipőáru és cipőfelsőrész-gyár
GORZÓ ANTAL ÉS TÁRSAI
Fő-ut, Arad-csanádi vasuti palotában.

Mérték utáni megrendelésre készítenek: **mindenféle női-, férfi- és gyermekcipők,** a művelt közönség igényeire alkalmazva. Továbbá pontos **orthopéd-cipők, katonatiszti csizmák, stb.** — Nagy raktár mindenféle jóminőségű olcsó kész lábbeliktől, szabott árakkal, nagyban és kicsinyben.

1 pár zergebőr női csizma 3, 3.25, 3.50.
1 pár finom férfi cipő 3.50, 4, 4.50.
1 pár alma férfi cipő 2.80, 4, —.

1 pár erős nő-cipő 2.40, 2.80.
1 pár tányka cipő 2.20, 2.50.
1 pár gyermek-cipő 50 kr., 1.05, 1.50, 1.80.

Czégünk gyártmányai a budapesti kereskedelmi muzeum által rendezett bóraru-kiállításon a kereskedelmi miniszter uró nagyméltósága által elismerő kitüntetésben részesült.
791-6-10

Hirdetmény.

Azok akik a magas kormánytól az 1891. évi tenyésztésre ingyen selyempetét kívánják felhívatnak, miszerint a polgármesteri hivatalnál jelentve neveiket s a kívánt pete mennyiségét az ott kitett ívre feljegyezzék.

Kik később jelentkeznek kevesebb petére tartanak igényt.

A jelentkezők kötelezik magukat a peték át vételére.

Az ingyen petéket átvevők kötelezik magukat, 1) másolt petét el nem fogadni,

2) minden termelt gubót beszállítani a hozzá legközelebb eső kir. beváltó intézetbe, mely a pete kiosztás alkalmával eszközöltetik. A gubók tekintet nélkül arra, hogy I. vagy II. osztályúak, tehát tekintet nélkül arra, hogy puha vagy dupla gubók-e, különként 1 frtert váltatnak be, csak a külsőleg is fekete gubók mint teljesen hasznaveletlenek fognak 10 krajczárjával beváltani.

3, Azok akik a termelt gubókat bárki másnak eladják, egy később meghatározandó összeg erejéig meg fognak büntettetni.

Arad, 1890. december 13.

Salacz Gyula,
kir. tanácsos, polgármester.

„A HÉT“

KISS JÓZSEF HETILAPJA

a legdistingáltabb, legelőkelőbb magyar sajlapon, pompásan illusztrált borítékkal minden héten egy-egy remek kivitelű arcképpel. Al-landó munkatársai: Jókai, Dóczi Lajos, Mik- száth Kálmán, Petefői István, Agai, Vertesi Arnold, Kozma Andor, Barsony István, End- rődy, Rakosi Viktor stb. stb.

Egy évi fennállása alatt a „HÉT“ tekin- télyes posztitót vívott ki magának az időségi sajtóban.

Politikai esszéi nagy feltűnést keltettek. Minden egyes száma mintaszám.

Előfizetési díja:

Égész évre . . . . . 10 frt
Fél évre . . . . . 5 frt.
Negyedévre . . . . . 2 frt 50 kr.

Mutatványszámokat kívánatra ingyen és bér- mentve küld

„A HÉT“ kiadóhivatala
Budapest VIII. József-körút 44.

845. 1. 2

Hirdetmény.

Tapasztaltam, hogy az aradi piaczon szokássá vált méz helyett külföldről behozott burgonya szörp (syrup) árulása. Jóllehet, hogy az ily syrup árusító- kat a mézvásárlók érdekeiben köteleztem áruik mi- nőségének az előnyeken nagy betűkkel leendő jelzésére, szükségesnek találok még ez uton is figyelmeztetni a vásárló közönséget, miszerint a valódi tiszta méz az által könnyen megkülönböz- tethető a syruptól, hogy azok állaga ezen hidegebb évszakban sűrű, ikrás, ragacos s oly keményé is válik, hogy kanállal vágható, míg ellenben a syrup mindig átlátszó s hig marad s izlése után a száj- ban savanyu ízt hagy hátra, továbbá a tiszta méz ugy is felismerhető, hogy az borszeszen tökélete- sen feloldódik s ha netán syrup vagy más idegen anyagok az edény fenekére lecsapódnak s a méz tisztátalan voltát elárulják.

Arad sz. kir. város kapitányi hivatala 1890. évi december 11.

Sarlot Domokos,
főkapitány.

Arad sz. kir. város polgármestere

Pályázati hirdetmény.

Arad sz. kir. város törvényhatóságánál egy 1000 frt tiszti fizetéssel kapcsolatos aljegyzői és egy 800 frt fizetéssel javadalmazott fogalmazói állás üresedésbe jövén, azokat akik ezen állások egyikét vagy másikat elnyerni óhajtják s az 1883. évi I. t.-cz. 3 §-ban előirt minősítéssel bírnak, ezen- nel felhívom, hogy pályázati kérvényüket hozzám 1891. évi január hó 13-ig bezárólag bemutassák.

Arad, 1890. december 13.

Salacz Gyula,
kir. tanácsos, polgármester

HAUSZER GUSZTÁV
hangszerkészítő
vonó-, ércz-, fa-fuvó- és ütőhangszerekben,
ugyszintén
minden e szakba vágó czikkek elkészítésére.
Kitűnő hangoló mester fa-fuvó hangszerek részére.
Ócska hangszerek előnyös feltételek mellett **ujakkért becséreltetnek.**
Javítások olcsón és lehető leggyorsabban teljesítetnek.
Raktár mindennemű hangszerek és hurokból.
Arad, Auztalos-Sándor-utca 2-3, az árucarnokkal szemben.

Krause Károly
Aradon, Rákóczy-utca 6. sz. saját házában,
a „fekete kutya“ közelében.
Ajánlja dusan felszerelt
vászon-, fehérnemű-, rövidárúk
és mindennemű
téli czikkek raktárát.
Uj berendezett előnyomatás himzéseknek.
Kiváló tisztelettel:
KRAUSE KÁROLY.

KÉPES CSALÁDI LAPOK
Szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap.
Szerkeszti: **Brankovics György.** Főmunkatárs: **Váradi Antal.**
Előfizetési ára:
a „Hölgyek Lapja“ című divat-melléklettel együtt:
Égész évre 6 frt. Félévre 3 frt. Negyedévre 1 frt 50 kr.
A „Képes Családi Lapok“ XIII-ik évfolyamába lép az 1891. ik év első napjával. A magyar szépirodalomnak e hatalmas tényezője, a magyar művelt családoknak e szellemi kinése, Ujévi első számában **Jókai Mór**nak „Kétszer kettő négy“ című regényét, **Benitzky-Bujza Lenke**nek „Hasonló hasonlól“ című elbeszélését, **Lanka Gusztávnak** „A bölcső titka“ című regényét, báró **Hornóth Miklósnak** „A csel“ című elbeszélését, **Tibori Róbertnek** „Sylvia“ című regényét, **Rudnyánszky Gyulának**, **Dalmady Győzőnek** köl- teményeit, **Brankovics Györgynek** „Az ajándékozás művésze“ s **Váradi Antalnak** „A társadalom és a színház“ című érdekes czikkeit kezdli közölni. A „Képes Családi Lapokat“ a fentnevezett jeles írókon kívül még a következő neves írók és írók támogatják, mint munkatársak, az évfolyamban:
Tolnai Lajos, Mikszáth Kálmán, Komócsy Lajos, Tenérek (Jeszzenszky Danó), dr. Prém József,
dr. Sziklay János, Incegy László, Palágyi Lajos, Erdőy Dániel, Dengi János, Tölgyesi Mihály, Vés- tessy Gyula, Méry Károly, Murányi Ernő, Petri Mór, dr. Roditzky Jenő, Gross Lajos, Csorba Palotay Alos, Szandai Zénó, stb., Benitzky-Bujza Lenke, Büthner Lina, Nagypárady Miva, Kuliffy-Benitzky Irma, Harmath Lujza, Hevessiné-Sikor Margit, V. Guál Karolina, Karlooszy Ida, Mericzay-Karossa Irma, Erzsike stb. stb.
A „Képes Családi Lapok“ az összes szépirodalmi képes hetilapok között a legelőkelőbb, legváltozatosabb. Tartalma az irodalom minden válfaját felöleli; képei a jelen eseményeit s a leghíresebb festők műveit mutatják be.
„Hölgyek Lapja“ című s havonként kétszer megjelenő divatmelléklete a legújabb divatképeket hozza s e mellett a magyar háziasszonyok valóságos szellemi titkára, a menyiben a nevelés, az egészség, a gazdaság, kertészet, a háztartás s a konyha terén nincs olyan kérdés, a melyet ne tárgyalna s nincs olyan titok, a melybe hölgyeinket be ne avatná!
Regénymelléklete négy kötet érdekes regénnyel ajándékozta meg évenként az előfizetőit.
A „Képes Családi Lapok“-nak még a **zöld borítéka** is tele van mulattató közle- menyekkel, humoros apróságokkal, sakk-, kép-, szám-, kocka- és ponttalányokkal és szórjévtényekkel, melyeknek megfejtői értékes jutalmakat kapnak.
A „Képes Családi Lapok“ gazdag tartalma és számos melléklete dacára mégis a leg- olcsóbb szépirodalmi képes hetilap: éppen azért bizony számíthatunk minden honfű és honleány, minden magyar család támogatására és pártfogására.
Mutatványszámokat ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatal mindazoknak, a kik eziránt — legelőszóval levelezőlapon — hozzáférődnak.
A ki az egész évre szóló hat frtnyi előfizetési összeget husz kraj- czár csomagolási és postaszállítási díjjal együtt egyszerre beküldi, an- nak két eredeti regényt küld jutalmul.
A ki öt új előfizetőt gyűjt s az előfizetési összeget egyszerre beküldi, annak elismerésül egy di- szes emlékkönyvet vagy egy — kiadásban megjelont — **regényt** küld.
Megrendelhető **postautalványon** minden postahivatalnál és mindenkönyv- kereskedésben.
Előfizetéseket (a hónap bármely napjától) elfogad a „Képes Családi Lapok“ kiadóhiva- tal: **Budapest, Nagykorona-utca 20. szám.**
802-4-6

HIRDETMEY
Ujabb időben gyakran ismétlődik, hogy a magán házakban eszközölt sertés vágás alkalmá- val a véres mosadék víz, hulladékok és a szennyj az udvari folyókán át az utcára vezetnek ki, hol azok nemcsak undort gerjesztenek, hanem közegészségi ártalmak előidézőivé válnak.
Figyelmeztetik tehát a közönség, miszerint a sertés vágások alkalmával keletkező véres szenny- vizeket, mosadék levet és hulladékokat az utcára ki ne bocsájtja, mert ha valaki ezen közegészségi és köztisztasági intézkedés áthágásán éretnék, az 1876. XIV. t.-cz. 7. §-a értelmében meg foy büntettetni.
Arad, sz. kir. város kapitányi hivatala 1890. évi decz. 15-én.
Sarlot Domokos,
főkapitány.

Pályázati hirdetmény.
Arad sz. kir. város törvényhatóságánál egy 700, fokozatos előléptelés esetén 650 frttal ja- vadalmazott tisztviselti, esetleg egy 550 frt fiz- téssel kapcsolatos irodai segédviselti állás váras- tás után betöltendő lévén, azokat akik ezen ál- lások egyikét vagy másikat elnyerni óhajtják s az 1883. évi t.-cz. 19 §-ban előirt minősítéssel bírnak, felhívom hogy pályázati kérvényüket hoz- zám 1891. évi január hó 13-ig benyújtsák.
Arad, 1890. december 13.
Salacz Gyula,
kir. tanácsos, polgármester.

Ui! Uj! Uj!
ASZFALT-PARQUETTE
Possert János és Kollár Ferencz
szabadalmi találmánya
alkalmazható meglevő padozatra vagy mint önálló készít- mény: beton-alapra.
Árjegyzék, s bővebb felvilágosítást a feltalálóknál, Fer- dinánd-utca 6. sz. és Tököly-teri kávéház, a gör. kel. román templom mellett.
Előny: Száraz, nem recseg, nincs hézag, nincs szegezve sem beeresztve, (geunthet) férgék sem fészkelőd- hetnek be.
844-1-

Füstölés!

A t. cz. közönség figyelmébe ajánlom, hogy üzletemben következő jutányos árak mellett vásárolhatja be napi szükségleteit husneműekben, u. m. fiatal sertéshus 1/2 kilo csak 22 kr, egész tiszta csak szalonna és hájból olvasztott zsír 1/2 kilo 27 kr, paprikás, füstölt, pörzsölt szalonna kilója nagyban 52 kr, kicsinyben 54 kr, ezenkívül mindennemű tisztán kezelt és legjobb minőségű kolbászkok, valamint friss töltelék a legjutányosabb árak mellett.

Füstölésre elfogadok sertéshúst minden mennyiségben, mely czéliből a t. cz. közönségnek igénybevételére ajánlom husfüstöldémet.

A t. cz. közönséget pontos kiszolgálásról biztosítja

ROMÁN GÉZA. Adron, templom-utca 3. szám.

744 10-10

Füstölés!

Füstölés!

Hirdetmény.

A nagyméltóságú magy. kir. belügyminiszteriumnak az 1891. évi január hó 1-én ország-szerte megejtendő népszámlálással kapcsolatos 54532/890. sz. leirata nyomán elrendeltetik, hogy a minden egyes önállóan számozott háznál levő és emberi lakásul használt, külön fedél alatt levő melléképületek a rendőrség és adóügyi osztály negyedesterei által összeírattasának és feltűnő helyen fekete festékkel, alszámokkal láttassanak el

Erről Arad sz. k. város közönsége azon felhívással értesítettik, miszerint házösszeírás alszámoknak a ház falára festését ne csak töltsék, de azt a népszámlálás teljes befejezéséig az első által való lemosás vagy bárki által szándékolt megsemmisítésétől is a népszámlálás sikere érdekében óvja.

Arad; 1890. augusztus 30-án.

A városi tanács.

Rozsnyay Máttyás

gyógyszerháza és művegytani laboratoriuma Aradon, Szabadságtér.

Szívesen ajánlkozik minden bárhol és bárki által hirdetett gyógyszer-különlegesség beszerzésére, a készletben tart következő megbízható hatású szereket:

Chinin-cukor és Chinin csokoládé gyermekeknek ható hidrogén elleni szer, melyet a magyar orvosok és természetvizsgálók pályadíjjal koszorúztak. Mind az ősi világgrésben el van terjedve. Egy darab 8 kr.

Misera-cseppek dr. Heger javított receptja hideglelés ellen föltölték számára. Egy üveg 75 kr.

Circassian. Biztos hatású és ártalmatlan szerekből összeállított hajfestőszőr. Egy üveg 1 frt 40 kr.

Dr. Brnatzky fogóseppjei. Bármely fogfájást azonnal megszüntet. 1 üveg 35 kr.

Serail-arczkenőcs. Az arcon mutatkozó szepők, pattanások és májfoltok eltűzésére a legalkalmasabb szer, mely bőrszépítő hatásában minden más szerrel felülmúl. Egy kis tégely 70 kr. és egy nagy tégely 1 frt.

Anosmin. A lábizadás és felbőrös ellen biztosan használatos. Egy üveg 50 kr.

Valódi tokaji bor. Kitűnő minőségűek, dr. Szabó Gyula világhírű pinoszejéből. Ára 1 üvegnek 3 és 6 frt.

Ménesi aszúbor. Egy 35 centi. üveg 1 frt 50 krajczár.

Chinabor. 2/3 Chinin és vasoxdytartalommal. Egy 30 centi. üveg 1 frt.

Vasas Chinabor. 2/3 Chinin és vasoxdytartalommal. Egy 30 centi. üveg 1 frt.

Pepsinbor. 2.5% tartalommal. Egy 20 centiliteros üveg 1 frt.

Üvegmaró tinta. Egy üveg 1 frt.

Salon-bengáli tüzek. Fűt és szag nélkül, vörös, sárga és sötét. Egy kiló 2 frt.

Magnesium fáklák. 150 normal gyertya-égo, 1 drb 60 kr, 12 perczig égő, 1 drb 1 frt 10 kr, 24 perczig égő, 1 drb. 2 frt 10 kr.

Iroda tintapor. (Fekete vagy violaszinben) 1 adag 1/2 literre 10 kr.

Dr. Kepes fagybalzsama. A megfagyott kezet vagy lábát 3-4 nap alatt biztosan meggyógyítja. Egy tégely ára 40 kr.

Lang rheuma ellenes szere. Mindenféle eredet rheumás és osztoz fájalmak ellen igen hirtelen és keresett szer. Egy üveg ára 30 kr.

Dr. Kelen köhögés elleni pora. mely mindenféle köhögést biztosan gyógyít. Ára 40 kr.

Mindenen gyógyszernek — a pakolási eszköz költségek hozzáadásával — bárhol posta útján is elküldetnek. Ugyancsak ezen gyógyszerárakban minden vegytan- és labor. megbízásunk elfogadtatik és lelkiismeretesen teljesítettnek. 448 12 12

Mindennemű vizkórság

valamint ezen kórnak utóbbjai ellen, melynek: a sárgakór, a hud és hólyag-hurut, lélekzési bántalmak, májbajok stb.

legjobb szer a hirneves és orvosok által ajánlott

Hydropsin Grobstein tömelleki gyógyszerházaiban, minden gyógytelepén, felső Ausztriában.

Ára egy használati utasítással ellátott palacknak 1 frt, csomagolással együtt 1.20 kr. 626-14-29

A Flandriai gróf ő kir. fensége által alapított 769 8 10

Palini pezsgő gyár a legjobb, legkedveltebb és többszörösen kitüntetett pezsgőt szolgáltatja.

Vezér képviselő Strem József Buda pest, Teréz körút 5. sz.

Ügynökség Aradon Tolnai Lajos urnál.

Póstai rendelések pontosan teljesítetnek.

VOJTEK és WEISZ gyógyszer és illatszertelepe

ajánl legkitűnőbb zamatu chinai theát, rumot és franczia cognacot,

valamint mindennemű legfinomabb angol és franczia illatszereket

üvegekben és kimérve, 78210 10

tetszés szerinti mennyiségben, háztartási, mezőgazdasági, állatgyógyászati fertőtlenítő és kötszereket.

A RADON. szabadságtér I. sz., az aradi első takarékpénztárral szemben.

Póstai rendelések pontosan teljesítetnek.

Belépési felhívás az „U” sorsjegy-egyletbe

(SORSJEGY ALKALMI TÁRSASÁG) 10 forint o. ért. havonkénti befizetés. 50 résztvevő számára. a következő osztrák és magyar bélyeggel ellátott 500 DARAB EREDETI SORSJEGYRE. A befizetések tartama alatt 156 huzás melyeknél 160.681 nyeresemény 45 millió frt összértékben soroltatik ki.

Belépési jelentkezések ezen sorsjegy-társaságba (sorsjegyegylet) a következő feltételek mellett fogadtatnak el:

- 1. A sorsjegy-társaság, melynek számlájára az említett 500 sorsjegyet vettük meg, 50 résztvevőből áll. Minden résztvevőnek 40 havi 10 forintos részletfizetést kell teljesíteni 400 forint összértékben. 2. A belépés bejelentésénél az első 10 frtnyi részlet fizetendő le. Legkésőbb egy hónap után a 2-ik és 3-ik részlet küldendő be hozzánk. A hátralékos összeg 37 egymásután következő 10 forintos havifizetésben törlesztendő. 3. A 3-ik részlet lefizetése után minden résztvevőnek egy sorsjegy-könyvecskét, mely a 500 darab sorsjegy sorozatait és számait tartalmazza, szolgáltatunk ki. Ha az első 3 részlet egyszerre fizettetik le, akkor a sorsjegy-könyvet ELÖNYÖK: Ezen sorsjegy-társaság a legjobb és legkedveltebb sorsjegyeket tartalmazza, minek folytán a résztvevők 40 hó alatt 156 huzáson, melyeken 160.681 nyeresemény körülbelül 45 millió forint összértékben soroltatik ki, részt vesznek. Ritkán nyílik alkalom 500 drb legjobb és legbiztosabb sorsjegyre játszhatni, a mi ezen sorsjegy-társaságba való belépés által csak 10 forint havi befizetéssel érhető el. Megjegyzendő még,

Belépési felhívás a „V” sorsjegy-egyletbe

(SORSJEGY ALKALMI TÁRSASÁG) 3 forint o. ért. havonkénti befizetés. 50 résztvevő számára. 250 sorsjegyre. Minden hónapban több huzás. 250 DARAB EREDETI SORSJEGYRE. 2 drb 5% 100 frt név. cs. k. oszt. 1860. államsorsj. Huzások: Febr. 1., Május 1., Aug. 1. és Nov. 2. 2 drb 100 frt névértékű 1874-iki bécsvárosi sorsjegy. Huzások: Jan. 2., Apr. 1., Jul. 1. és Okt. 1. 2 drb 50 frt névért. cs. k. oszt. 1864-iki államsorsj. Huzások: Jan. 15., Május 15. és Szept. 15. 2 drb 50 frt névért. kir. magyar állam-díjsorsjegy. Huzások: Május 2., Junius 1. és Deczember 1. 2 drb 50 frt névért. kir. magyar állam-díjsorsjegy. Huzások: Apr. 15., Aug. 14. és Deczember 15. 2 drb 100 frank névért. 3%-os kir. szerb-államsorsj. Huzások: Apr. 15., Aug. 14. és Deczember 15. 2 drb 100 frt név. cs. k. sz. 1858-iki hitel-sorsj. Huzások: Febr. 15., Apr. 15., Jun. 15., Aug. 15., Okt. 15., és Decz. 15. 50 drb magyar bazilika sorsjegy. Huzások: Jan. 14., Márcz. 14., Jun. 14., Augusztus 14. és Nov. 14. 122 drb JÓ-SZIV egyesületi sorsjegy. Huzások: Febr. 15., Junius 15. és Október 15.

Belépési jelentkezések ezen sorsjegy-társaságba (sorsjegy-egylet) a következő feltételek mellett fogadtatnak el:

- 1. A sorsjegy-társaság, melynek számlájára az említett 250 sorsjegyet vettük meg, 50 résztvevőből áll. Minden résztvevőnek 40 havi 3 forintos részletfizetést kell teljesíteni 120 forint összértékben. 2. A belépés bejelentésénél az első 3 forintos részlet fizetendő le. Legkésőbb egy hónap után a 2-ik és 3-ik részlet küldendő be hozzánk. A hátralékos összeg 37 egymásután következő 3 forintos havifizetésben törlesztendő. 3. A 3-ik részlet lefizetése után minden résztvevőnek egy sorsjegy-könyvecskét, mely a 250 darab sorsjegy sorozatait és számait tartalmazza, szolgáltatunk ki. Ha az első 3 részlet egyszerre fizettetik le, akkor a sorsjegy-könyvet ELÖNYÖK: Ezen sorsjegy-társaság a legjobb és legkedveltebb sorsjegyeket tartalmazza, minek folytán a résztvevők 40 hó alatt 156 huzáson, melyeken 160,681 nyeresemény körülbelül 45 millió forint összértékben soroltatik ki, részt vesznek. Ritkán nyílik alkalom 250 darab legjobb és legbiztosabb sorsjegyre játszhatni, a mi ezen sorsjegy-társaságba való belépés által csak 3 forint havi befizetéssel érhető el. Megjegyzendő

Vidéki megrendeléseknél a sorsjegy-könyvecske beküldésére, kérünk posta utalvány útján 20 krral többet küldeni.

sorsjegyekre, értékpapírokra, zálogjegyekre, vidéki takarékpénzt. részvényekre, részletvekre, arany és ezüst pénzneműekre bármily összegig olcsón ad

Pénzt FALKENSTEIN ADOLF bank- és váltó-üzlete Arad, szabadságtér 4. sz. Vidéki megbízások pontosan teljesítetnek.

SZTRÁK VÖRÖS-KERESZT sorsjegyeket

Huzás: **január 2-án.** Főnyeremény: **50,000 forint**

készpénzfizetés mellett pontosan a hivatalos napi árfolyam mellett adunk el, vagy pedig havi **RÉSZLETFIZETÉSRE** (az 1883. évi XXXI. törvényezikk értelmében.)

1 drb 36 havi részletre á frt 0.82 | 4 drb 36 havi részletre á frt 3.30
2 drb 36 havi részletre á frt 1.65 | 5 drb 36 havi részletre á frt 4.13
3 drb 36 havi részletre á frt 2.47

MÁR az első részlet lefizetése után kapja a vevő, a sorozat- és számokkal ellátott részletet, a mellyel egyszersmind a legközelebbi huzásokra való játszójogot szerzi meg magának. — A részletet ajánlott beküldéséért körünk **20 krral többet** átírásmaztatni.

Huzás január 2-án.

Bécsvárosi sorsjegyeket Főnyeremény 200.000 forint osztr. ért. eladunk 86 havi részletfizetésre á frt . . . 5.83 vagy 18 havi részletfizetésre á frt . . . 10.— Igérvényeket á 3.75	Osztrák hitel-sorsjegyeket Főnyeremény 150.000 forint osztr. ért. eladunk 36 havi részletfizetésre . . . á frt 7.22 vagy 18 havi részletfizetésre . . . á frt 12.48 Igérvényeket á 5.25

Huzás január 15-én.

4%-os magyar jelzálog-sorsjegyeket Főnyeremény 50,000 frt o. é. eladunk 36 havi részletre á frt 4.28 vagy 18 havi részletre á frt 7.30 Igérvényeket á 2 frt.	3%-os szerb 100 frkos; állam-sorsjegyeket Főnyeremény 100.000 frank aranyban eladunk 36 havi részletre á frt 1.48 vagy 18 havi részletre á frt 2.55	A szelvény-kamatok a befizetés tartama alatt a részlet-iv-birtokost illetik meg. — A részletet már az első részlet lefizetése után szolgáltatjuk ki.

Karácsonyi és ujévi ajándéku

JÓ-SZIV-sorsjegyeket

Legközelebbi huzás február 15-én.

ajánljuk vételre. 841-1-2

Aradi ipar- és népbank

váltóüzlete Szabadságtér 18 sz. saját házában.

Márcziusi sör.

Van szerelcsém a nagyérdemű közönség becses tudomására hozni, hogy az

uj-aradi uradalom sörfőzőház

aradi sörfőraktárát

o mai napon átvettem, és ezt

Szabadságtér 20. szám alatt (Gróf Nádasdy ház) ujonnan épült saját jégvermem helyiségében készletben tartom.

Midőn a nagyérdemű közönség becses figyelmét o közkedveltségű gyártmányra tisztelettel felhívom, előre biztosítom a legjobb és legpontosabb kiszolgáltatást, és maradok

840-1-6

teljes tisztelettel:

DRATSAY LAJOS.

GRÓF NÁDASDY HÁZ

Olcsoőbb mint bár kinél.

NASCHITZ VILMOS ARAD,

Szabadságtér 15. a Corso-kávéház mellett. Ujonnan berendezett

kalap, czipő és férfi-divat kereskedés.

Kizárolagos kalap-raktár valódi gráci kalapokban Pichler Antal cs. és kir. udvari szállítótól Grácban.

Dus választéku raktár P. és C. Habig-féle kalapokban.

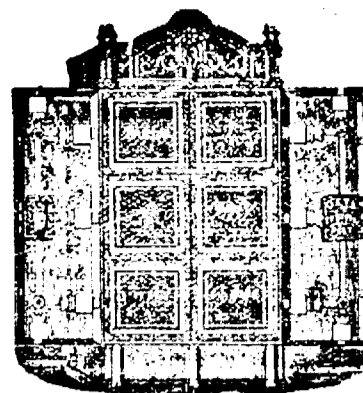
Nagy raktár valódi karlsbádi czipőkben.

Jó minőségű és tartós férfi borjubőr czipők és női czugos bőr czipők 2 frt 80 krtól, továbbá gyermekczipők 50 krtól kezdve.

833-2-10

Olcsoőbb mint bár kinél.

Singer | A „NÁDOR“-SZÁLLODA MELLETT. | Singer

Amerikai varrógépek, vasbutor

és pénzszekrények gyári raktára

a cs. kir. osztrák s a m. kir. miniszteriumok és államvasutak szállítói

tűz és betörés ellen biztos

kis kézi

és nagy

pénz-

szekrények

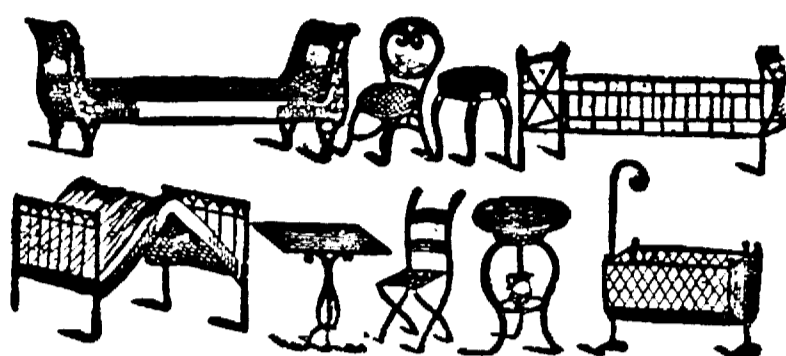
gyári raktára.

Községek számára

kivételosen 25% engedmény.

SINGER L. S.

aradi kereskedő 1856 óta.

Valódi amerikai HOWE, nevezetesen

WHEELER & WILSON, SINGER es kézi

varrógépek,

családok, szabók és

czipészek részére.

Mindenemű varrógépek javítása is eszközöltetik.

Varrógépekhez szükséges kellékek.

Singer

Azonkívül ajánlom vasbutor gyári raktáromat nagy választékban.

Singer

Huzások 1891 január 2-án.

Hitelsorsjegy-igérvények.

Főnyereménye **150,000 frt.**

Ára **5 frt 25 kr.**, bélyeggel együtt.

Bécsvárosi sorsjegy-igérvények.

Főnyeremény **200,000 frt.**

Ára **3 frt 75 kr.**, bélyeggel együtt.

4% magyar jelzálog-hitelbank zálogl. sorsjegy-igérvények. Huzása 1891 január 15-én. Főnyeremény **50,000 frt.** Ára **2 frt** bélyeggel együtt.

1891 évi veretű, arany- és ezüst-pénzek nálam már most kaphatók.

Sorsjegyek Részletfizetésre!

848. 1-3

Előlegek érték- és iparpapírokra legolcsóbb feltételek mellett.

Alapított 1875-ben.

WALLFISCH ARMIN Bank és váltóüzlete Aradon.

Alapított 1875-ben.

Vidéki megrendelések pontosan teljesítetnek.

Steigerwald A., butorterme

Aradon, főtér 15. sz. a „Nádor“ szállodával szemben.

Van szeremcsem a n. é. közönség becses figyelmébe ajánlani nagyválasztéku készletét saját műhelyeimben készült

BUTORAIMNAK,

melyek izlés és árak dolgában minden igényeknek megfelelnek. Különösen ajánlom dusan felszerelt

RAKTÁROMAT,

salon-, ebéllő- és hálószoba butorzatból, valamint legjobb izléssel készült

KÁRPITOS MUNKÁIMAT.

Végre kiválóan ajánlhatom, ugy hazai, mint amerikai diófából és tölgyfából készült

FÉNYTELEN matt BUTORAIMAT,

minden verseny kizárásával, ugy árban, mint minőségben.

Elfogadok megrendeléseket irodák és teljes lakosztályok berendezésére választékos izlésben és a legolcsóbb árak mellett.

798 6-

Kiváló tisztelettel:

Steigerwald A.

Vidéki megrendelések pontosan teljesítetnek.

PSEHOFER J.féle

gyógyszertár
BÉCSBEN, I. KER., SINGERSTRASSE 15. SZ. A.
 „zum goldenen Reichsapfel“.

Vértisztító labdacsek, ezelőtt általános labdacsek neve alatt; ez utóbbi nevet teljes joggal megérdemlik, mivel csakugyan alig létezik betegség, melyben ezen labdacsek csodás hatásukat észszeresen be nem bizonyították volna. Evtizedek óta ezen labdacsek általános elterjedésnek örvendenek és alig van család, melyben ezen kitűnő háziszertől készlet nem volna található.

Számtalan orvos által ezen labdacsek háziszertől ajánlatnak és ajánlatnak minden oly bajknál, melyek a rossz emésztésből és székrekedésből erednek; mint epe-zavarok, májbajok, kölika, vértőlulások, aranyér, béltelenség s hasonló betegségek. Vértisztító tulajdonságuknál fogva kitűnő hatással vannak vérszegénység s az abból eredő bajknál is; így sápkórna, idegességből származó fejfájásoknál stb. Ezen vértisztító labdacsek oly könnyen hatnak, hogy a legcsekélyebb fájdalmakat sem okozzák, és ennek folytán még a leggyengébb egyének, de még gyermekek által is minden aggodalom nélkül bevehetők.

A számtalan hálaíratból, melyet e labdacsek fogyasztói a legkülönbözőbb és legnehezebb betegségek után egészségük visszeresedése folytán hozzánk intéztek, ezen helyen csakis nehányat említünk azon megjegyzéssel, hogy mindenki, aki ezen labdacsekot egyszer használta, megvagyunk győződve, azokat tovább fogja ajánlani.

Schlierback, 1893. október 22-én.

Tekintetes Úr!
 Alulírt kéri, hogy felelte hasznos és kitűnő vértisztító labdacsekiből ismét 4 csomagot küldeni szíveskedjék.
 Neurotor Ignác, orvos.

Hrasche, Pólinik mellett, 1887. szept. hó 12-én.

Tekintetes Úr!
 Isten akaratát volt, hogy az Ön labdacsei kezim közé kerültek, melyeknek hatását ennel megírom: En gyermekkoromban meghaltam anyanyira, hogy semmi munkát sem voltam többé képes végezni és bizonyára már a holtak közt voltam, ha az Ön csodálatra méltó labdacsei engem meg nem mentettek volna. Az Isten áldja meg Ön ezért észszer. Nagy bizalmam van, hogy ezen labdacsek engem is tökéletesen ki fognak gyógyítani, a mint már másoknak is egészségük visszeresedésére segítettél szolgáltak.

Knife Teréz.

Bécs-Ujhely 1887. november 9-én.

Mélyen tisztelt Úr!
 A legforróbb köszönetem mondom ennel Önnek 60 éves nagykorom nyelven. Az illett 5 éven át szenvedett gyomorhurutban és vizkórásban, már életét is meguntta, melyről egybékint le is mondott, midőn véletlenül egy dobozt kaptott az Ön kitűnő vértisztító labdacsekiből s azoknak állandó használata folytán tökéletesen kigyógyult.

Weinzeittel Josefa.

Legjobb tisztelettel
 Eichengraberamt, Gföhl mellett 1899. március 27-én.
 Tekintetes Úr!
 Alulírt ajánlatom kéri 4 csomagot az Ön valóban hasznos és kitűnő labdacsekiből. El nem mulasztatom legnagyobb elismeréssel kifejezni ezen labdacsek értéket felett és azokat a hol csak alkalmam nyílik, a szenvedőknek legmelegebben fogom ajánlani. Ezen hálaíratom tetszéseszerinti használására Ön ennel felhatalmazom.

Hahn Ignác.

Teljes tisztelettel
 Gotschdorf, Kolbach mellett, Szilázia 1893. okt. 9-án.
 T. Úr!
 Felkérem, miszerint az Ön vértisztító labdacsekiből egy csomagot 8 dobozzal küldeni szíveskedjék. Csakis az Ön csodálatos labdacseinak köszönetem, hogy egy gyomorhurut, mely engem 6 éven át gyötört, megszabadultam. Ezen labdacsek nálam sohasem fognak kifogyni, s midőn legforróbb köszönetemet kifejezem, — vagyok tisztelettel

Zwickl Anna.

Ezen vértisztító labdacsek csakis a Pserhofer J.féle, az „arany birodalmi almához“ czimzett gyógyszerárban, Bécsben, I., Singerstrasse 15. sz. a készítettnek valódi minőségben, s egy 15 szem labdacsekot tartalmazó doboz ára 21 kr. Egy csomag, melyben 6 doboz tartalmazzatik, 1 frt 05 krba kerül; bérmentetlen utánvételi küldésnél 1 frt 10 kr. Egy csomagnál kevesebb nem küldetik el. Az összeg előbbeni beküldésénél (mi legjobban postautalvánnyal eszközöltetik) bérmentes küldéssel együtt: 1 csomag 1 frt 25 kr., 2 csomag 2 frt 30 kr., 3 csomag 3 frt 35 kr., 4 csomag 4 frt 40 kr., 5 csomag 5 frt 20 kr. és 10 csomag 9 frt 30 krba kerül.

NB. Nagy elterjedtségük következtében ezen labdacsek a legkülönbözőbb nevek és alakok alatt utóztatnak; ennek következtében kéretik csakis Pserhofer J.féle vértisztító labdacsekot követelni és azok tekinthetők valódiaknak, melyeknek használati utasítása a Pserhofer J. név-aláírással fekete színben és minden egyes doboz fedelén ugyanazon aláírással vörös színben van el- látva.

Amerikai kőszvénykenőcs, gyors és biztos hatású, kőszvényes és csuszó bajok, u. m.: gerinc-ny. bántalom, tagzsugattás, ischia, migraine, ideges fogfájás, fűfájás, fűlszaggatás stb. ellen 1 forint 20 kr.

Tannochnin hajkenőcs Pserhofer J.-től. Évek hozza- rú szu sora óta valamennyi hajnövesztő szer között orvosok által a legjobbnak elismerve. Egy elegánsan kiállított nagy szelencével 2 frt.

Általános tapasz Stuedel tanártól. Útész és szu- rás által okozott sebeknél, mérges daganatoknál, ujjukacsz, sebes- vagy gyulad- mell vagy más ily bajknál, mint kitűnő szer lön kipró- bulva, 1 tégely 50 kr. Bérmentve 75 kr.

Fagybalzsam Pserhofer J.-től. Sok év óta a fa- gyos tagokra és minden idült sebre, mint legbiztosabb szer elismerve. 1 köcsöggel 40 krajczár Bérmentve 65 kr.

Utifüvedv, egy általánosan ismert kitűnő házi- szer, hurut, rekedtség, gőresző köhögés stb. ellen, 1 üvegeske ára 50 krajczár. 2 üveg bérmentve 1 forint 50 kr.

Élet-esszencia (prágai csöppek), megromlott gyomor, rossz emésztés és mindennemű altesti bajok ellen kitűnő házi-szer. 1 üvegesével 22 kr., 12 üveg 2 forint.

Általános tisztító só

Bullrich A. W.-től. Kitűnő házi-szer a rossz emésztés minden következményei, u. m.: fűfájás, szédülés, gyomor- gőres, gyomrhur, aranyér, dugulás stb. ellen 1 csomag ára 1 forint.

Angol csodabalsam 1 üveg 50 krajczár.

Por a lábizzadás ellen.

Ezen por megszünteti a lábizzadást s az azáltal képződő kellemetlen szagot épen tartja a lábhelet és mint ártal- matlan szer van kipróbálva. Egy dobozzal 50 kr. Bér- mentve 75 kr.

Golyva-balsam, kitűnő szer golyva ellen. 1 üveg 40 kr., bérmentes küldéssel 65 krajczár.

Helső vagy egészségó, kitűnő gyógyszer, gyomorhurut és minden a rendetlen emésztésből szá- ruzó bajknál. 1 csomag 1 frt.

Ezen itt felsorolt készítményeken kívül az osztrák lapokban hirdetett összes bel- és külföldi gyógyszer- zetek különlegességei raktáron vannak, és a készletben nem lévők gyorsan és olcsón megszerzettek. Postai megrendelések a leggyorsabban eszközöltetik, ha a pénzüsség előre beküldetik, nagyobb megrendelések utánvétellel küldetnek. — Bérmentve csakis oly esetben történik a küldés, ha az összeg előre beérkezik, mely esetben a postaköltségek sokkal mérsékeltebbek.

822-2-12

Minden megrendelés pontosan eszközöltetik.

BRUCKNER LIPOT

781 6-6

BUTOR BEVÁSÁRLÁSI FORRÁSA
 LEGOLCSÓBB
 ARAD, Andrassy-tér
 20-ik szám,
 ARÉNA-ÉPÜLET.

Gyors kiszolgálást.

Videki megrendelések azonnal teljesítetnek.

Részletfizetés mellett butorok eladatnak.

Csak ami jó az olcsó!

Ajánlom mint
karácsonyi és újévi
 ajándéknak

MÖDLINGI
 Andrassy-tér 4. sz.
 Nádor-szálloda.

CSIZPÓGYÁR
 Dusan
 főszerelt
 raktáromat.

Mindennemű
 férfi cipőben valamint strapá-
 promanád-, hál-, vadász-, posztó-
 és bőr-
 eszmiákban
 nagy választék.

Mindennemű
 női strapá-, promanád- és korpolya-
 cipők, továbbá mindennemű hál-
 cipők olcsón beszeréz-
 hetők.

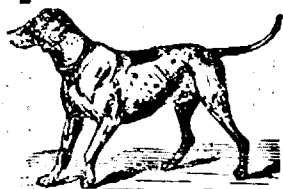
823-5-10

Elismert jó készítmény!

MARX ÉS FEJÉR

fűszer-, csemege-, ásványvíz- és magkereskedése
ARADON, templom-utca 1. szám,

a „fehér kutyához.“

Ajánlja a téli idény beálltával valódi londoni, karavan, man- darin, suschong, monning, narancs, virág, Pecco, viktória és császár keverék

teáit,
 valódi ananasz, jamaikai, kuba
RUMOT,

és az igen kedvelt olcsó és jó
 demarara rumot 1 literes üvegben 1 forintért.

Törley, Hubert, Francois, Prückler féle

magyar pezsgőbor fajokat

Röderer, Aubertin, Devalli és Cliguet
 francia pezsgőbor fajokat,

kül- és belföldi Liköröket, Cognacot, csemege és asztali boro- kat, hölgy és ráczürmöst.

Mindennap friss szépsi, bécsühelyi és debreczeni kolbászokat, paprikás és oldalas szalonát, kassai és prágai sódort, nyersen és főve husneműeket Bielezből, különféle finom csemege sajtokat.

Tengeri halakból, ostsee haring, angolna, ajoka olajban, halikra kis és nagyszemű.

Konszerveket, Liebig és Kemerich féle huskivonat, magyar és francia mustár, száritott, vágott és fűzött gomba, carfiol és zöldségek dobozokba, zsnaim ugorkák.

Karácsonya díszek és czukorkák,

TEASÜTEMÉNYEK, Stockerai borsó, lencse, görzoi maroni.

Posta, valamint vasuti rendelvények pontosan és azonnal eszközöltetnek.

Ugyanitt egy jó családból való fiu tanulónak kerestetik.

Ugyanitt egy jó családból való fiu tanulónak kerestetik.

Ugyanitt egy jó családból való fiu tanulónak kerestetik.

Ponyva és vitorla-vásznak.

Gabona zsákok.

Kárpitos kellékek.

1 Flanell takaró 1 frt 85 kr.

Egyedül e szakmában
 az egész környékben:

Teljes ágyberendezések:

1. sz.	2. sz.	3. sz.	4. sz.	5. sz.
75.	50.	40.	30.	17.50.

máshol csak utánozva.

520-24

PAPLAN,
 selyem, atlasz, kasmir, ruge, karton.

MADRATZ,
 lószőr, teveszőr, tehénszőr, afrik, tengerifü.

SZONYEGEK,
 welwet, tapesztri, manilla, jutte.

Függönyök és garniturok,
 plüs, gubelin, ripsz, jutte.

POKRÓCZOK,
 angol-flanell, erdélyi, csei, steieri.

Ablak roletták gyári raktára.

Mennyasszonyi kelengyék kiállítása és szállodák berendezése elvállaltatik.

Ürményi Tóbiás Arad,

föter 25. sz., Neuman-féle ház.

Lópokrócok.